

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

www.ateneu.info
ateneubc@gmail.com

Revistă
de cultură
Nr.
659 - 660

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Anul 61 (serie nouă) • iulie – august 2024 • 5,00 lei •

• Dumitru Bolboceanu (Chișinău) – Călăuze

Ovidiu GENARU

Ultimul mohican liric

Fără să știe
omul emite un crin călător peste veacuri.
Să tăiem
capul vântului să auzim peregrinul bătând
fantomatic la porți. Atunci rana lui se vindecă.
Absența care-l așteaptă
neant ospitalier. Rătăcitorul se întoarce
mereu. Ajunsul pleacă să-și caute rana
fără de care nu poate trăi.
Fie și în fermecătorul gri de Bacău.

Fie oriunde.

Poezie cu lustru epoca ta a trecut.
Vrem sunet de pietriș mănuit cu lopata.
Vrem asprimi.
Iubiri gonflabile. Nevrozele deriziunii.
Vrem un trecut imprevizibil. Contestăm.
Nu știm ce anume. Dar vrem.

Tu ai rămas ultimul mohican liric.
Îmbătrânim generație calofilă.
Speranța e în vidanjori?
Noapte bună. Mâine mai vorbim la o cafea.
(din vol. *Graffiti. Afișe. Insomnii*)

Radu CÂRNECI

Bacăul, Bacovia... și noi

„În primul rând, va rămâne ca un moment hotărâtor, în devenirea culturală a urbei, apariția Revistei *Ateneu* – seria nouă, august 1964 –, eveniment de importanță majoră, ce s-a produs la aceeași dată cu reînființarea revistei *Ramuri* la Craiova, ambele publicații constituindu-se într-un îndrăzneț exemplu de necesară înnoire și îmbogățire a publicisticii românești. În 1964 existau în România doar următoarele publicații literar-culturale: *România literară*, *Lucefărul* și *Viața românească* (la București), *Steaua* și *Tribuna* (la Cluj), *Orizont* (la Timișoara) și *Iașul literar*, în capitala Moldovei. Da, la acea dată, noi am fost primii în înfăptuirea acestor instrumente de presă culturală înnoitoare. Exemplul celor două publicații a fost urmat de apariția altor reviste (o adevărată falangă tânără în presa culturală românească) astfel: în 1965, *Familia*; în 1966, *Argeș*, *Astra*, *Cronica*, *Tomis*; în 1970, *Convorbiri literare*; în 1971, revistele *Vatra* și *Echinoc*, câțiva ani mai târziu. [...]

Cu privire la Revista *Ateneu* trebuie subliniat rolul formativ al publicației noastre: a descoperi, a debuta tineri talenți și a-i promova; așa se face că de aici au intrat în viața literară scriitorii de primă însemnătate, începând cu George Bălăiță, Ovidiu Genaru, Mihail Sabin, Vlad Sorianu, Constantin Călin, Const. Th. Ciobanu și continuând, în aceeași perioadă, cu George Genoiu, Ioanid Romanescu, Horia Gane, Sergiu Adam, Calistrat Costin. Fără îndoială, apariția celor două reviste – *Ateneu* și *Ramuri* – a constituit, într-un fel, un moment de *dizidență culturală* care a impus.

Legat de începutul seriei noi a Revistei *Ateneu*, amintesc că în 1963 s-a desfășurat la Bacău *Conferința cercurilor literare din Moldova*, eveniment organizat de Comitetul Regional de Cultură și Artă (al cărui președinte eram...), cu participarea conducerii *Uniunii Scriitorilor*, prilej favorabil pentru susținerea ideii re-apariției revistei (inițiată și condusă în deceniul al treilea de Grigore Tabacaru și George Bacovia). În august 1964, doleanța noastră s-a împlinit.

În al doilea rând, ceea ce a făcut ca Bacăul să-și întărească exemplul cultural față de alte regiuni a fost organizarea, în 1971, a *primului Festival literar-artistic «George Bacovia»*, prilej fast pentru dezvelirea *Statuiei marelui Poet* (operă a mult-hărăzitului Constantin Popovici). Ideea acestor două evenimente, fericit îmbrățișate în omagierea *Poetului Unic*, ne-a aparținut, pentru împlinirea căreia ne-am străduit câțiva ani buni (gri) dar, până la urmă, am izbândit...

Și iată că azi, din acel timp (pe lângă alte împliniri dintr-o jumătate de veac), Bacăul este acum *deținătorul și protectorul* Revistei *Ateneu* și al *Festivalului «George Bacovia»*, rămânându-i ca zestre statuia strălucitului său fiu, operă artistică de vârf, blamată o vreme de nepricepuți sau răuvoitori, dar ajungând a fi considerată, azi, *emblemă Bacăului și a ținutului omonim*, prețuită de români și de străinii în trecere.“

(Din volumul „Biblioteca de sentimente”, 2013)

ateneu 60

Revista *Ateneu*, o instituție care și-a păstrat nealterate esența și valorile

Cu prilejul împlinirii a 60 de ani de apariție neîntreruptă a seriei noi a Revistei „Ateneu”, îmi exprim prețuirea și le urez *La multi ani!* acestor oameni care se dedică promovării valorilor culturale băcăuane și naționale, la standardele riguroase ale actului cultural, din dubla ipostază – atât cea creatoare, cât și cea critic-formatoare.

Revista „Ateneu” a luat ființă acum aproape un veac (anul 2025 va marca, de altfel, sărbătoarea centenarului), iar de la 19 august 1964 apare, fără întreruperi, seria nouă a acesteia. Istoria ei se leagă, așadar, de acel „obsedant deceniu” al românilor, când istoria țării e plină de convulsii și evenimente, însă verticalitatea autorilor și valoarea intrinsecă a materialelor publicate au fost factori hotărâtori care au impus Revista „Ateneu” ca pe o adevărată instituție de avangardă în peisajul cultural local și nu numai. A rămas o instituție care a reușit să se păstreze nealterată de zgura imixtiunilor neavenite, păstrându-și esența și valorile autentice. Un adevărat reper pentru viața culturală băcăuană, Revista „Ateneu” a militat pentru adevărul artei și respingerea în creație și în percepție a kitsch-ului. Materialele publicate au depășit cu succes proba timpului, devenind adevărate mărturii despre perenitatea valorilor culturii.

Consiliul Județean Bacău s-a alăturat, de fiecare dată, eforturilor de promovare a acestor proiecte. Începând cu sprijinul acordat în organizarea manifestărilor specifice, până la proiecte de anvergură pentru dezvoltarea infrastructurii – reabilitarea Filarmonicii „Mihail Jora” sau noile sedii ale Bibliotecii Județene „C. Sturdza” și Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” –, instituția noastră și-a asumat responsabil rolul de susținător al culturii.

Felicit personalul revistei pentru eforturile depuse de-a lungul acestor ani pentru a oferi consumatorului de cultură materiale de o înaltă ținută, adecvate și adaptate profilului publicului (asaltat de modernism și de rețele de socializare), precum și pentru rolul de formator și îndrumător pentru tinerele talente atrase de profunzimea cuvântului scris.

Valentin IVANCEA
Președintele Consiliului Județean Bacău

Carmen MIHALACHE

Ateneu 60. Mergem mai departe

August este luna în care, în 1964, apărea primul număr al *Ateneu*-lui, care a devenit „casa visurilor” unor tineri scriitori, grupați lângă Radu Cârneli, inițiatorul seriei noi a revistei fondate acum un secol de Grigore Tabacaru și George Bacovia. A fost un act de mare îndrăzneală pentru acei ani, o *foarte specială aventură intelectuală, o teribilă iluzie, un safari în grădina publică*, după cum avea să spună George Bălăiță, fixând momentul în aceste memorabile formulări. Marcăm, așadar, șazececi de ani de apariție neîntreruptă a Revistei, eveniment important în viața unei publicații și dovada vie că, uneori, frumoasele iluzii pot să dureze. Echipa actuală a *Ateneu*-lui continuă visul întemeietorilor, având aceeași pasiune pentru literatură, arte, cultură spirituală în toate formele sale. Și ne-am bucurat când, la jubileul Revistei, Eugen Uricaru, care a cunoscut grupul idealist de la *Ateneu* în adolescență, lucrând apoi în redacție, ne-a trimis un mesaj foarte cald, în care evocă personalitățile de excepție care făceau revista sau gravitau în jurul ei, afirmând că noi, cei de astăzi, semănăm în felul de a fi și de a construi cu antemergătorii. Asta deși noi trăim într-o epocă post-: postmodernă, postumană, postadevăr... În care există libertate de gândire, de expresie, de atitudine și o diseminare democratică a spiritului creativ, dar și mult haos, confuzie, degradare a valorilor. Explozia internetului a dus la un uriaș val de schimbări în media, în comunicare. Oricine poate fi activ pe rețelele sociale, exprimând opinii, păreri; poate avea blog, vlog, canal YouTube. Era inevitabil faptul

că trebuia să ne adaptăm, așa că ne-am făcut un site, pentru ca revista să circule și online (în pdf-uri, din 2008), pagină de Facebook, iar întreaga colecție a *Ateneu*-lui este digitalizată și se află la Biblioteca Județeană „C. Sturdza”. Ea este astfel un important instrument de lucru pentru cei care vor să se documenteze, pentru că vor găsi în paginile revistei un sumar bogat în informații culturale diverse (cronici literare, de artă, recenzii, poezie, proză, eseuri, debuturi, traduceri etc.), comentarii despre cele mai semnificative manifestări cultural-artistice ale Bacăului, cât și despre evenimente remarcabile din țară.

Cert este că preferințele și gusturile se schimbă, iar literatura și arta nu mai au puterea de seducție de altădată. Presiunea noilor căi de comunicare este foarte mare, la care se adaugă asaltul veleitarilor care se vor publica, validați. Nevoia de spirit critic devine astfel o urgență a acestor vremi, iar sита cernerii valorilor trebuie să fie foarte deasă. Suntem de partea libertății totale de gândire, de expresie, de asociere, a diversității de opinie, inclusiv pentru opinii contrare, dar cu respectarea civilizației dialogului. Avem redactori care-și cunosc bine profesia și colaboratori permanenți valoroși, spirite afine, altruiste, deschise spre un dialog cordial. În schimb, nu avem liste de persoane agreeate sau nu, important fiind să ne convingă textele primite, să corespundă programului estetic al revistei noastre. Ușa redacției este deschisă pentru toți oamenii de talent și care au ceva de spus. Așteptăm surprize plăcute, „nedescoperi-

tu”, pentru că, vorba unei reclame, „viața bate lista” și nu se știe niciodată de unde poate țâșni un nou și puternic talent. În fond, o redacție este și un laborator de creație, și descoperirea unor voci noi, a unor tinere talente pe care să le promovăm, să le susținem e un permanent deziderat al nostru. Cât despre polemici, doar cele de idei ne interesează, argumentate temeinic pentru impunerea și restituirea adevărului, pentru clarificarea unor probleme. O revistă de cultură nu este o scenă a atacurilor la persoană, a reglărilor de conturi, a dezlănțuirilor temperamentale, umorale, a defilării de orgolii, de revendicări, resentimente și frustrări. Ar trebui să fie locul unor convergențe intelectuale, morale, al coagulării unor sensuri înalte, care să unească oamenii, nu să-i dezbină.

Ateneu este o instituție de cultură, având ca editor Consiliul Județean Bacău, care ne sprijină în mod constant, generos, obiectiv, corect, fără intruziuni nepotrivite. Organizăm în fiecare toamnă colocviile Revistei – de fiecare dată cu altă temă –, acordăm premii anuale, avem întâlniri cu publicul, la diferite evenimente culturale, prilej de a lansa câte un număr de revistă și de a purta un dialog direct cu cititorii noștri. Vom continua să gândim, să facem revista sub semnul unui profesionalism onest și al unor exigențe valorice, conectați la prezent, la aerul timpului, receptivi la noi perspective intelectuale, tendințe artistice, la ideile, temele și problematica de actualitate. După șazececi de ani de continuitate, *Ateneu* merge mai departe.

d'ale lui Ciosu

Revista de Cultură ATENEU

Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI

Director: Carmen MIHALACHE

Redactori: Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU, Ștefan RADU (secretar general de redacție)

Redactori asociați: Ioan DĂNILĂ, Adrian JICU

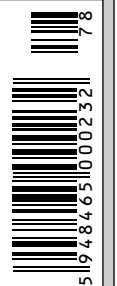
• Contabilitate: Alina GRIGORAȘ • Culegere texte: Mădălina Olaru •

• Redacția: Bacău, Str. Caișilor, nr. 7 • Tel./Fax: 0234-512497 •

• e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •

• Tipărită la Tipografia ELENA Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •

• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO42 TREZ 0612 1G33 5000 XXXX

Versatilă, capabilă să atace genuri diverse (poezie, roman, proză scurtă, eseu critic), Ștefania Mihalache e deja o prezență constantă și o voce rotundă în peisajul mozaicat al literaturii contemporane, unde și-a decupat un teritoriu al ei, pe care îl redefiniște cu fiecare nouă apariție editorială. Este și cazul recentei *Sunt liniștită, mi-e frică* (Editura Paralela 45, 2024), o carte curajoasă, care vorbește, deschis și convingător, despre frică. Despre fricile fiecăruia dintre noi, într-un volum puternic și consistent, ilustrat, cu pricepere, de artistul plastic Laurențiu Midvichi.

Construită din patru cicluri, simetrice și complementare („Antinatura/Sunt liniștită”, „Natura/Actualizări”, „Antinatura/Puțină frică” și „Natura/Sunt liniștită din nou”), *Sunt liniștită, mi-e frică* se hrănește din frământările unui suflet apăsător de marile întrebări existențiale. Ele capătă concretețe în poemul *Deteriorare*, mic inventar al fetelor/fațetelor fricii: „La fel cu frământările capului: / ce fum gri-încert / scoate anxietatea / ce coloană înecăcioasă depresia / ce negru vălurit frica / ce duhoare / trebuie să fie / acolo sus”. Nu e, de altfel, singurul text care atinge această temă sensibilă și foarte actuală. Majoritatea poemelor se opresc, sub o formă sau alta, la formele de manifestare a fricii, descrisă cu precizie chirurgicală, pentru extirparea zonelor maligne. A nu se crede însă că *Sunt liniștită, mi-e frică* se înscrie în seria cărților despre traume la modă în ultimii ani. Ștefania Mihalache iese din această paradigmă, pe care o depășește elegant, printr-o radiografie nuanțată a fricii, mergând nu doar la cauză și efect, ci și la formele de manifestare, pe ideea că răul trebuie cunoscut pentru a putea fi combătut. Ea nu propune o tipologie, ci o anatomie a fricii. Din acest unghi, volumul devine un veritabil ghid de supraviețuire. Cu frica, sugerează autoarea, trebuie să te împrietenești, să încerci să-i înțelegi resorturile și mecanismele de funcționare, pentru a putea rezista: „Trebuie să te împrietenești cu frica. / trebuie să faceți schimb de rochii, / așa cum în trecut / îi schimbau numele bolnavului / ca să nu-l găsească moartea”. Nu întâmplător, douăsprezece dintre textele incluse în această carte sunt intitulate *Împrietenire*.

Ștefania Mihalache nu se lasă doborâtă de frică, convertind-o în poezie, după cum mărturisește într-un text care poate fi citit ca autoportret și ca *ars poetica*: „Pe mine frica m-a făcut om. / Pe mine frica / m-a făcut și poetă, / căci poetă e numai cea care știe cu frica. / Poetă e numai cea pe care frica n-o lasă / să iasă din casă, / și cea pe care frica n-o lasă / să-l lase pe altul să iasă din casă”. Frica devine o formă de (re)umanizare și, în răspăr cu opinia comună, principiu ordonator al lumii. Asta e soluția Ștefaniei Mihalache, iar volumul de față marchează un moment de cotitură în scrierile sale, așezat acum pe coordonatele unei înțelegeri detașate, care ascunde însă frământări și căutări îndelungate. Nu-i de mirare deci că *Sunt liniștită, mi-e frică* are o pronunțată componentă teoretică, poeta asumându-și, liminar, o altă poziționare în raport cu scrisul: „Sunt liniștită, / pentru prima oară în ultimii cincisprezece ani, // nu mai am două sau trei joburi, / nu mai trebuie să conving pe nimeni / să-mi treacă salariul real pe cartea de muncă / pentru că s-ar putea să am nevoie de un credit pentru locuință. [...] Acum pot chiar, dacă vreau, să încerc /

o poezie mai tânără. / Nu am de împărțit nicio orbită cu nimeni, / fiecare își face de cap cu muzica sferelor. / Poezia curge / din toate colțurile lumii, / din toate inimile sensibile, / din toate vârstele, genurile, rasele și clasele, / versuri pornesc de la ambele capete ale curcubeului / și se întâlnesc la mijloc, unde el face o burtă. / bine te-am găsit, / world poetry, / ai venit exact la timp, / acum, când sunt liniștită“ (*Poate chiar un manifest*). Sunt și alte texte care glosează asupra ideii de poezie asumată, menită a spune „unica poveste”, așa cum a fost ea trăită de o femeie a cărei sensibilitate s-a construit pe serii succesive de interdicții și prejudecăți.

Cartea poate fi citită și ca o formă de negociere cu trecutul. Despărțirea de trecut echivalează cu o împăcare cu trecutul. Una deloc facilă, dar necesară. Fetița cu părul scurt, care se urca odinioară în scaunul ruginit de pe terenul de sport din curtea școlii, a devenit o femeie lucidă care-și revizitează copilăria, pentru a se elibera de propriii demoni. O face cu umor, înțelegând prea bine condiționările ce guvernează existența fiecăruia dintre noi, precum și inutilitatea unei atitudini rebarbativ-vindicative. Când înțelegi futilitatea existenței, nu te poți îmbăta cu apă rece, iar Ștefania Mihalache pune suficientă distanță ironică pentru a nu aluneca în

derizoriu: „Într-o galaxie lăptoasă și împrăștiată / se află o planetă albastră și rotundă plină de praf / pe planetă se află un continent cu istorie nobilă / leagănul civilizației îi zic locuitorii lui / care toastează de dimineața până seara cu ei înșiși / în oglinzi mari de cristal / pe continent se află o țară frumoasă și bogată / care a avut mult timp un conducător rău / în țară se află un oraș de munte curat și rece / în oraș un bloc nou din cele pe care le-a făcut conducătorul cel rău / în bloc se află un apartament primit de la stat / în apartament o cameră / în cameră o gastră la o fereastră strălucitor de curată / în gastră o fetiță care privește muntele verde închis / în jurul fetiței o femeie cu păr lung și negru / care o tunde scurt“.

„Scriu blând“ se cheamă un alt text, care sintetizează o întreagă concepție despre lume și despre literatură. Ștefania Mihalache se raportează la traumele copilăriei empatic și detașat, fără ulcerările din cărțile altora. Nu e loc de resentimente. Acceptarea este singura variantă posibilă, fiindcă doar ea conduce la împăcarea cu sine: „Da, mamă, am 42 de ani / și sunt zile în care aș vrea să vii / să vezi cum trăiesc / și să fii prietenos-amuzată, / și nimic din ce fac să nu te facă să spui / eu așa ceva n-aș suporta. / Da, mamă, / dorm cu câinele și pisica, / ei au voie în pat / și chiar pe pernă / și chiar cu fundurile lor pe pernă au voie, / la noi nici eu nu aveam voie în pat / fără să îmi spal picioarele, / fără să îmi schimb papucii de casă / cu cei de intrat în dormitor, / și hainele de casă cu pijamalele. / și nici un pahar cu apă nu aveam voie / să-mi pun lângă pat, / dacă-mi era sete peste noapte / trebuia să merg la bucătărie să-mi iau, / dar ca să ajung acolo / trebuia să mă dau jos din pat, / să-mi iau papucii de dormitor, / să îi las în pragul dormitorului / și să îi iau pe cei de purtat în restul casei, / nici nu aveți idee / cât de repede ajungi să faci toate astea, / cu lanțul de gesturi pe care le putem face pe pilot automat / înconjurăm Ecuatorul de cel puțin trei ori, / trăind cu tine, mamă, eu am înconjurat pământul / de atâtea ori / că puteam să călătoresc în spațiu și să mă întorc, / să-i dau clasă lui Elon Musk, / nu poate face el cu toți banii lui / ce pot să fac eu cu interdicțiile tale, / dar eu am uitat, mamă, / nu vreau decât să vezi cum

dorm cu câinele și pisica / și să râzi, / ce să fac / am încă mintea copilului / pe care l-ai lăsat să tremure pe scaun, ud și zgâlțâit de febră, / până ai terminat de făcut curățenia“. De altfel, figura strivitoare a mamei revine periodic, într-o încercare de exorcizare poetică, fiindcă pentru Ștefania Mihalache scrisul funcționează terapeutic. Ea reinterpretă complexul tatălui castrator, devenit complexul mamei castratoare, de care se eliberează cu o seninătate care lasă totuși să se întrevadă aripile tăiate.

Sunt liniștită, mi-e frică este o carte senină. Nici urmă de încrâncenare, ci doar o privire distant-autoironică, izvoară din înțelegerea derizoriului, sintetizat într-un vers suficient care te pune pe gânduri: „Până la urmă cine ne întoarce roțițele...“ În aceste condiții, Ștefania Mihalache nu-și face iluzii: „Vara în locuri frumoase / se duc oameni frumoși / oameni cu corpuri perfecte / cu bronz perfect / și zâmbete de sub care sclipesc / dinți albi / perfect aliniați / de carnasiere cumințite. / Oamenii frumoși / își aduc cu ei vacanțele perfecte / în locurile de vacanță minunate / le scot din trolere / și le etalează pe falezele mărginite de palmieri / și apusuri / apoi fac cu rândul la poze / acum eu ție / acum tu mie / acum eu poză la vacanța ta / acum tu poză la a mea, / stai puțin, așa, încă o dată / că vacanța mea a clipit. // Oare cât de urâte sunt locurile / unde își fac vacanțele oamenii urâți / cum ajung ei / în locuri urâte, oribile, infecte, / unde zâmbesc cu guri știrbe / cu limbi mușcate / și resturi de mâncare în colțurile gurii. / Oamenii urâți își aduc cu ei în trolere / vacanțele oribile, obositoare, / cu camere igrasioase și gândaci cât palmierii / le deschid și le etalează pe marginea trotuarului / pe pungii de rafie / vacanțele lor bălesc puțin / se uită spre cer / acolo văd zburând alături / un avion, o dronă și o pasăre / și dintre ele / numai pasărea pare că știe exact ce face“.

Ștefania Mihalache știe ce face: o adevărată anatomie a fricii, dezvăluindu-și, fără ezitare, temerile intime, cu un curaj eliberator și tonifiant. De aici forța cărții și puterea ei de seducție. Cu *Sunt liniștită, mi-e frică* ea dă una dintre cele mai puternice și convingătoare cărți din poezia noastră recentă.

Adrian JICU
jicuanadrian@yahoo.com

Anatomia fricii

ateneu 60

Performanță în domeniul publicisticii

Revista *Ateneu*, apărută odată cu un grupaj de publicații după ce își încetaseră activitatea în primul rând din motive politice, prin deceniul cinci al secolului trecut, între care *Familia*, *Orizont*, *Ramuri*, *Argeș*, *Tomis*, se distinge prin reflectarea într-o mai mare măsură a activității cultural-artistice și științifice din zonă. Este și motivul pentru care o citeșc constant prin bunăvoința doamnei Carmen Mihalache, redactorul-șef de astăzi, și a colectivului pe care îl conduce. Admir preocupările pentru continuarea vechilor tradiții publicistice și atragerea de colaboratori de seamă cu

texte diverse și valoroase, contribuții importante la întregirea culturii naționale.

Șaizeci de ani de activitate neîntreruptă a seriei noi a Revistei *Ateneu* sunt o performanță în domeniul publicisticii, ținând seama de condițiile precare în care presa apare astăzi.

Felicitări colectivului redacțional și colaboratorilor fideli, viață lungă Revistei *Ateneu*!

Prof. univ. dr. Florea FIRAN
Directorul Revistei *Scrisul Românesc*, Craiova

Nicolae
MANOLESCU

Ateneu – 60

Colaboratorii
noștri,
prieteni noștri

De dincolo și de dincoace de 1989

Di Sergiu Adam îmi cere o colaborare pentru o publicație nouă, la care lucrează acum. N-am timp să scriu, dar nu-l pot refuza. N-am putut să-l refuz niciodată pe dl Sergiu Adam. Iar colaborări mi-a solicitat cu ghioțura, la *Ateneu*, pe vremuri. Așa că m-am hotărât să povestesc în câteva rânduri chiar istoria colaborării mele cu dl Sergiu Adam. Destul de lungă și de semnificativă. Poate că exagerez vorbind de istorie. Mai potrivit ar fi să vorbesc de unele întâmplări legate de colaborarea noastră.

Di Sergiu Adam a ținut la un moment dat să aibă în *Ateneu* o rubrică lunară semnată de mine. I-am oferit-o, nu chiar pe loc, fiindcă eram la fel de ocupat și atunci, ca și astăzi, sub forma unor însemnări de lectură pe marginea unor cărți, îndeosebi străine. Traduse ori, mai rar, nu. Rubrica a mers o bună bucată de vreme. Redactorii-șefi se schimbau, Sergiu rămânea, și eu lângă el. În general, cu redactorii-șefi n-aveam probleme. Erau colegii noștri. Dar se schimbau secretarii județeni de la Cultură ori primii-secretari. Și nu toți ne iubeau la fel de pățimăș pe Sergiu și pe mine. Mai ales că ei ascultau de ordine de sus și le executau fără să pună întrebări.

Așa se face că, într-o bună zi, mi s-a interzis dreptul de semnătură în presa culturală băcăuană! Pur și simplu. La *România literară* tocmai treceam printr-o situație asemănătoare. Dar G. Ivașcu găsisse soluția. La Bacău nu mai era

Viata revistei băcăuane, în noua ei serie, a fost, în ultimele două decenii ale secolului trecut, una tumultuoasă. Publicăm mai jos trei însemnări care suntem convinși că vor interesa istoria literară și deontologia jurnalistică. Mulțumim familiei scriitorului Sergiu Adam pentru bunăvoința de a ni le pune la dispoziție. (I.D.)

• Sergiu Adam, Gheorghe Poraicu, Nicolae Manolescu, George Genoiu, Gheorghe Neagu, Octavian Voicu, Petru Cimpoșu

însă nimic de negociat, rubrica mea devenise indezirabilă. Sergiu mi-a propus o altă rubrică sub pseudonim. Și, ca să nu bată la ochi, am ales o rubrică de sport. Am fost întotdeauna interesat de sport. Chiar și azi comentez în fiecare luni în *Cotidianul* evenimente sportive. Zis și făcut. O problemă era onorariul, care nu se putea achita fără un act de identitate. Pseudonimul neposedând așa ceva, am renunțat la onorariu. Nu era nici așa OK. Șefii lui Sergiu de la Cultură erau bănuitori. În afară de el, de mine și, probabil, de George Genoiu, care conducea revista, nu mai știa nimeni de aranjamentul nostru.

Ideea pseudonimului mi-o dăduse fără să vrea G. Ivașcu. În anii '50 și la începutul anilor '60 publicase, sub pseudonim, în *Contemporanul*, unde era redactor-șef, mai mulți indezirabili, precum Șt. Augustin Doinaș, Mircea Grigorescu și Ecaterina Oproiu. Ideea a mers și la Bacău. Nu mai știu decât că primul articol comenta meciul pentru titlul mondial la șah dintre Kasparov și Karpov. Câte au urmat, am uitat. Se poate vedea în colecția revistelor.

Colaboratorii noștri, prietenii noștri. Prietenia dintre mine și Sergiu s-a născut din colaborarea la *Ateneu*.

[București, 7 mart. 2006]

risc. Cu toate acestea, el trebuie să caute în continuare nume noi și să le propună cititorilor. Oricât de competent ar fi, el n-are cum să știe ce se va întâmpla peste ani. Destinul a fost și va rămâne întotdeauna un tărâm necunoscut.

Cultura și politica

După Revoluția din decembrie 1989, au apărut foarte multe partide politice și se organizau tot felul de întruniri în cadrul cărora se discuta cu aprindere, uneori chiar cu insulte și cu imbrânceli, despre ceea ce va urma.

În acest context, Revista „Ateneu” rămăsese fără editor, iar bani în cont nu existau. Drept urmare, într-o zi m-am dus la un important director de întreprindere, pe care-l cunoșteam foarte bine, și l-am rugat să ne ajute, dându-ne bani pentru două pagini de publicitate. M-a privit îndelung, ca și cum atunci m-ar fi văzut prima oară, și m-a întrebat în ce partid m-am înscris. I-am răspuns că nu fac parte din niciun partid. „Dar revista ce politică face?”, m-a întrebat cu un ton aspru, pe care nu i-l cunoșteam. „Nici un fel de politică. Face doar cultură.” I-am răspuns mirat de „interviul” pe care mi-l lua. „Să vad” – a zis neîncrezător. I-am arătat revista. A studiat-o îndelung, după care mi-a dat cele două pagini de publicitate. În lunile următoare, dialogul s-a repetat întocmai cu alți directori.

Am memorat toate acestea deoarece cred că e bine ca revista să-și respecte în continuare statutul și să facă doar cultură. Faptul este posibil, deoarece actualul nostru editor nu ne obligă să ne implicăm în politică. Sper că așa va fi și în viitor.

Ateneu – o veritabilă instituție de cultură

Prima prezentă în Bacău, sub un titlu care-i sublinia mai accentuat intențiile, a fost *Ateneu cultural*, revistă lunară, având patroni spirituali pe Grigore Tabacaru și George Bacovia, cu o existență relativ scurtă, între 1925 și 1927. Dezghețul comunist a favorizat reapariția foii bacoviene în august 1964; primul ei redactor-șef a fost Radu Cârnelci, până în 1973; la cîrma revistei vor urma Constantin Călin (1973-1974), Dumitru Mitulescu (1974-1979), Petru Filooreanu (1979-1982), George Genoiu (1982-1989), Sergiu Adam (1990-2002). După 2002 direcția revistei este preluată de Carmen Mihalache, critic de teatru și publicist, un director implicat și deschis întru colaborarea talentelor autentice, indiferent din ce zonă. Sub îndrumarea actualului director, revista și-a menținut nivelul valoric, promovind constant noi condeie; de remarcat mai tinerii critici și scriitori prezenți și afirmați în ultimele două decenii, precum Adrian Jicu, Violeta Savu, Marius Manta, Dan Perșa, Daniel Ștefan Pocovnicu și... cine urmărește aparițiile lunare va descoperi încă multe alte condeie inspirate, de la seniori la debutanți.

ateneu 60

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

Este de felicitat existența Festivalului anual, organizat de revista *Ateneu*, sub semnul lui Bacovia, cu premii care pun în lumină valorile locale și naționale.

Revista este editată de Consiliul Județean Bacău, fapt ce trebuie subliniat, remarcînd totodată deschiderea autorităților locale față de un reper cultural care onorează Bacăul.

La șazeci de ani de existență, *Ateneu* este o revistă-reper în spațiul cultural local și național.

Cassian Maria SPIRIDON
Director, Revista
„Convorbiri literare” Iași

Ateneu – un brand cultural

Eram copilă când a fost creată revista „Ateneu” în 1964. Dar îmi aduc aminte de o agitație și o fervoare care apăruseră în viața și în casa noastră, unde se întâlneau uneori, „la cuțite și pahară”, cei care com-

puneau revista: scriitori ai Bacăului, dar cu dotări și ambiții la nivel național. Îmi aduc aminte de camaraderia și de spiritul de grup care emanau spontan din aceste întâlniri uneori zgomotoase. După cum îmi aduc aminte de un restaurant din centrul orașului, de lângă Hotelul *Decebal*, de pe vremuri, unde mama mă trimitea uneori să-l caut pe tata și unde am simțit pentru prima dată ce poate să însemne „boema literară”. Cu timpul, am înțeles din ce în ce mai bine care erau miza și valoarea revistei „Ateneu”, care a devenit progresiv, și mai ales din anii 1970, una dintre cele mai bune reviste literare din țară. „Ateneu” a ilustrat atunci ideea de „grupare culturală” regională, capabilă să fie recunoscută și apreciată la nivel național.

Cu trecerea timpului, devine important să nu-i uităm pe scriitorii formidabili de atunci și talentul, voința și camaraderia care i-au animat. Ei au lăsat în urmă o instituție culturală viabilă, ale cărei ecouri și consecințe formative pe plan local și nu numai se simt până azi. Cred că actuala

• Radu Cârnelci, la inaugurarea Statuii Poetului

revistă „Ateneu” continuă linia generoasă trasată acum 60 de ani. La această nouă aniversare, îi doresc să mențină vii energia creativă și motivația intelectuală care fac din „Ateneu” un brand ce merită continuat.

Magda CÂRNECI

pentru limba noastră

Ioan DĂNILĂ

Ateneul lingvistic

Respectându-și programul și luând drept reper structurarea tematică abordată de publicații cu o bună carte de vizită, Revista „Ateneu” a dat prioritate problematicii limbii române, în numele jurnalismului lingvistic. Că gândirea lui Radu Cârneli a fost una democratică o dovedește formatul primului colegiu de redacție, din august 1964, care nu includea doar literați: „Julian Antonescu, George Bălăiță, Radu Cârneli (redactor-șef), Victor Enăsoaie,

Lulia Hălăucescu, Olimpiu Hrișcă, Victor Kernbach, Stelian Nănanu (secretar general de redacție), Alexandru Radian”.

A fost mai întâi „Cronica limbii”, unde Valerian Ciubotaru și apoi Constantin Cojocaru au comentat pertinent noutăți și subiecte din științele limbii. Maria Gabrea, coautoare la „Gramatica limbii române”, a dezvoltat teme similare, cei trei fiind cadre didactice la Filologia băcăuană. Au urmat, în anii '80, consultațiile școlare sub

forma testelor sau a comentariilor pe seama unor probleme sensibile din programele școlare, semnate de Marin Cosmescu, Rodica Miron, Aurel Jămneală, Olga Chițu ș.a. Uneori autorii se refugiau în paginile de publicitate ale „Ateneu”-lui, ca în nr. 11/1987, unde Marin Cosmescu pledează „Pentru o analiză complexă a textului literar”, iar Mihail Andrei întreabă: „Filozof sau filosof?” Numărul din august 2005 al revistei băcăuane publică opinii ale profesorilor de

limba română referitoare la ediția a II-a a *Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic*. Bibliografia (selectivă) de la finele ediției a III-a a DOOM-ului reproduce titlurile opiniilor și numele semnatărilor: Gheorghe Iorga, Ion Tudor Iovian, Rodica Miron, Marius Manta, Ioan Dănilă.

Din ianuarie 2009, revista inițiază rubrica de cultivarea limbii „Cum vorbim, cum scriem” (semnalată de „Dicționarul general al literaturii române” din 2004), devenită „Pentru limba noastră” în septembrie 2012. Părea „o banală prelungire a lecției de limba română” până când, în martie 2018, a deschis campania de reintroducere a limbii române în liceele/clasele cu profil pedagogic. S-au acumulat în cei șapte ani 63 de episoade, textele respective fiind expediate instituțiilor de profil. Deja sunt câteva ecouri pozitive.

Galeria „Ateneu”

Un profesionist desăvârșit – Eugen Budău

Fac parte din categoria celor ce-și amintesc vag chipul primului învățător, poate și din cauza faptului că, înainte de intrarea în clasa întâi, știam să scriu corect, să citesc cursiv și să socotesc. Îmi amintesc însă, cu pioșenie și cu profund respect, chipul, vocea și multe dintre gesturile primului meu dascăl: profesorul de limba și literatura română Eugen Budău.

După un lung șir de deziluzii cauzate de perindarea pe la catedră a mai multor profesori suplinitori de limba și literatura română, cu care nu aveam timp să creăm o legătură profundă profesor-elevi de gimnaziu, a sosit în clasa a VII-a profesorul titular Eugen Budău. Încă de la intrarea în clasă, ne-a câștigat încrederea și respectul. Cu pașii măsuțați, îmbrăcat în costum, cu o servietă în care, aveam să aflăm mai târziu, își ținea cărțile și revistele literare, s-a oprit la catedră de parcă asta ar fi făcut dintotdeauna: să se oprească la catedra clasei a VII-a D a unei școli nu foarte celebre pe atunci, o școală de cartier cu copii mai buni și mai puțin buni. Fără emfază, cald, dar ferm, s-a prezentat și ne-a povestit câte ceva despre cariera dumnealui. Ne-a cuprins cu privirea pe toți, ca într-o îmbrățișare, și un zâmbet jucăuș i-a luminat chipul. Același zâmbet, am descoperit mai târziu, ne va călăuzi pe parcursul celor doi ani de gimnaziu la clasă, la concursuri și olimpiade, la examene, la admiterea în liceu și chiar mai târziu pe cei cu care cărarea vieții i s-a întâlnit la maturitate.

Aveam un nou diriginte, cu care ne mândream, căci rezultatele la concursuri și la olimpiade deveneau și în clasa noastră o obișnuință plăcută, și o nouă lume, mult mai largă decât cea pe care o cunoscuserăm, ni se descoperea. Noțiuni precum *cenaclu*, *cerc de lectură*, *simpozion*, *întâlniri cu scriitorii*, *excursii literare*, *revista „Confluente”* a școlii, revista „Convorbiri didactice” a profesorilor băcăuani își făceau locul în noul nostru univers. Sala de clasă devenise neîncăpătoare pentru iubitorii de literatură, așa că ne-am mutat, în

curând, în amfiteatrul școlii și, ocazional, în sala de sport, care se îmbrăca de sărbătoare pentru a da viață întâlnirilor de la cenaclu, pentru ca noi să redactăm revista școlii sau pentru a repeta pentru noua piesă de teatru. Respiram literatură, așteptam cu nerăbdare să înceapă ora pentru a mai afla cum miorîța îl jalește pe ciobanul moldovean, cum o descrie Octavian Goga pe tânăra dascăliță, cum „Manea grosul și-arțăgosul” pornește într-o goană nebună pe urmele vestitului haiduc Toma Alimoș, cum este pedepsit năstrușnicul Nică de către mama sa, Smaranda, pentru năzbâțiile sale, și multe alte minunății ce ni se descifrau, pe rând, de vocea fermă, dar melodică și plină de patos, a domnului profesor. Așteptam nerăbdători să ni se mai citească din „Ateneu”, așteptam cu sufletul la gură ca domnul profesor să-și potrivească ochelarii, să răsfoiască, cu înțelepciune, paginile revistei și să citească rar și măsurat din literatura contemporană nouă.

Tabla devenise neîncăpătoare pentru analiza părților de vorbire, a părților de propoziție, a propozițiilor și a frazelor. Schema propozițiilor devenise o joacă de copii supervizată, desigur, vigilent de către domnul profesor. Pedepsa nu întârzia să apară pentru cei leneși sub forma ironiei condimentate cu vorbe celebre din opera lui Creangă sau a lui Caragiale, însă supărarea nu ținea mult deoarece domnul profesor izbucnea împreună cu noi într-un răs scurt, sincer și copilăros. Poate privirea i se înnegura pentru o clipă, însă doar pentru a găsi din nou calea de comunicare cu cel de la tablă. Zâmbetul cald îi lumina din nou chipul pe măsură ce dezlegam, sub îndrumarea dumnealui, păienjenitul de la tablă, și mâinile i se odihneau calde pe coperta cărții. Olimpiadele și concursurile nu mai prezentau nicio taină pentru noi, teza era așteptată cu nerăbdarea celor ce au multe de împărțit și cu dorința de a-l face mândru pe domnul diriginte, iar sfârșitul de an școlar era prilej de a simți îmbrățișarea caldă, ca o aripă de pasăre grijulie cu puii săi, a domnului nostru diriginte.

L-am revăzut după examenul de admitere în liceu, ne-a spus vorbe calde tuturor, ne-a asigurat că va face parte din viața noastră în continuare și ne-a condus, ca un părinte bun, până în prag, îmbrățișându-ne cu privirea. Îl ascultam cu sfială și cu regretul despărțirii, dar totodată cu emoția de a păși într-un prestigios liceu băcăuan, la care fusesem admisă printre primii la secția filologie. Pașii mi s-au despărțit pentru o perioadă de colegii mei de gimnaziu, fiecare croindu-și un alt drum în viață, însă privirea domnului diriginte și vorba sa caldă ne-au reunat la un moment dat și încă ne țin uniți.

Anii au trecut. Domnul diriginte, ulterior director adjunct la școala în care ne îndrumase (Școala Gimnazială „Mihai Drăgan”), istoric și critic literar, autor de articole culturale și de cărți, rămăsese neschimbat. Soarta sau poate sămânța sădită în teren prielnic a făcut ca eu să devin, imediat după absolvirea facultății, profesoară de limba și literatura română. Titulară în Bacău, mă întâlneam, prin prisma meseriei, cu „domnul diriginte”, acum inspector de specialitate. Sfioasă, am pășit pe ușa cabinetului și l-am regăsit, după mulți ani, pe cel care îmi fusese mentor, cufundat în studiul documentelor și înconjurat de cărți. Uzanțele îmi impuneau, desigur, un comportament reverențios, însă vocea inimii mi-a dictat un „Bună ziua, domnule diriginte!” plin de emoție. Răspunsul cald nu a întârziat să apară și zâmbetul i-a înflorit pe chip ca unui părinte ce-și revețe copilul după o scurtă despărțire. Întâlnirile culturale s-au reluat, de această dată cu mine în postura de dascăl ce-și îndruma învățăceii dornici de cunoaștere în lumea minunată a literaturii, iar cu domnul diriginte, mândru de fosta sa elevă. Anii treceau și boala necruțătoare își lăsa amprenta din ce în ce mai evidentă pe trupul „aplecat peste marile întrebări ale lumii” al celui ce pornise ambițiosul proiect de a realiza dicționarul „Scriitorii băcăuani” (în două volume) și mai ales inegalabilul op „Bacăul literar”. Ca un profesionist desăvârșit, meticolos, neobosit, pasionat de munca domniei-sale, domnul profesor nu a lăsat să se vadă nicio clipă suferința. A iubit munca, a iubit literatura română, și-a iubit elevii ca un părinte, a fost un model pentru generații de copii cărora le-a deschis mintea și sufletul.

Prof. Alina-Ionela CASIAN
Colegiul Național „Vasile Alecsandri” Bacău

Telescoala „Ateneu”

Fără să-și asume explicit rosturi didactice, revista fondată în 1925 de un reputat pedagog, Grigore Tabacaru, a arătat în seria nouă că nu a fost niciodată departe de viața școlii și culturii românești. Acum zece ani, Solomon Marcus și Nicolae Manolescu, pentru care educația era un ideal tratat cu maximă răspundere, declarau că „Ateneu”-l oferă „încredere în continuitatea băcăuană”, respectiv că e o „onoare a scrie într-una dintre cele mai bune publicații din țară”. Nicolae Manolescu era „titular, între 1984 și 1990, al unei excelente rubrici, *Aperto libro*” (Ioan Milea, despre *Ateneu*, în „Dicționarul general al literaturii române”, A-B, 2004), dacă ar fi să cităm doar studiul „Cum citim”, publicat în edițiile din septembrie și octombrie 1984. De aceea revista „merită recunoștința noastră pentru ceea ce a făcut” (Eugen Simion), de prețuit fiind „fidelitatea față de propriul profil” (C.D. Zeletin).

Victor Mitocaru, cu experiență nemijlocită (a fost redactor ani buni), amintește că „s-au editat într-o perioadă apreciabilă pagini de *Consultații școlare*, introduse în corpul fiecărui număr al publicației, în cadrul unei foarte bune colaborări cu Inspectoratul Școlar al județului Bacău. Profesori reputați, inspectori școlari au răspuns cerințelor programelor școlare: Ioan Lazăr, Ioan Vicolleanu, Petre Isachi, Sergiu Șerban, Vasile Ciobanu, Ioan Neacșu, Rodica Miron, Ioan Dănilă, Eugen Budău, Grigore Codrescu, Traian Valeriu, Coca Alexandrescu, Liviu Chiscop, Gheorghe Iorga, Dan Petrușcă, Tatiana Scorțanu și alții” (*O istorie vie a revistei „Ateneu”*, 2015, p. 273). O parte dintre aceștia au format în 1990 redacția Revistei „Convorbiri didactice”, fondată de Mihai Semenov. Într-o etapă anterioară, tematica școlară a fost abordată de Tiberiu Căliman, Dumitru Alistar, Traian Cantemir, Stela Marica-Ionescu, Nicolae Nicolescu, Constantin Călin ș.a. După 1990, rubrica „Consultații școlare” a devenit pagină distinctă, o adevărată revistă în revistă, coordonată de inspectorul școlar Eugen Budău. Pentru modul exemplar în care a dirigit mulți ani pagina-revistă „Școala”, acesta a fost distins cu un premiu special din partea „Ateneu”-lui. O a treia etapă din viața rubricii școlare ar putea fi cea din ultima decadă, odată cu lansarea casetei publicistice „Telescoala *Ateneu*”. A fost impusă de anii pandemici 2020-2021, când presa era chemată să sprijine învățarea online. Revista băcăuană i-a avut în vedere nu numai pe elevi, ci și pe studenți, propunându-le teme și sugestii de rezolvare. Ultimele ediții se adresează educatorilor și învățătorilor, sub genericul „Fonetica pentru definitivat”.

Victor Munteanu, premiat la Viișoara

Scriitorului băcăuan i s-a acordat Premiul Național „Grigore Ureche” pentru *Cartea anului 2023*, ediția I, în cadrul Festivalului Național de Literatură „Întâlnirile de la Viișoara” (comuna Alexandru cel Bun, județul Neamț). Cartea „Strigătul memoriei” a apărut la Editura Tracus Arte.

Pagină realizată de Ioan DĂNILĂ

Foundation: George Bacovia, Origine Tabacari (1933)

ateneu 60

Ateneu - 60, cu emoție

Aflu, cu mare surprindere interioară, că Revista „Ateneu“ a împlinit șase decenii de apariție necontenită și asta în cea de-a doua serie a sa. Fiind un autor care a debutat la Revista „Ateneu“ cu două povestioare, publicate în josul paginii, în unul dintre numerele timpurii ale revistei, nu am cum să nu mă emoționez. Întâi pentru că atunci am fost luat în seamă (eram un tinerel cam nehotărât, cam șturlubatic, având în minte multe imagini, care mi se păreau a fi literatură adevărată, și un vagon de cărți amestecate, și bune și rele, citite cu un fel de lăcomie, care înlocuiau pentru mine o realitate constrângătoare), iar în al doilea rând pentru că am fost și eu redactor la această revistă; doar un an, dar am fost. Îi cunoșteam pe toți redactorii și pe mulți dintre colaboratori. Eram impresionat până la intimidare de discuțiile fără program și întotdeauna neterminate, la care asistam fie la serile de Cenaclu, fie în odăile redacției, fie în vreo cafea sau chiar într-o cârciumioară din pădurea de blocuri. A fost o vreme de-a dreptul eroică, fără exagerare, pentru micul grup de scriitori care se încumetase ca într-un oraș mai puțin dispus să se ocupe cu astfel de „fleacuri culturale“, un oraș cu tradiții negustorești, cu locuitori proaspăt urbanizați, un oraș care se căuta cu înfri_gurare pe sine, să facă o revistă. Ca să-și poată închipui cineva cum era urbea în acea vreme a anilor '60, pot să spun

• În 2014, la Jubileul Revistei ATENEU

că ea pendula între aerodromul militar al unității de reactoare și cârciuma de la Podul Paloșanu. Între aceste două extreme se ridica industria, dispăreau prăvăliile de pe Strada Mare, se înmulțeau cinematografele (chiuleam de la

școală să merg la matineu la filme, fie la *Timpuri noi*, fie la *Fantasio*, fie la *Muncitoresc*). Teatrul funcționa neîntrerupt, iar blocurile năpădiseră peste tot, aducând oameni noi, obiceiuri noi. Aici, în acest mediu amalgamat – câțiva poeți mi-

nunați, îi amintesc pe Radu Cârnelci, inițiatorul, vârful de lance al grupului, pe Mihail Sabin, trecut în lumea umbrelor prea repede, Sergiu Adam, și el plecat, Ovidiu Genaru, cel mai important talent al generației sale (mai vorbim la telefon), Horia Gane, timid și profund, Ioanid Romanescu, taciturn și expresiv, prozatori puternici cum a fost George Bălăiță, ironici, cum era Cicerone Cernegura – lupta pentru liberalizare nu se ducea doar pe culoarele puterii. E meritul acelor scriitori, oameni de cultură, chiar activiști culturali care au afirmat revista ca un for al gândirii creative. La cei amintiți s-au adăugat omul de teatru George Genoiu și proteicul Calistrat Costin, criticii literari Vasile Sporic și Constantin Călin; poate am scăpat pe cineva, nu pe secretarul general de redacție Stelian Nănanu sau pe romancierul și dramaturgul de mare anvergură Viorel Savin, istoricul și poetul Constantin Pușcuță (Octavian Voicu), să fiu iertat. Revista a fost ieșirea la liman pentru acești creatori, cât și o fereastră larg deschisă pentru întreaga urbe, pentru întreaga zonă. Revista s-a impus repede ca

fiind o publicație de valoare culturală deosebită, atrăgând semnături din întreaga țară, reprezentând în fapt un avanspost al spiritului creator ce se simțea în scurta perioadă de liberalizare ideologică din perioada sfârșitului deceniului '60 și primii ani ai deceniului următor. „Ateneu“ și gruparea sa au fost câștigători ai luptei pentru liberalizare, pentru deschidere culturală. Chiar dacă perioada aceea a fost scurtă, ea a asigurat pentru întunecatul deceniu ce a urmat „rezerva“ de energie intelectuală și artistică, absolut necesară revenirii la normal. Din fericire, toți acești scriitori și oameni de cultură au lăsat moștenire nu doar o instituție, ci și un spirit indestructibil. Sunt dator „Ateneului“ cu un bun început, cu o direcție literară pe care am urmat-o, cu un spirit care include umorul și ironia. Cei mai mulți dintre cei care au fondat gruparea și revista au plecat dintre cei vii; important este faptul că revista continuă să apară, crescând noi generații de autori, de critici, de oameni cultivați. E meritul actualei conduceri, pentru că neobosita și dedicata Carmen Mihalache a reușit să creeze o atmosferă favorabilă revistei, o echipă omogenă cu personalități conturate, o speranță că există viitor pentru cultură, care este continuarea firească a culturii prezentului și a celei ce aparține trecutului. A trecutului nostru. La mulți ani, „Ateneu“!

Eugen URICARU

Teatrul Național Radiofonic a fost întotdeauna aproape de dramaturgia contemporană, iar George Genoiu face parte dintre autorii care au revenit constant, timp de decenii, în repertoriile radiofonice: 13 spectacole după textele sale au fost înregistrate la Radio, iar una dintre piese a fost montată chiar în două variante regizorale.

Mi s-a părut dintotdeauna că opera lui este foarte compatibilă cu specificul teatrului radiofonic. El știa că teatrul se împlinște prin actori și de aceea elaborează roluri consistente, cu atenție la psihologia personajelor, la verosimilitatea relațiilor, la evoluția acțiunii. Era un teatru de replică, de stare, de situație, care se poate împlini doar prin jocul actorilor. Tema cuplului este prezentă în piesele lui George Genoiu, dramaturgul fiind un foarte bun cunoscător al sufletului feminin. Astfel de personaje sunt construite subtil și nuanțat și au generat, în spectacolele radiofonice, roluri remarcabile, în interpretarea unor mari actrițe ale ultimelor decenii. În același timp, scriitura lui George Genoiu este profundă și cu accente filosofice.

Piesele lui au fost montate, la Teatrul Național Radiofonic, sub bagheta unor regizori binecunoscuți publicului ascultător: Dan Puican, Constantin Dinischioteu și Titel Constantinescu, în interpretarea unor mari actori ai scenei

George Genoiu, la Teatrul Național Radiofonic

și ai teatrului radiofonic: Valeria Seciu, George Constantin, Gina Patrichi, Mircea Albușescu, Silvia Popovici, Virgil Ogășanu, Ovidiu Iuliu Moldovan, Ștefan Lordache, Emil Hossu, Corado Negreanu, Dem Rădulescu, Dorina Lazăr, Cornel Vulpe, Dana Dogaru, Marius Bodochi și mulți alții.

Am avut ocazia să lucrez cu domnia sa la Teatrul Național Radiofonic și să fiu redactorul spectacolelor „Tristeți ascunse“, în 2004, și „Ava și Don“ („Pe valurile vieții“), în 2007, ambele montate în regia lui Dan Puican. Cred că dramaturgul ajunsese la o etapă artistică în care cultiva echilibrul și armonia

• Echipa redacțională din 1964 (de la stânga, sus): Cicerone Cernegura, Constantin Călin, Ioanid Romanescu, Ion Roșu, George Bălăiță, Radu Cârnelci, George Genoiu, Ovidiu Genaru, Mihail Sabin

formelor, aducea în scenă personaje profunde, înclinate spre discuții filosofice. Nu mai aflăm, în creațiile târzii ale lui George Genoiu, conflictele și înclăștările din piesele de tinerețe, nici ironia, satira și spiritul ludic, ci dialoguri încărcate de înțelepciune și interogații. Este vorba, fără îndoială, despre o stare personală, aceea de ajungere la echilibru, la reflecții târzii, de profunzime și de maturitate. Cu siguranță, pierderea soției sale, în 2003, adâncise această dispoziție reflexivă a dramaturgului și o anume înclinație poetică. Am simțit întotdeauna că viața și creația sunt strâns îngemănate, în cazul său.

George Genoiu îmi apare în amintire ca un om cald, politico, profund, un intelectual prin excelență, un scriitor serios, care-și fundamenta concepția asupra artei teatrale pe cunoștințe teoretice solide (cu siguranță, studiile de teatrologie au avut o importanță covârșitoare pentru felul în care scria teatru). Personalitatea sa va rămâne, fără îndoială, întipărită în memoria noastră culturală: prin creațiile radiofonice după textele sale, prin manifestări precum cea de la Armășești din 15 iunie a.c., satul său natal, prin amintirile familiei și ale celor care l-au cunoscut.

Domnica ȚUNDREA

Redactor și producător – Teatrul Național Radiofonic, Radio-România

Am auzit nu de puține ori că astăzi se citesc mult mai repede cărțile scurte, eseurile, cărțile cu un cuprins nu prea larg, cu capitole care se consumă rapid. Mai mult, acestea ar trebui nu doar să mimeze simplitatea, ci chiar să se mulțumească cu un efect de entertainment asupra cititorului. Se pare că lectorului contemporan nu-i mai șade bine, odată ieșit din zona sa de confort. Lui îi trebuie desfășurări nu care să-l vrăjească tainic învățându-l, ci doar să-l asigure că tot ceea ce știe deja a devenit normă unică. Dar nu despre asemenea cărți vom vorbi aici și acum.

Evident, apariția noului volum semnat de Ion Fercu („Nietzsche, sihastrul din noi” – Editura Academiei Române, 2024) nu m-a surprins, însă trebuie să mărturisesc că abia îl așteptam, mai ales că vocea filozofului german mi-a demonstrat și mie o bună parte din certitudinile pe care mi le clădisem undeva în îndepărtata adolescență. De fapt, în linia Cioran – Nietzsche – Schopenhauer, da, exact în ordinea aceasta, am înțeles că orice pas înainte – cel puțin pentru anumite domenii – se naște din sacrificiu, suferință și, implicit, orice discurs cu pretenția de a delimita noi teritorii ar trebui să provoace răni. Amintiți-vă de rândurile-crez din „Sfârtecare”: „O carte trebuie să zgândăre rănilor, ba chiar să le provoace; o carte trebuie să fie un pericol”. Asemenea apariții nu sunt numeroase, dar au puterea să răstoarne prejudecăți, să oripileze simțul comun, să întoarcă lumea cu susul în jos, să aducă foc, având drept unică și declarată rațiune atașamentul față de experiența nemediată, implicit arătând în linia orizontului chipul omului ce tocmai experimentează schimbarea. Dar sunt mai apoi, în urma „evenimentului”, și cărți care „duc mai departe”, care orientează, care tămăduiesc, care mizează pe dialog, care refac normalitatea tonului – de ce nu? –, care adună, analizează, sintetizează datele noilor forme de existență. Se înțelege, un asemenea volum este și cel al lui Ion Fercu, în paginile cărui autorul trasează un istoric credibil al receptării operei lui Nietzsche, oferind din interior chei de lectură, punând în acord sau restabilind „punți de trecere” între atitudini ce aparent nu pot cunoaște puncte de tangență, explicând concepte de multe ori prin contextualizări potrivite. O spun de pe acum: printre meritele cele mai însemnate ale autorului identificăm discursul clar, perfect logic, lipsit de vobletele ce s-ar fi putut strecura artificial și inoperant, arealul cultural larg al exemplurilor ce sunt „puse la lucru”, „noțiuni de primă mână” dinspre domenii diferite (filozofie, literatură, religie, istorie, psihologie etc.), toate conlu-crând la trasarea unui portret Nietzsche în datele lui cele mai intime, urmărind atitudini, reacții, opinii ș.a.m.d.

vox humana

Marius MANTA

Ion Fercu – „Nietzsche. Sihastrul din noi”

Cine este Friedrich Nietzsche? Mai întâi de toate, este cel care constată că „Dumnezeu a murit”. Dar despre ce moarte e vorba? Este fals mesajul potrivit căruia autorul lui „Așa grăit-a Zarathustra”, cu acest „Dumnezeu a murit!”, ar fi un adevărat demolator. În fapt, ni se arată că Nietzsche vorbește în „Știința voioasă” mai ales despre moartea lui Dumnezeu în sufletele multora dintre noi: „Dumnezeu a murit! Dumnezeu rămâne mort! Și noi l-am ucis! Cum să ne consolăm noi, ucigașii ucigașilor? Cel mai sfânt și mai puternic din tot ce-a avut lumea până acum și-a pierdut sângele sub cuțitele noastre – cine ne spală de acest sânge? Cu ce apă ne-am putea curăța? Ce ispășiri, ce jocuri sfinte va trebui să inventăm? Nu este oare dimensiunea acestei fapte prea mare pentru noi? Nu trebuie să devenim noi înșine zei pentru a părea cel puțin demni de ea?” „Dumnezeu a murit!” reprezintă într-adevăr cuvintele cele mai citate ale lui Nietzsche, dar uităm sau nu știm că și Hegel vorbise despre un „Dumnezeu pierdut”. În „Prelegeri de filosofie a religiei”, Hegel nuanțează: „Dumnezeu nu mai este, Dumnezeu a murit; nu există gând mai atroce decât acesta, că tot ceea ce este etern și adevărat nu există, că negația e prezentă chiar și în Dumnezeu; la aceasta se adaugă durerea și mai profundă, certitudinea de a fi iremediabil pierduți, părăsirea oricărei valori”. Ei bine, mai ales despre acest „Dumnezeu pierdut” mărturisesc și Nietzsche. În volumul „Cuvântul și carele de foc”, Ion Fercu ne-a arătat că nu doar Hegel și Nietzsche au abordat o asemenea problematică, ci, între alții, chiar și Pascal, cu multă vreme înainte (după cum notează Hegel), amintind despre marea durere pe care o produce vestea că Dumnezeu este mort: „Cu toate

acestea, conceptul pur sau infinitul, precum abisul neantului în care toate ființele se scufundă, trebuie să caracterizeze durerea infinită, care nu era anterior decât în cultură, și senzația pe care se bazează religia modernă, senzația că Dumnezeu Însuși este mort (senzație care a fost enunțată în mod empiric de Pascal în afirmația sa: „Natura evidențiază peste tot, atât în interiorul cât și în afara omului, un Dumnezeu pierdut”).

Dar cine este cu adevărat Friedrich Nietzsche? În lectura autorului, în chei metaforice, este cel care a încurajat neliniștea limitelor, cel care a încercat să înlănzească haosul spunându-ne că medicamentul se află la noi, în noi, este cel care ne arată că „e de dificil de salubritat universul prejudecăților”. Prima secvență a acestui edificiu tripartit este dedicată prejudecăților aflate între infern și provocare eternă. Plecând de la constatarea că „prejudecata este orice atitudine excesivă, care este deosebit de rezistentă la influența rațională”, Ion Fercu ne invită la o micro-istorie a acestui mod de a gândi/acționa/fi. Una dintre cele mai înverșunate voci anti-prejudecată a fost aceea a lui Francis Bacon din „Novum Organum”, loc unde erau vituperate vechile doctrine filozofice. Nu e ocolit nici Kant, cel care admitea drept surse principale ale prejudecăților imitația, obișnuința și înclinația, afirmând în „Prolegomene”: „Există învățați pentru care istoria filozofiei este însăși filozofia; prolegomenele de față nu sunt scrise pentru aceștia” (cu referire îndeosebi la cei care făceau parte din Popularphilosophie); în altă parte: „Luminarea este

ieșirea omului din starea de minorat a cărei vină o poartă el însuși”. Mult mai aproape de timpurile actuale, Pierre Hadot ne-a învățat cum să aruncăm praf de pe stereotipuri: printr-o asumare personală a experienței lecturii. Nu sunt uitați nici Plotin, Karl Popper, care miza pe doctrina adevărului manifest (adevărul, dacă ni se prezintă în toată nuditatea sa, poate fi recunoscut întotdeauna ca adevăr), ori pasionalul Heinrich Heine, ce amintea în ton de Wagner când exclama: „Când se arată zorii, e lipsit de înțelepciune să te lași călăuzit de un orb”. Din paginile cărților, figuri emblematic precum cele ale Prințului Mișkin, Don Quijote și chiar Micul Prinț desfășoară același ultim al desprinderii de „simțul comun”. Îi acompaniază pe deplin Borges când e de părere că „realul este ceea ce durează puțină vreme, e împrejurare, în vreme ce fantasticul este ceea ce durează mereu”. Lista poate continua... În paranteză fie spus, e minunată această lejeritate de a aduce la „masa tratativelor” nume de prim rang ale gândirii universale cu filozofi, esești, istorici ori literați ai contemporaneității, punându-le în lumina potrivită, după caz, meritele (pe cei din urmă nu i-am numit aici). Revenind, același Ion Fercu ne demonstrează că Nietzsche poate fi perceput drept cel mai seducător Don Quijote al metafizicii – el lasă în urmă ruine în cenușa cărora vrea să arunce semintele unor noi valori – și ne propune o privire comparativă cu textul Evangheliei lui Ioan (Cap. XII, 24). Sunt inedite – iar pentru mine cu totul surprinzătoare – trimiterile către unele pasaje biblice, cât și către figura Părintelui Serafim Rose (implicit

către mișcarea Death to the World), cel care mai înainte de a face trecerea către mediul monastic ortodox fusese preocupat de fetele bizare și hâde ale nihilismului. E momentul când sunt inventariate și o bună parte din măștile pe care le împrumută Friedrich Nietzsche, asumându-și în principal manifestările dionisiace și chipul Antihristului.

Partea a doua – „Prăbușiri și iviri de lumi” ne semnalează că în viziunea lui Nietzsche fiecare dintre noi trebuie să devină Zeu, să instaureze Supraomul, acel Supraom cu o nouă morală (opusă moralității omului de turmă), care are la bază idealul grec. Eroii antici își asumau chiar și tragic responsabilitatea distrugerii echilibrului valorilor, plătind dezvrăjirea ordinii existente cu suferință; totuși, au credea că refac armonia lumii. Ion Fercu are timp să se oprească și asupra unui palier extrem de important, acela al presupusei legături directe dintre opera lui Nietzsche și Arhiva creată de naștiți; sunt definite de-a lungul procesului etape, precum și influențele exercitate (a se vedea sora Elisabeth Forster-Nietzsche). Cât adevăr, cât minciună – care sunt uneltele propagandei?

Aceleași teme și concepte-cheie, precum eterna reînnoțoare, Supraomul, voința de putere, capătă noi valențe odată cu sfârșitul celui de-al doilea capitol și începutul capitolului următor („Supraomul versus Cyborgul”); aici sunt problematizate noțiuni precum postumanism, transumanism, metaumanism din perspectiva Supraomului/antitezei Übermensch vs. Untermensch; chiar dacă nu ocupă primul plan, este anunțată și apariția unei posturi grotesci-stranii, aceea a *omului ameliorat* prin digitalizarea conștiinței, criogenie, clonare și editare genetică.

În întregul său, „Nietzsche sihastrul din noi” e probabil cea mai completă monografie în cultura română a ideilor propagate de filozoful german, un tom care se așază extrem de potrivit lângă cel dedicat subteranelor lui Dostoievski, dimpreună propunând metaexperiențe gnoseologic-existențiale purtate în raport cu ideea de limită. Autorul demonstrează în atâtea rânduri vocația enciclopedistului care are știința de a-și susține prin argumente valide arhitecturile întocmite. Grație voinței de cunoaștere, cât și unei bucurii intrinseci, Ion Fercu mă trimite cu gândul la minunatul Borges, cel care exclama în fața misterelor întregului univers: „Hay tanta soledad en ese oro. / La luna de las noches no es la luna / que vio el primer Adán. Los largos siglos / de la vigilia humana la han colmado / de antiguo llanto. Mírala. Es tu espejo” („La luna”); și încă: „Întotdeauna mi-am imaginat paradisul ca un fel de bibliotecă”.

• Gheorghe Zărnescu – Compoziție

• Ioan Silviu Lăzureanu (Bacău) – The Broken Circle

ateneu 60

60, înainte de 100

Revista „Ateneu“ nu s-a mulțumit niciodată, în istoria de 60 ani a seriei noi, cu rolul minor de rezonator și amplificator lunar al literaturii și culturii și nu a întreținut, în vreo privință, cultul amăgitor al efemerului. A rămas fidelă etimologiei numelui ei aristocratic și gândului întemeietorilor: un pedagog și un mare scriitor.

Paradigmele istorico-ideologice, literar-estetice și cultural-epistemice au fost tot atâtea provocări de luat în seamă: a dezvoltat și a încurajat un simț constructiv al descoperirii și afirmării valorilor, al consacării și apărării, al selectării și ierarhizării lor. Dar promovarea valorilor a implicat, deseori, negarea inevitabilă a nonvalorilor, odată ce nicio scară axiologică nu poate exista fără dislocarea ierarhiilor vechi, perimate. Pentru asta, „Ateneu“ și-a identificat și fixat de timpuriu criterii juste de performanță ce au ajutat-o să pătrundă în elita presei culturale naționale. Și să rămână acolo.

Atingând un asemenea nivel, și-a ameliorat procesul de selecție a textelor, eliminând subprodusele literare sau culturale, descurajând mediocritățile și combătând impostura și neseriozitatea, chiar confuzia teoretică a valorilor. Departe de a face concesii prejudecăților idealizante, acțiunea ei socială, însoțind demersul literar-cultural, a vizat, deopotrivă, informarea cititorilor (privind conținutul și ierarhia valorilor, progresele și regresele literaturii, mișcarea de idei și de creație a vieții literar-culturale), educația gustului public și spiritul militant.

Poate că viitorii critici și istorici literari vor arăta în ce măsură „Ateneu“ a fost și o școală de gândire literar-culturală, dacă, în istoria ei, s-a structurat o singură direcție sau este vorba despre o pluralitate a opiniilor individuale, dacă a creat o estetică ori o ideologie de grup, dar sigur vor constata, așa cum o facem și noi acum, că a refăcut, pe de o parte, continuitatea cu marea literatură a generațiilor anterioare, iar pe de altă parte, a promovat și susținut noile experiențe literare și culturale, că a avut și are spirit critic. Contribuția ei, esențială, la creșterea literelor românești este contribuția spiritului ei critic, iar conștiința ei critică e tocmai conștiința de sine a acestei publicații, care și-a realizat, ca unul dintre întemeietori, *toate profețiile*.

Acum, la împlinirea a 60 ani de la apariția seriei noi, cu un an înainte de centenar, la mulți ani, ATENEU!

Gheorghe IORGA

• Laureatele Premiilor ATENEU 2017:
Nora Iuga și Ioana Nicolaie

poem cu luminile stinse

a trecut dintr-odată peste lume
un suflu rece acid
și a smuls nervii din cuvinte și șoaptele
din grădina lor nu s-au mai auzit

și bătaile tot mai neregulate de metronom
de sus și de jos
s-au făcut tot mai grele și prelungi
tulbură apele ziua gândurile

și țipătul ascuțit
al unui lăstun lovit
cu praștia de un băiat cu cercel în ureche
taie ziua în flamuri negre

mai multă lumină mai mult cer ar trebui

dar cuvintele încă în palpit vor să fie păsări pornite
să se scalde în soare
vor să fie flori de iasomie
dimineața pe rouă
lângă ceașca de cafea

saluturi de bună ziua în scuarul abia stropit
de mașina pompierilor

surâsuri enigmatice
liniștite adânci tăcute
ca iubirea care nu se mai întoarce

a trecut dintr-odată peste toate
aproape fără să fie simțit
cu mii de gheare și țepi învelite în catifele subțiri
timpul
cu mângâieri de glaspapir

acum sunt mai grele decât lutul cuvintele
din care duhul dă să plece
cu țipătul lăstunului –
în răsul răutăcios al unui băiat cu cercel în ureche
a venit și ea
pe care nu o vezi dar o simți cum își zgârie
iscălitura

cu spinul
cu unghia
cu bisturiul bont al zilei de ieri
pe retina ta
pe frunzele de agavă de pe casa scării
pe geamul în care o rază piezișă nu mai poate
urca

ea
pe care n-o poți atinge când doarme
nici
când e dusă pe pustia neagră prin alte lumi

nu-i poți spune numele – s-ar porni ninsori acide

un tsunami de tristețe grea ca lutul ar umple
cuvintele

ar izgoni cerul din ochii tăi
din florile de cicoare ivite pe neașteptate
în memorie

ar scurtcircuita respirația –

și ea îți rupe numele în mii de funigei
mușcă lacom din pâinea numelui din ce
mai vânăta

bătând spre negru
și geamătul ei
presară cenuși pe flori și sare și fier
și stinge luminile din poem –

și se face dintr-odată foarte frig și foarte târziu
și în tine și în poem

în lume

Ion Tudor
IOVIAN

poem cu poveste neterminată

nu-i mai poți pune punct și de la capăt
acestui poem cu o mie de guri

mai tăcute ca pământul
din care mâine vor țâșni o mie de cântece
de trecere și petrecere tare amară
prin păduri de piatră
peste ape vălurind negru în somn și nesomn
ești omul fără bună dimineața
precar
omul fără duminică fără luni
omul fără om
fără cer –
din care va rămâne doar
o grămăjoară de fosfat de fier de 4 \$ și 40 de cenți
atât și nici măcar atât
după moartea lui

atât și nici măcar atât
cântăresc visurile lui cântecele tristețile
albastrul uranic în care sufletul își scaldă
aripile

dar nu vei putea pleca din apa neagră
a acestor zile fără istorie

fără dragoste
nu vei scăpa
din ghearele invizibile ale acestei făpturi
care e și nu e
care s-a ghemuit în tine și se hrănește

din tine de-o viață
și scuipe frig și pustiu până vei fi frig și pustiu

ai împărțit cu ea cerul pământul apa
zilele una câte una și ți le-a luat pe toate
și te-a lăsat mai gol decât un par fără umbră

ea deja s-a pregătit
pentru masa de seară
când se va servi
cu oscioarele de pitulice ale sufletului tău
miruit cu albastru uranic

tot
tocmai când
sufletul tău
se va fi pregătit și era gata să-și ia zborul
spre steaua Canopus
din vârful bradului fără stea

ai vrut să stai față către față cu el dar el nu mai era
în poemul acesta

a plecat cu norii

Violeta SAVU

Viitorul versului de aur

Cum am putea alege semnele exacte când nu intuim împlinirea?

Simbolizăm fără să trecem prin toate raționamentele întregul. În parte, putem stăpâni o realitate, prin adnotări de metafore.

Contra-argument:
metafora e o amprentă a ceea ce ne rămâne necunoscut.

Argument:
în stilul ermetic se pot încadra versuri indescriptibile, doar pentru a îndrepta caligrafic stângăciile.

Retică:
poți să aplici orbește idei pe care sângele tău, creierul tău, respirația ta nu le-au absorbit? Este posibil, dar nu vor avea viitor ascendent; se vor întinde pe un plan orizontal, lipsit de aspirații.

Cineva din trecut

Și mie îmi este dor, ai șoptit. Dar e departe.

Neadevrată obișnuința mea de-a mă îndrăgosti de cineva din trecut... Prima oară ne-am intersectat în Centrul Vechi. Două mese diferite, două scaune lipite, spate în spate.

Te simțeam, îți știam numele. Oare atunci – când înainte de a te ridica și a spune prietenilor tăi la revedere, te-ai întors spre mine și mi-ai dăruit cu gesturi mici o carte

pe care ai scris o dedicație despre utopia poetică –, oare atunci, mă întreb și te întreb, nu am simțit fiecare ceva din iubirile celuilalt? Într-un timp

al așteptărilor neprevăzute, fiecare am iubit. Mi-ai povestit cum tu te-ai desfăcut în zeci de părțicele și nu ai aflat soluții de a ți le autonega, pentru a te reîntregi.

Eu aș fi îndrăznit să te reconstruiesc nu prin negare, ci prin insuflarea autoafirmării acelor mici particule despre care eronat credeai că te-au purtat spre eșec. Aș fi mângâiat mâinile tale care au mângâiat șapte femei infidele. Șapte femei aș fi urât, dar pentru tine, le-aș fi împrumutat în fiecare zi a săptămânii frumusețea.

Mă uit la o fotografie – observ degetele tale chircite pe coperta unei cărți. O carte despre ultimele iubiri. Nu sunt în ele. Dar am fost la lansare.

După ce a plecat toată lumea, mi-ai arătat cum s-au ivit pe chipul tău

semne ale bătrâneții. Dar eu te-am văzut același, ca în seara aceea, în Centrul Vechi. Purtați plete pe atunci, și când o boare de vânt ți-a răsfirat o șuviță spre obrazul meu, chiar atunci cineva a spus o glumă și tu ai râs cu zgomot. Toată bucuria ta a mișcat aerul dimprejurul meu.

Neîntâmpatul își întinde spre noi tentaculele de tandrețe.

Scrisoare neexpediată

Aș vrea să pot scrie această scrisoare fără a folosi un pronume de adresare.

Aș vrea să-ți scriu ție această scrisoare, cu amintiri ale captivității noastre, înfășurați, ce farsă, într-un drapel al păcii, atingându-ne epidermele.

Aș vrea să-ți scriu cum în curgerea sângelui și-n ridicarea aerului proaspăt sunt imprimate urmele tale – absențele tale evoluând în semitransparențe.

Aș vrea să-mi scriu mie această scrisoare fără nicio intenție de locuire viitoare, fără obositorul gând al potențialei înlocuiri a sinelui. Mai mult aș vrea să nu am motive să scriu.

Pretexte anulate

Simt aerul tare cum se împletește cu întunericul prelung al iernii, în timp ce pretextele de-a te căuta au dispărut. Ne-a mai rămas să vorbim despre neînserarea luminii și descătușarea blândeții.

În timp ce analizez toate variantele, realizând cât de imposibilă a devenit finalitatea dialogului, liniștea se lovește brutal de neliniște.

Ego-centrică

Lipsa ta de coerență atunci când vrei să explici ceea ce eu nu pot înțelege: pre-facerea lumii. Firească, teama de vid.

Nevoia ta de lumină absoarbe liniștea. În somn, visul meu e mereu același. Cu al tău nu se aseamănă.

Dacă îndesăm bine literele s-ar putea ca frazele să încapă întregi în spațiile goale dintre noi. Și-atunci aerul s-ar umple... Tu ai fluierat?! – Nu eu.

Visul meu era și al tău și s-a făcut os. Aș vrea să-mi fii măduvă, să nu-mi întuneci Noaptea.

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Vacanțe exclusiviste

Vara, pentru omul contemporan, are (încă) reverberații emoționale promițătoare, fiind asociată cu ideea de „vacanță binemeritată”. Fiecare se descurcă cum poate. Bătrânii nevoiași stau în fața blocului, prinși în torpoarea plictiselii. Clasa „de mijloc” pleacă „la greci” sau „la turci” să mănânce, oriunde ar fi, ceafă la grătar cu cartofi prăjiți, plus berea rece aferentă. Ce-or face însă aceia putred de bogăți în vacanță? Au ei șanse mai bune să-și găsească liniștea?

Un serial american început în 2021, *The White Lotus*, ne deschide o ușă înspre această lume, căreia îi arată însă o oglindă cât se poate de lucidă. Ca nume de lanț hotelier fictiv, *Lotusul alb* promite beatitudine, dar se dovedește a fi pur și simplu ironic: singura lui legătură cu beatitudinea este aceea că, într-un episod denumit *Mâncătorii de lotus* (o trimitere la *Odiseea* lui Homer, pentru cunoscători), două adolescente trag cu nesăț din țigări cu marijuana, drog ajuns apoi în posesia administratorului de hotel, fost consumator și el, reabilitat, dar care nu rezistă tentației.

În primul sezon (din cele două de până acum), plasat pe o insulă idilică din Hawaii, un grup de turiști cu potențial financiar semnificativ alcătuiesc o faună umană care ne confirmă, dar ne și nuanțează niște prejudecăți. Portretele sunt uimitor de verosimile, fiind bine dozate cu umor și, pe alocuri, caricaturizare.

Primii pe listă, un cuplu de tineri căsătoriți a căror recentă uniune nu este deloc lipsită de angoase: el e moștenitorul ultrabogat însurat cu o fată frumoasă, dar nu prea avută, jurnalistă în presa de scandal, care a renunțat la „carieră” pentru o viață „lipsită de griji”. În destul de scurt timp, ea descoperă că statutul de soție de bogătaș cu apucături machiste nu este chiar așa de roz pe cât visase. Sosirea neașteptată și invazivă a soacrei, excesiv de zgomotoasă în „bucuria” ei de a-i revedea, exercită asupra nurorii o presiune suplimentară: în viziunea soacrei, viața privilegiată a tinerei soții nu poate decât să ducă la o fericire perpetuă, izvorâtă din ședințe la spa, sesiuni de cumpărături și petreceri. În acest paradis cumpărat pe bani grei, orice anxietate ar fi o anomalie de negândit.

Nu lipsește cuplul deziluzionat de vârstă mijlocie, format dintr-o corporatistă autoritară, responsabilă cu grosul venitului casei (și care lucrează „puțin” și în vacanță) și un soț oarecum ineficient, pentru care ea nu mai are decât o indiferență vecină cu disprețul. Au doi copii aflați la vârsta critică: un puber alungat de soră-sa din cameră și care se refugiază noaptea pe plajă și o adolescentă însoțită de prietena ei cea mai bună, dar săracă. Invitată să-și petreacă vacanța pe gratis împreună cu ei, aceasta din urmă are o aventură secretă cu un localnic, cu care se întâlnește noaptea și pe care îl încurajează să fure bijuteriile familiei, trădându-le încrederea.

De departe cea mai magnetică apariție actoricească, bogătașa moștenitoare (interpretată de Jennifer Coolidge), trecută de prima tinerețe, o femeie planturoasă, dar îmbrăcată după ultima modă, care o face să apară adesea ridicolă prin inadecvare, sucombă avansurilor fără scrupule ale unui vânător de zestre cu care se va căsători și din cauza căruia își va găsi, în împrejurări tragice, sfârșitul, în sezonul al doilea. Naivitatea ei jenantă nu este egalată decât de insensibilitatea snoabă și încrezută cu care îi trezește speranțe false unei terapeute locale, promițându-i că o va ajuta să devină independentă în afaceri printr-o investiție generoasă. La finalul sejurului o va abandona însă crud, strecurându-i un plic generos, dar umilitor.

Criticii au aprecieri favorabile în mare parte, deși unii nu se pot hotărî dacă filmul face cu adevărat satiră sau doar copiază, fidel, realitatea. Totuși, realitatea reprodusă artistic, oricât de verosimil, este necesarmente colorată de o viziune subiectivă. Primul sezon se încheie oarecum frustrant pentru cei care se așteptau la viziuni apoteotic-moraliste. Personajele se întorc la viața lor obișnuită, încercând mai degrabă să bage sub preș miamele vacanței exclusiviste (care includ și o crimă). Tânăra soție care tocmai l-a părăsit pe soțul ei bogătaș și abuzator se întoarce spășită la el, în aeroport, promițându-i, într-o îmbrățișare înfrigurată, în fața porții de îmbarcare, că „va fi fericită de acum înainte”. Mie mi se pare emblematică și suficientă ca mesaj.

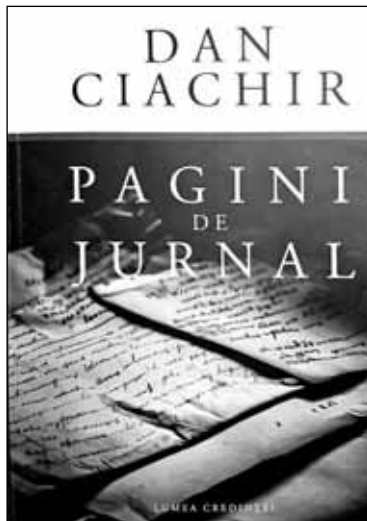
După ce, meticolos și consecvent, a ținut cronică vieții religioase românești după 1990, prin texte tipărite în diferite publicații, prin intervenții radiofonice ori apariții televizate în țară și peste hotare, Dan Ciachir revine în spațiul public cu volumul „Pagini de jurnal 2004 – 2019”, apărut la Editura Lumea Creștină. Cartea cuprinde însemnări, comentarii și observații ale, probabil, celui mai conectat intelectual laic român la viața și realitățile din Biserica Ortodoxă Română de după evenimentele din decembrie '89.

Aflat în strânsă legătură cu ierarhi de seamă, cu stareți și starețe ai unor mănăstiri consacrate, cu oameni de cultură, el însuși fiind un apreciat traducător și scriitor, Dan Ciachir ne descoperă prin acest jurnal frânturi din trăirile unui deceniu și jumătate, împletite cu amintirile și nostalgiile inerente unei vieți încărcate de felurite experiențe. Frânturi pentru că, așa cum însuși mărturisește într-o însemnare din 8 martie 2017, multe altele, probabil la fel sau mai interesante, au fost șterse din paginile scrise: „Tudor Vianu avea perfectă dreptate să lege jurnalul ca specie literară de etosul catolic. Pe al meu am încetat să-l mai distrug în urmă cu 20 de ani, întrucât constituie o oglindă, o formă de pro memoria și, îndeosebi, un prilej de *nulla dies sine linea*”.

Constantin GHERASIM

Cronica dispariției unei lumi

Dan Ciachir este același om receptiv și atent la schimbările sociale, la provocările apărute în spațiul cultural și religios creștin românesc și european, dar și la cele politice din zona italo-franceză în mod special. Este preocupat de oamenii de ieri și de azi, prieteni mai vârstnici sau mai tineri, cunoscuți sau întâlniți în diferite împrejurări, de cărțile mai vechi sau mai noi care l-au format, de spectacole și filme care i-au marcat viața, de arhitectura urbană și multe altele. Scrisul lui Dan Ciachir este concis, frazele clare și exprimarea, plină de viață. Din însemnări te bucuri să întâlnești un intelectual rasat a căruia existență, ea însăși demnă de un roman, îmbină armonios mersul duminical la biserică, pelerinajul la mănăstiri, dialogurile radio-televizate din agitata viață jurnalistă a anilor 2000, memoria unor personalități care au marcat viața spirituală, culturală și politică a României, fără a ocoli

note emoționale, specifice unui om a căruia existență a însemnat nu doar mass-media cu tot ce este ea. Nimic plictisitor, nimic nepotrivit.

Diplomat în afirmații, deloc tern sau fad, abil și calm, dar și contondent uneori, Dan Ciachir ni se dezvăluie așa cum consideră de cuviință, pentru a lămuri, dacă mai era cazul, cine este cronicarul ortodox al

sfârșitului de veac XX și început de veac XXI. Dincolo de gândurile și impresiile sale, specifice unui analist bine ancorat într-o realitate grăbită, în care timpul nu mai are răbdare, în „Pagini de jurnal” se observă elemente care leagă omul de istorie, astfel încât să înțelegem că prezentul trăit este într-o legătură nevăzută cu trecutul. Deși vorbim de anii 2004-2019, prin conexiunile cu perioada interbelică și cea a dictaturii comuniste, Dan Ciachir reușește să ne ofere imaginea complexă a unei societăți românești cu bunele și mai puțin bunele ei.

Cele 294 de file ale jurnalului par desprinse dintr-un alt ev pentru că e aproape imposibil astăzi să crezi că, până mai ieri, puteai vorbi la prezent de regele Mihai și regina Ana, de mitropolitul Bartolomeu Anania, de părinții Iustin Pârvu și Arsenie Papacioc, de Nicolae Stroeșcu-Stănișoară sau Virgil Cândea, de Alexandru

Paleologu sau Pavel Chihăia, de Virgil Ierunca, Mihai Oroveanu ori Barbu Brezianu, de actorii Mihai Fotino, Margareta Pogonat și atâția alții care, prin plecarea lor în veșnicie, consemnată parcă asemenea unui pomelnic dintr-o biserică, au tras cortina peste spectacolul unei lumi care nu mai este și pe care mulți tindem să o neglijăm.

Prin însemnările sale, fie și poate prea scurte, brăzdate ici-colo de nuanțe personale, Dan Ciachir își continuă rostul unic și fascinant de cronicar al vieții cultural-spirituale românești. Într-un timp când oamenii își țin jurnalul cotidian pe rețelele de socializare, modificându-l sau ștergându-l dacă e cazul, când jurnaliștii și analiștii comunică tot pe rețele sau pe propriile pagini, iar scriitorii sau criticii își promovează singuri creațiile sub cupola sentimentului generic (fie și tacit) că numărul distribuțiilor și al like-urilor confirmă sau validează calitatea sau receptivitatea acestora, cartea lui Dan Ciachir vine ca un îndemn-provocare să nu abandonăm cuvântul scris, mai ales când suntem convingeți că mai avem ceva de spus, și să ne consemnăm semenii, mai ales cei pe care, odată întâlniți în trecerea noastră prin lume, ne-au marcat într-o formă sau alta existența.

Aveam zece ani când se naștea Revista *Ateneu* în orașul lui Bacovia. Era în 1964. Habar nu aveam ce înseamnă o revistă literară. Abia când am ajuns în 1967 la Câmpulung Moldovenesc, furat de gânduri artistice (după o perioadă intensă de vizionat filme proiectate pe pereții școlii din Coșula, apoi într-un hol al aceleiași școli, ca, în final, să se mute tot eșafodajul proiecțiilor artistice din sat în sediul CAP-ului, fosta casă/conac a boierului Rusu, am ales să mă fac actor de film), am descoperit la chioșcurile de difuzare a presei, care vindeau și țigări, câteva reviste literare: *Luceafărul*, *Gazeta literară*, devenită *România literară*, printre care și o revistă mai aparte, mai colorată, să-i zic așa, cu o oglindă a paginii mai mare, al cărei titlu suna altfel decât al celorlalte, așa ca și cum în spatele aceluia titlu s-ar fi ascuns

ateneu 60

60 de ani la ATENEU

o orchestră care cânta în surdină ceva ce-mi făcea inima să tresară. Nu mai țin minte dacă o cumpăram de fiecare dată – apăsarea lunară –, însă după ce am revenit la Botoșani, cu armata dată la spate și cu gândul de a mă face actor dat deoparte, m-am decis să iau în serios noua mea pasiune, după lecturi susținute ale acelor reviste, și anume scrisul. Debutasem de vreo trei ani, ba mi se publicase și un răspuns la o

anchetă inițiată de Geo Dumitrescu în Revista *Luceafărul*, prin 1971 sau 1972, ce mai contează, încăz decizia a rămas definitivă și, chiar de aș vrea să o schimb, n-ar mai fi posibil.

Nu știu dacă am publicat imediat în Revista *Ateneu*. Auzisem pe la începutul anilor șaptezeci de poetul Mihail Sabin, despre care, mai apoi, mi-au ajuns la urechi tot felul de povești care mai de care mai atipice pentru

acele vremuri. Era apropiat al lui Sergiu Adam, și el din echipa *Ateneului*, alături de Ovidiu Genaru, George Bălăiță, Radu Cârneli și alții. Timp de zece ani, din 1964 până în 1974, poetul Mihail Sabin, evreu de origine, dedat unui soi de boemă de frondă, a fost redactor al Revistei *Ateneu*. În 1975 moare, lăsând un gol în viața literară băcăuană. Abia prin 1983 am intrat în contact direct cu Revista *Ateneu*, când, om bun la toate, eram trimis să fac corectură la cele patru pagini ale Revistei *Caiete botoșănene*, care a apărut până în decembrie 1989 în corpul Revistei *Ateneu*. Atunci m-am împrietenit cu bonomul Sergiu Adam, om de o finețară, poet discret, pescar pasionat și bun prieten cu Laurențiu Ulici. Am fost chiar și la nunta unei fete a lui Sergiu Adam, cununată de regretatul critic literar.

Revista *Ateneu*, astfel, devenise un spațiu spiritual în care, prin acele pagini botoșănene, mă manifestam așa cum se putea mai bine atunci, dezvoltându-mi și mai abilitățile pentru jurnalismul cultural, pentru scris. Datorz ceea ce fac acum în domeniu, editând în Botoșaniul surd la astfel de manifestări culturale Revista *Hyperion*, redacției Revistei *Ateneu* și omeniei lui Sergiu Adam, care, cel puțin pentru mine, se confundă cu revista care, iată, acum împlinște șaptezeci de ani. Este și acum, sub ochii atenți ai lui Carmen Mihalache, o revistă la fel de frumoasă, grafic, susținută de redactori competenți, așa cum a avut dintotdeauna. La mulți ani revistei și redactorilor ei!

Gellu DORIAN

Redactor-șef al Revistei de Cultură „Hyperion – Caiete botoșănene” Botoșani

• Colocviile ATENEU 2021: Val Mănescu, Nichita Danilov, Cosmin Ciotloș, Carmen Mihalache

ateneu 60

Etajul 8 din 60

Am renunțat la ascensor. Urc per pedes ateneorum!

ETAJUL I:

Născut sunt în comuna Puiesti, în triunghiul Bârlad – Bacău – Vaslui. În copilărie, am zărit de multe ori soarele pornit spre Occident, poposind „într-un han, departe”!

ETAJUL II:

Numindu-mă și Vasiliu (trei generații din Berlad am descoperit, prin arborele genealogic al tatălui meu, de la Cuza Vodă încoace), Vasiliu-Bacovia mă îndrumă spre etajul următor. Ce privilegiu!

ETAJUL III:

Primii scriitori pe care i-am văzut „în carne, oase și irmoase” au fost din redacția Revistei ATENEU. Invitați în Librăria „Alexandru Vlahuță” din urbea lui Tache, Ianke și Cadâr. Eram în clasa a X-a, cred. Mă luase de mână tatăl meu, impecabil cititor de presă culturală. Era prin anul 1969. Constantin CHIRIȚĂ („Cireșarii”), vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, îl adusesese/invitase cu el și pe junele Nichita STĂNESCU, în care întvedea de pe atunci un poet rar! Dintre băcăuanii prezenți,

i-am reținut pe Radu CĂRNECI și pe George BĂLĂIȚĂ. Era și Eugen URICARU cu ei? Dar Ioanid ROMANESCU?

ETAJUL IV:

Printre cei invitați de baaadeni (apud Cezar IVĂNESCU), se afla și Sergiu ADAM. Aveam să ne confesăm în anii 1990. Ne-am descoperit și ca fii de preoți interbelici de țară, din ținuturi geoculturale apropiate.

ETAJUL V:

În anul 1994, dacă-mi amintesc bine, am fost laureatul cu Premiul „Bacovia”, pentru poezie, în compania onorantă a indicibilului Alexandru PALEOLOGU!

ETAJUL VI:

Popas de respiro. În amintirea lui Vasile ALECSANDRI, a lui Vasile PĂRVAN (băcăuan cu liceul absolvit în Berlad/Bârlad), a lui George APOSTU.

ETAJUL VII:

Zăresc nu drone (din fericiere), ci un zmeu care zburdă-n văzduh, cu textul: „Îngerii și pământeni citesc revista ATENEU”!

ETAJUL VIII:

Opresc ascensiunea către etajul 60. Liftul urcă și coboară. Sunt mulți invitați în apartamentul devenit, brusc, foarte încăpător, al Cristinei și al lui Ovidiu GENARU. Oaspeți: Carmen MIHALACHE, însoțită de o parte din echipa ateneuană: Violeta SAVU, Vasile SPIRIDON, Gheorghe IORGA, Adrian JICU, Dan PERȘA, Marius MANTA, Dan Bogdan HANU. Dar unde e convivul George CALCAN? Îmi fac drum prin gaura cheii apartamentului generos, de la celebrul etaj 8, promovată într-o carte editată la JUNIMEA. Ofer amfitrioanelor Carmen și Cristina buchete de flori naționale îmbujorate, aniversare. Constantin CĂLIN declanșează vulcanul unei sticle de șampanie.

Visul continuă, spre etajele 60 și mai departe, mai departe, mai departe!

Lucian VASILIU

Fondator și coordonator Revista „Scriptor” Iași

• Redacția din 1971: rândul din față – Vasile Sporic, George Bălăiță, Radu Cârnelci, Constantin Călin, George Genoiu; rândul al doilea: Eugen Uricaru, Ovidiu Genaru, Mihail Sabin, Calistrat Costin, Cicerone Cernegura, Sergiu Adam, Ernest Gavrilovici, Horia Gane

Ani mulți și buni Revistei „Ateneu”!

În luna august, pe 19, seria nouă a titratei reviste care apare la Bacău, „Ateneu”, împlinește 60 de ani. Apariția publicației în 1964 a fost „încununarea unei lupte”, ca să-l citez pe regretatul poet Radu Cârnelci, inițiatorul proiectului care, iată, fără doar și poate, s-a dovedit a fi o reușită.

Pagini întregi de istorie culturală și literară s-au scris în „Ateneu” băcăuan în atâția și atâția ani de existență. Ceea ce e de subliniat. Clar. Cum preciza cândva Solomon Marcus, pe bună dreptate, „Ateneu” a devenit de mult pentru noi toți „un ingredient al Bacăului, așa cum sunt Bistrița, Alecsandri și Bacovia”. Radu Cârnelci, George Bălăiță, Constantin Călin, Sergiu Adam, Ovidiu Genaru sunt personalitățile care îmi vin în minte imediat ce mă gândesc la perioada romantică pe care a traversat-o revista. Apoi, nu pot să nu amintesc că redactorul-șef actual al „Ateneului”, scriitoarea Carmen Mihalache, împreună cu echipa sa, duce mai departe steagul ridicat de înaintași și face eforturi substanțiale ca publicația băcăuană să iasă la lumina tiparului. Și nu oricum, ci într-un fel aparte, fiind o revistă de ținută, între copertele sale regăsindu-se, număr de număr, articole, texte critice, poezie, proză de calitate.

Da, mărturisesc că sunt un cititor al revistei și aștept să apară lună de lună. Mai mult, pentru mine, „Ateneu” e o publicație de suflet. Mă simt ca făcând parte din familia aceasta teribilă. De ce? Pentru că în 2020, an din vremea tulbură a covidului, volumul meu de poezie intitulat „Transparența unui popor de foci”, apărut la Editura Charmides în 2019, a primit *Premiul pentru Poezie al Revistei „Ateneu”*. E un premiu la care țin foarte mult și pentru care îi sunt recunoscător echipei redacționale „vinovate”.

În fine, doresc la ceas aniversar să transmit revistei viață lungă și să meargă înainte cu aceeași demnitate, să promoveze ca și până acum literatura veritabilă, să fie în continuare ca o familie unită. La mulți și buni ani, „Ateneu”!

Alexandru Ovidiu VINTILĂ

Redactor-șef al Revistei „Bucovina literară”, Suceava

• Premiile Revistei „Convorbiri literare” 2022 – Premiul Național „Iacob Negruzzi” pentru cea mai bună revistă literară: ATENEU (director, Carmen Mihalache)

• Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU •

Leo BUTNARU

Nostradamus, Bacovia, Stănescu...

Jindul perspectivei temporale și vitale ține de o temă sine qua non a poeziei, a poezilor, aici invocând două variante din atare visare în durate de peste

azi, de peste *de-a pururi ziua cea de mâine*. Bacovia se referea la „ironica reflexiune a unui poet din veacul viitor al frumuseții” (frumusețe care deja ar fi salvat lumea sau încă nu? – ca să amintim de Dostoievski). Momentul e din proza *Cubul negru*, care te duce cu gândul și la *Pătratul negru* al lui Malevici, nu? Mai zice poetul: „Ea, cu părul desfăcut, dispăru cea dintâi, în lumina pătratului deschis”, ceea ce nici pe departe nu e sigur că ar avea ceva în comun, ca ideții intercomunicante, cu pătratul negru, închis (etans!), al pictorului.

Iar Stănescu ne lăsa acest distih superb: „dulcea mea antichitate / dintr-un secol viitor”. (Of, încerc să alung gândul că, peste ceva timp, epoca noastră, a internetului, ar putea fi considerată o antichitate eșuată, în care unii considerau că înaintarea în civilizația IT făcea sufletele tot mai pustii. De parcă s-ar ști cât de... ne-pustii erau sufletele predecesorilor noștri din Antichitate, Evul Mediu, Renaștere... Eu unul nu cred să fi fost suflete băntuite de fascinații, de prea-plin.)

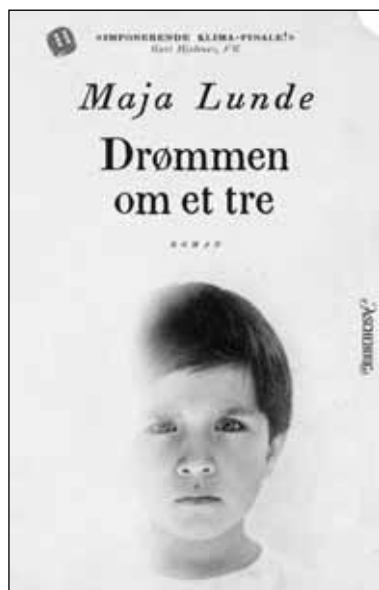
Ambele previziuni imaginativ-metaforice ale acestor mari poeți ai României și lumii ar putea fi incluse, dihotomic ca sens, undeva în profețiile lui Nostradamus, precizător al evenimentelor importante ce se desfășurau sau urmau să se întâmple în lume, respectivelor prorociri plusându-le noblețe literară, poetică. (Prevestirile lui Nostradamus sunt formulate în circa două mii de catrene, dintre care, spun cunoscătorii, niciunul nu aduce a poezie.) Poate chiar și noblețe filosofică plusându-le. Așa, incluse oriunde, la întâmplare în imensa și fascinanta lucrare a precizătorului francez, celebru astrolog, medic, cabalist și farmacist, care ar putea fi considerat regele tuturor vizionarilor pământeni, ce au scrutat și scrutează cu mintea și intuiția lor viitorul. De altfel, ca și poezii dintotdeauna și de pretutindeni.

Din toate... antichitățile (posibile, imaginate), înșiruite în ceea ce s-ar putea numi concomitența unei permanente contemporaneități a geniiilor care au trăit în antichități, în renașteri, în evuri fel de fel, milenii, veacuri, în epoci și ere diferite. E aici o neîntreruptă transformare a trecutului genialității în prezentul său, în actualitatea continuă a geniului uman, în general, pentru că geniul din trecut sau geniul trecutului (ca fond existențial-hermeneutic) este organic adaptabil la oricare epocă, prezentă sau una „din veacul viitor al frumuseții”.

Prin suta de romane *Istoria albinelor*, *Istoria apelor*, *Ultimii cai din stepă*, *Visând la un copac*, scriitoarea norvegiană Maja Lunde orcheștrează un tulburător avertisment în privința schimbărilor climatice și a distrugerii naturii. Ea încheie tetralogia prin acest roman cu un titlu nostalgic, apărut în 2022: *DRØMMEN OM ET TRE*, tradus în limba română de Ivona Berceanu și publicat la Editura Humanitas Fiction (București, 2024). Structurat pe capitole care vizează destinul unor personaje-cheie, romanul alternează istoria unor destine, implicând incursiuni în conștiința fiecărui: TOMMY, tao. Prima scenă-cheie conturează decorul unei comunități izolate, o lume înghețată dintr-un viitor îndepărtat: Svalbard, 2097. Un copac adus de ape este descoperit de un copil, Tommy, care-l îmbrățișează ca într-un ritual magic, imaginându-și pădurea pe care nu a văzut-o nicicând: „Un trup firav de copil, cu brațele încolăcite în jurul unui copac, pe o plajă cu pietre negre. Vântul sufla ușor și făcea valuri mici care se spărgeau la mal, lăsând în urma lor o dantelă de spumă și de bule albe. Apa întunecată se izbea de muntii înalți, brăzdați de alunecările de teren care lăsaseră pământul crestat printre fâșiile înguste de vegetație“. Dorința sa de a păstra intact copacul se spulberă

Victoria HUIBAN

Maja Lunde - Visând la un copac

când oamenii îl taie, bucată cu bucată, folosind totul pentru obiecte practice, atât de necesare într-o lume în care se mai păstrează doar vagi rămășițe ale civilizației și totul se obține atât de dificil. A trăi în armonie cu natura pare a fi o provocare continuă și toți muncesc din greu, dar sunt uniți de o solidaritate care merge până la sacrificiu.

O figură emblematică a acestei lumi este bunica lui Tommy, o itinerantă care cu greu și-a găsit locul potrivit, energică și puternică, caracterizată simbolic ca *autocrație luminoasă*. Rolul său de a păstra și păzi *depozitul cu semințe* este cu atât mai semnificativ cu cât acesta poate salva întreaga omenire. Infuzia de adevăr istoric în această privință conferă impresia de autenticitate: Vavilov, un savant rus, a strâns semințe din toate colțurile lumii, făcând experiențe genetice pentru a descoperi cele mai rezistente semințe, pentru a salva omenirea de foamete. Din nefericire, dictatura stalinistă distruge acest demers înainte de finalitate, căci Vavilov este arestat în secret, acuzat de o așa-zisă trădare, torturat și înfometat. El se stinge înainte de a-și împlini visul, dar depozitul ajunge la Svalbard. Să fie acest depozit șansa de a salva lumea? O molimă devastează însă această comunitate restrânsă. Și când

colega de școală a lui Tommy, Rahela, reușește să ia contact cu lumea din afară, promițându-le depozitul cu semințe pentru a se întoarce la civilizație, la lumea de care părinții lor se izolaseră cândva, izbucnește conflictul. Care este finalul acestei lupte cu

sine și cu ceilalți? Mai există vreo rază de speranță pentru această lume care se apropie de pieire? Tao, venită din lumea pe care Tommy o detestă, și ea marcată de o tragedie, încearcă să găsească o soluție, să ajungă la conciliere. Și poate, salvând copiii, se salvează pe sine însăși.

Abordând o problematică existențialistă complexă, acest roman dezvăluie adevăruri tragice despre noi înșine, despre solidaritate și individualism, despre tirania distrugătoare și noblețea sacrificiului, despre constrângere și libertate absolută, despre necesitate și visare, punând în scenă temerile și obesiile omului modern.

• Rodica Gherghinoiu-Croitoru (Vrancea) – Peisaj cosmic 2

• Colocviile ATENEU 2011: Dan Perșa, Solomon Marcus și, pe rândul din spate, Vasile Spiridon

ateneu 60

O punte spirituală

Revista de cultură *Ateneu*, comportându-se ca un stetoscop cultural, s-a străduit, în opinia mea, să asculte pulsațiile unei intelectualități în continuă transformare, să dezvăluie, așadar, zbaterele și curente profunde care o traversează și îi transformă reperele identitare, să extragă normele care o distilează pe ascuns, să înregistreze mutațiile pe care le suferă și, în cele din urmă, să scoată la iveală spiritul timpului. Firește, atunci când cercetăm activitatea publicației inițiate de George Bacovia și Grigore Tabacaru în 1925, prețuirea noastră îi îmbrățișează, în primul rând, pe cei pentru care, în acești 60 de ani de activitate, alături de literatură și teatru, plastică ori film, ziaristica a fost unul dintre mijloacele cele mai eficiente de răspândire a ideilor proprii privind realitatea culturală contemporană. Sub influența mediului scriitoricesc, jurnalismul etalat de ziaristii băcăuani a devenit, de foarte multe ori, interferent cu literatura. Pentru mulți dintre tinerii care au avut curajul de a aborda această meserie necesară și periculoasă, *Ateneu* a fost o punte ori o treaptă către creația literară propriu-zisă (acolo unde fantezia nu pare a avea limitele informării concrete). Însă am sentimentul că s-a petrecut și fenomenul invers: scriitorii au constatat, cu satisfacție, că percepția lor

privind viața de zi cu zi poate fi convertită rapid, direct și penetrant în beneficiul cetățenilor, prin activarea resurselor și genurilor publicistice. S-a realizat, astfel, o mezialianță tonică pentru cititori. Alegerea argumentelor și faptelor (la fel ca și alegerea forme lingvistice) face parte din arta comunicării, artă căreia, din păcate, nu i se acordă, în presa românească de astăzi, atenția pe care ar merita-o. Revista *Ateneu* a rămas consecventă în promovarea jurnalismului cultural de înaltă calitate, cu un rol determinant în lansarea de noi valori pentru literatura și spațiul cultural actuale.

Sper că la *Ateneu* cel puțin două deziderate vor rămâne constante și în anii ce vor urma: promovarea tinerilor scriitori și publiciști ce marchează destinul comunității, precum și păstrarea moștenirii primite de la marii oameni de cultură, de știință și de media, care au semnat în paginile acestei prestigioase publicații în cele șase decenii de existență neîntreruptă.

Cu respect pentru tot ceea ce reprezintă *Ateneu* în cultura românească,

Cornel CEPARIU

Președintele filialei „Marius Mircu“ Bacău
a Uniunii Ziaristilor Profesioniști
din România,
membru în Consiliul Director Național

De la blândul și blajinul Sergiu Adam (pe care, e drept, l-am cunoscut și un pic altfel) am primit destulă învățătură despre viața obișnuită, așa-zisă comună. Frecvent mă dăscălea cu observația că „cel mai greu e să fii normal”. Vorbă cu măcar două tăisuri, pe care nu reușeam a mă hotărî cum s-o primesc. Aplicată adică la propria-i poveste de viață ori mai degrabă la ceea ce vedea prin mine. Nu știu fiindcă n-am găsit claritatea problematică necesară curajului ce te împinge să întrebi. Dintr-un fel de respect amestecat cu senzația fină și greu de mărturisit că îmi părea repetată obsesiv, oarecum în exces.

Apoi n-a mai fost la fel, am acceptat într-un târziu moștenirea vorbei de duh, trecută prin sita de timp a interfeței amintirilor tot mai prezente, recuperând-o cumva folositor și așezând-o la loc de cinste. Asemenea învățături s-au prins de mine fie paradoxal ori poate neașteptat de organic. Cu trecerea vremii prin vremuri, m-am trezit că unele din vorbele dăruite de el își făcuseră culcuș temeinic undeva în adâncul ființei greu de uitat ori rătăcit.

Chiar amintindu-mi acum felul lui „omenesc” de a trăi între oameni de tot felul și rangul, așa zice că mi-a arătat prin fapte că viața de zi cu zi a scriitorului e neîntreruptă încercare a recăștigării naturalei, firescului. Din marginea breslei unde îmi place să mă aflu, cuvintele lui, situate într-un registru difuz de dincolo ori dincoace de literatură, mă ajută acum să fiu mai atent la subtila

atelier de lectură experimentală

Daniel-Ștefan POCOVNICU

Alianța cititului

• Constantin Călin, Eugen Urlicaru, Sergiu Adam

dedicație meșterită de Montaigne la cartea lui de *Eseuri*: „Am hărăzit-o să le fie anume de folos rudelor și prietenilor mei, pentru ca, atunci când mă vor pierde (lucru ce se va întâmpla curând), să poată afla în ea câte ceva din felul meu de-a fi și din apucăturile mele, întregind și împrăștiind astfel chipul sub care m-au cunoscut”. (*Către cititor*, în *Eseuri. Cartea întâi*, București, Humanitas, 2021, p. 3)

Când începi însă a te adânci în tomurile acestea de mult devenite celebre, o întrebare esențială ți se impune și nu ai cum anume a o stăvili. Cât de sincer sau măcar de autentic se vedește autorul aci, în paginile acestea împănate de ilustre exemple istorice? Poate

e modul cel mai subtil de a defini o personalitate în baza alegerilor morale pe care le face prin evocarea unor fapte de onoare și citarea unor vorbe de neuitat?

Altcumva, e un filtru: până să câștige lumea întreagă prin veacuri, autorul, impus acum drept un clasic, a pornit formulându-și obiective modeste, oferind mai mult decât s-a străduit să aștepte. Omul șlefuit din cuvintele lui își găsește prim ecou convingător la câțiva cititori, apoi în tot mai mulți.

Literatura română de azi e familiară cu producția unui asemenea soi de carte pentru apropiați și prieteni. Colecția restrânsă de cititori dintre care măcar câțiva par a se înrudi cu autorul tocmai prin actul lecturii. Rude prin alianța lecturii.

Aduși mai aproape de curiozitate, gânduri comune, surprize și admirație. Deja profilându-se astfel „clanul” în curs de lărgire al scriitorului ce sparge bariera intimității extreme a cititului în familie și între prieteni.

Cred că acesta e un interesant subiect de eventuală anchetă literară: *Rude de lectură: familia scriitorului*. Cu amendamentul că, așa cum funcționează rudenii prin alianță, la fel ar putea să se instaleze o intimitate specială mijlocită de citit. Fără cuvântul scris și corespondența specifică, până și dragostea e un pic mai săracă.

Ceea ce mă trimite cu gândul la un Tolstoi bătrân și celebru fugind de acasă. Literalmente. Cum s-ar zice, literatura e povară grea în orice familie pe care o alege. Ca o cruce ce aduce un semn de onoare suferinței aproape subînțelese. Amantă obraznică, rea, năzuroasă, ce pune la dureroasă încercare atmosfera conjugală. Cu atât mai amară de suportat cu cât nici măcar nu asigură, decât excepțional, foarte rar, compensații materiale. Dimpotrivă, s-ar zice.

Pe scriitorii între care m-am aflat i-am surprins confrunțați câteodată cu această problemă spinoasă. Recent, însem-

nările profesorului Constantin Călin, din chiar paginile revistei de față, au cuprins rezonanțe dureroase, cert dilematice, tocmai la astfel de frământări. Cui lăsam pe mai departe scrisul nostru organic? Care sunt adevărații moștenitori? Iar răspunsul se leagă de ceea ce deja am apăsas: o familie altfel, atipică, specială, dominată de o particulară intimitate intelectuală, se așază pe ramurile posterității unora dintre autori. După cât a putut, a știut, a făcut, a meritat mai puțin sau mai mult fiecare.

Și de aceea, în atmosfera destul de „înghesuită”, masificată enorm, a culturii postmoderne, poate nu ne-ar strica mai multă arheologie literară, fie și în căutarea vreunor „moaște” valoroase! Reacție relativ naturală de saturație, oboseală de înțeles la vreme de venerare a viitorului. Iar acum cel mai greu de primit și suportat transpare tocmai autorul dotat cu exces de pudoare. Dezinteresat de orice poziționare înspre centrul atenției generale sau măcar particulare, de grupare, grupuscul, ceată a interesului forjat cumva reciproc. Ceea ce transmite cu siguranță semnale destul de confuze aproape oricui dintre cititori.

Astfel că finalul fericit al împăcării cu „răul necesar” al scrisului (însoțit obligatoriu, fanatic, de lectură) impune acceptarea sentinței că atare ocupație ciudată și nenaturală e pândită de înstrăinarea răscolind jarul lăuntric din sine. Și cu asta am atins cam tot ce mi-am dorit să vă spun!

Negocierea și tranzacția valorilor sau despre consacrarea teoretică în literatură

Concluzii provizorii

În acest lung eseu, destinat mai degrabă unor cititori, puțini, în tot cazul, inițiați oarecum în tema pe care am abordat-o cu îngrijorare nu numai... literară, nu ne-am propus nicidecum să elaborăm o teorie a consacrării, ci poate să problematizăm efectele consacrării pe care le produce teoria literară însăși, ca formațiune discursivă participantă la actul de negociere și ca tranzacție de valori, ce definește jocul literar și structura unităților componente ale acestuia. N-am încercat prin urmare să obiectivăm sau să modelăm un proces de consacrare, ci să punem în evidență puterea de consacrare deținută tocmai de discursurile de obiectivare și de modelare a literarului, ca și scările de valori pe care o astfel de putere se întemeiază. De aceea eseuul nostru își asumă un caracter experimental și prospectiv. Nu a propus rezultate certificate în urma unei cercetări detaliate, ci a vizat să evidențieze și să comenteze câteva ipoteze abia schițate, puțin structurate, sprijinite de un material bibliografic aflat încă într-un stadiu intuitiv și, uneori, dificil de înțeles.

În timp ce își găsește principala justificare chiar în împotrivirea față de procesele de consacrare ce, începând cu jocul instituțional al literaturii, sfârșesc prin a integra o *doxa* metaliterară, teoria literară provoacă ea

însăși procese de consacrare. Abordarea acestor procese, schițată în expunerea noastră, ne conduce la identificarea a trei propuneri – o recapitulare a observațiilor precedente:

1) Consacrarea prin teorie se înscrie într-un joc opozabil altor forme de consacrare (instituțională, critică/istoriografică, teoretică în egală măsură).

2) Operația de conceptualizare, adică aspectul caracteristic al enunțării teoretice, induce o orientare axiologică specifică, valorizând direct ori indirect cutare sau cutare unitate tratată de teorie (direct: prin validarea modelului apărât; indirect: prin invalidarea modelului apărât). Această valorizare este însoțită de o suprainvestire teoretică și de efecte retorice de naturalizare.

3) Poziția teoreticianului însuși, înăuntrul câmpului său de practici, este și ea în joc în operația de consacrare.

Făcând în prezent un pas înapoi în raport cu problematica tratată în eseuul nostru, se pot pune două întrebări, ce

ne spun aceste considerări: 1) despre consacrare în general? 2) despre teoria literară în general?

1) Erau bine cunoscute deja *funcțiile simbolice* „acoperite” de consacrarea în interiorul câmpului literar și al câmpului social; unul dintre obiectivele noastre a fost chiar acela de a demonstra că procesul consacrării putea să prezinte, indirect, și o *funcție euristică*: efectul punerii în față a lui Flaubert, a paraliteraturilor sau a fenomenelor traducerii nu este doar de a reevalua locul acestor unități în imaginarul metaliterar colectiv, ci de a servi ca punct de sprijin și de justificare unui tip de exploatare și de cunoaștere a literaturii până atunci puțin dezvoltate. Dar mai este vorba despre „consacrare” în acest caz? Cu grijă pentru precizia terminologică, s-ar putea propune să se vorbească despre *efecte de proeminență* pentru a desemna fenomenele examinate aici; ceea ce ar permite rezervarea „consacrării” pentru fenomenele

sau producerea valorii literare a) „acoperă” funcții simbolice b) printr-o putere de structurare piramidală (ceea ce nu este cazul proeminenței operate de discursul teoretic) și c) dincolo de câmpul literar (ceea ce ar distinge, de exemplu, „consacrarea” „legitimării”, ale cărei efecte ar fi interne câmpului).

2) În ceea ce privește teoria literară în general, eseuul nostru a dorit să arate că ea nu scapă niciodată cu totul chestiunii valorii, chiar și când pretinde că o obiectivează. Este, până la urmă, ceea ce face din discurs un frumos obiect de investigare potențial, de situat a) în raport cu alte instanțe de consacrare, b) în raport cu o stare a discursului social. Fiindcă acesta din urmă explica deseori *de ce*, într-un astfel de moment, teoria apare ca o formațiune discursivă necesară economiei generale a discursurilor (mai ales cele despre literatură) și cum această teorie își justifică procedeele de proeminență, inspirate de reprezentări în circulație; de exemplu, nu este deloc lipsit de însemnătate că se dezvoltă o abordare critică mondializată a literaturii, când alte sectoare ale discursului social tematizează mondializarea/globalizarea ca pe un dat prim al relației omului cu epoca sa...

Gheorghe IORGA

Cel mai important aspect tematic al cărții cu titlul *Eros, Thanatos și Fatum în mahala. Incursiune în proza lui G. M. Zamfirescu* (București, Editura Eikon, 2024) tratează viziunea despre mahala în calitate de topos literar și personaj colectiv. Este vorba despre un spațiu colectiv unde se trăiește, unde se moare și, mai ales, unde se iubește până la sacrificiu și chiar până la scabros. Având în vedere că iubirea în proza lui G. M. Zamfirescu este adolescentină, ritualică, domestică, amorală, thanatică, ea reprezintă o altă temă a studiului, ce presupune o abordare poliedrică. Cristian Hoaghea analizează, prin intermediul unor metode critice de cercetare variate, formulele românești utilizate de G. M. Zamfirescu, aspectele tematice ale prozei acestuia, structurile narrative, construcția personajelor și valențele estetice. Motivația cercetării constă în necesitatea unui studiu amănunțit al prozei scriitorului supus analizei, redefinirea rolului și a locului pe care acesta îl ocupă în cadrul literaturii române; evidențierea unor aspecte tematice.

Scopul declarat al lui Cristian Hoaghea este de a pune în evidență complexitatea și varietatea construcției românești a lui G. M. Zamfirescu. Derutant în formulele adoptate, scriitorul își schimbă frecvent perspectiva auctorială, unghiul în care plasează instanța narativă și chiar substituie unele variate instanțe narrative. Romancierul ajunge astfel de la narațiunea subiectivă, psihologică, la multiplele perspective ale naratorilor dramatizați, pentru ca în ultimul roman din serie să devină preponderentă viziunea clasică a naratorului omniscient, dar rareori obiectiv. Formula romanescă aleasă inițial – în termenii lui Nicolae Manolescu – este aceea a romanului ionic în *Maidanul cu dragoste* și a romanului doric în *Cântecul destinilor*. Suntem avertizați că nu este vorba despre o evoluție inversă,

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

O abordare poliedrică

deoarece romanul său este în același timp mereu corintic, mitic și demitizant.

Drept prim obiectiv al studiului îl constituie descrierea conținutului literar în care a trăit și a creat G. M. Zamfirescu, relevându-se faptul că relația dintre biografie și operă pune în evidență anumite particularități de viziune și de construcție. Al doilea obiectiv este de găsit în prezentarea diacronică a imaginii pe care critica literară a exprimat-o în privința romancierului. Un alt obiectiv l-a format desfășurarea unei analize a instanței narrative și a tehnicilor narative prezente în romanul *Maidanul cu dragoste*.

În privința metodelor de cercetare, analiza stilistică i-a îngăduit lui Cristian Hoaghea relevarea unor caracteristici ale scriiturii în raport cu estetica literară și stilul individual al lui G. M. Zamfirescu. De asemenea, analiza comparativă, utilizată sporadic în întregul studiu – deși se fac apropieri de opera lui Felix Aderca, este cu totul surprinzătoare absența raportărilor la romanul *Groapa*, al lui Eugen Barbu, amintit doar în treacăt –, devine centrală în capitolul „Reprezentări ale reticenței erotice”. Având la îndemână principiile criticii psihanalitice și ale psihocriticii, Cristian Hoaghea discernă conexiunea psihologică între G. M. Zamfirescu și construcția psihologică a personajelor sale. Mitocritica lui Gilbert Durand, René Girard (de unde se preia conceptul „dorinței triunghiulare”, deoarece dorința

erotică stă sub semnul „medierii”) sau a lui Mircea Eliade a făcut posibilă identificarea structurilor mitice globale din substratul textului literar. Astfel, legătura sacru-profan impune o abordare duală: „mitizare” (banalul realității cotidiene se revendică din mit) și „demitizare” (arhetipurile sunt contaminate, sacralitatea lumii este supusă degradării prin imixtiunea umanului). Arhetipologia lui Northrop Frye a facilitat recuperarea reminiscentelor mitice risipite la suprafață în structurile de adâncime ale construcției românești. Critica arhetipală face posibilă corelarea personajului literar cu arhetipul mitic a cărui reflectare devine. De la Claude Bremond au fost împrumutate și aplicate intenției de deconstruire a personajului romanesc conceptele de „agent”, „pacient”, „ameliorator”, „prestator”, „influențator”, prin care sunt definite relațiile dintre personaje și mobilul care le determină să acționeze.

Noutatea cercetării de față rezidă în evidențierea mai multor aspecte interesante supuse atenției prin demersul interpretativ. Chiar dacă există tendința monografică de a întreprinde un demers empatetic față de subiectul ales, demnă de toată aprecierea este punerea în evidență din partea lui Cristian Hoaghea a defectelor de stil și de tehnică literară detectabile în opera lui G. M. Zamfirescu. De exemplu, în romanul *Maidanul cu dragoste*, cele mai slabe și numeroase pagini

sunt considerate, pe bună dreptate, a fi acelea de critică socială. Alte deficiențe ale operei lui G. M. Zamfirescu sunt detectate în: intriga aleasă – romantică și deficitară sub raportul construcției –, risipa de material epic, atitudinea de predicator a naratorului demiurgic, judecățile explicite ale acestuia, artificialitatea stilului, calofilismul, masca drept procedeu de dezintegrare a personajului.

Desigur că aceste insuficiențe nu diminuează valoarea operei supuse analizei, autorul demonstrând, cu argumente pertinente, că, dincolo de realismul de suprafață, G. M. Zamfirescu se situează în zona barocului literar (ciclul romanesc *Bariera* aparține acestei episteme), iar elementele de eclecticism estetic sunt dovada modernității sale: „Modernitatea romanului lui G. M. Zamfirescu este incontestabilă. Eclecticismul său estetic presupune un melanj unic în literatura română interbelică de realism și antirealism, romantism, naturalism, toate topite în formula barocului, în care se regăsesc contrastul, diformul, sublimul, înfrumusețarea, efeminarea, defensivă și sentimentul morții, funebru, compozitul, neregulatul, dezchilibrul, ostentativul, retorismul și teatralitatea, miticul” (pp. 329-330).

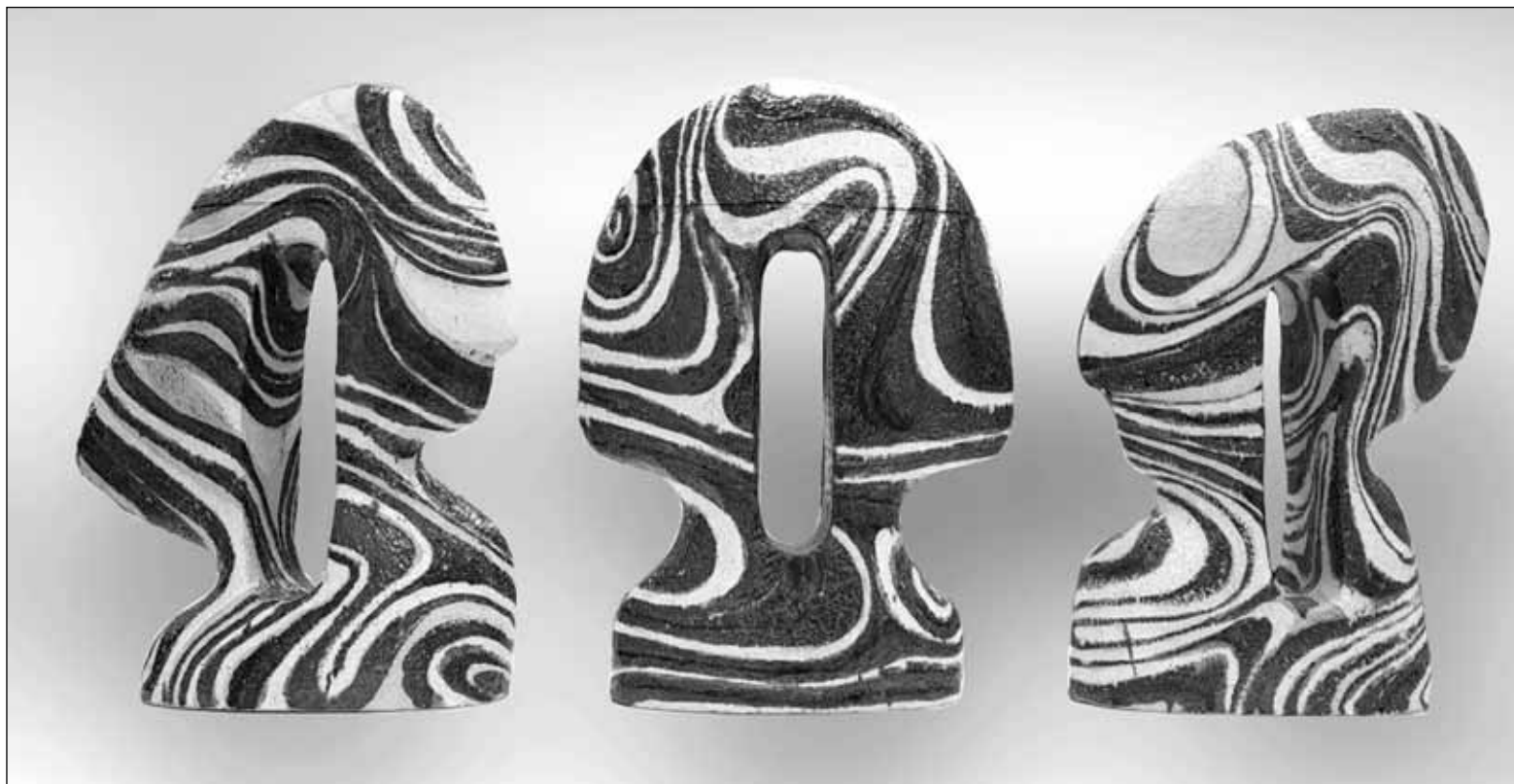
Totodată, Cristian Hoaghea aplică un concept precum acela de narator-născocitor, care se substituie adevărului romanesc și își asumă un rol narativ, spunând povești închi-

puite cu inocența autenticității. El are grijă să atragă atenția că, în spatele oricăror voci, este prezentă vocea supranaratorului (nu întotdeauna obiectivă), care supraveghează și dirijează actul narării, reglând nota de suspens și temperând omnisciența, prin investirea altor instanțe cu funcție narativă. Este motivul pentru care firele epice se întrepătrund, conflictele se acutizează concomitent, iar trecerea de la un plan la altul este bruscă și oricând reversibilă.

De asemenea, în privința aplicării grilei de tip naratologic, Cristian Hoaghea sesizează oscilarea discursului prozastic între palierul epicului subiectiv, introspectiv, și acela al epicului obiectiv. De exemplu, pentru *Cântecul destinilor* sunt etalate elementele realismului balzacian și descendența din „mantaua” lui Nicolae Filimon – fenomen literar de evoluție inversă față de proustianismul de factură incipientă din romanul *Maidanul cu dragoste*. Analizând resorturile erotice ale creației lui G. M. Zamfirescu, cercetătorul valorifică unele concepte precum: androgin, diadă metafizică, iubire metafizică, eros mistic, eros obscen, orfism și erotism. De asemenea, substratul mitic al romanului în cauză se vede analizat în relație cu mitemele explicite sau implicite și în relație cu arhetipurile: amanta arhetipală, arhetipul demetric, arhetipul veneric, țapul ca simbol mitolog al virilității.

Lumea din romanul *Maidanul cu dragoste* fiind una erotizată în chip excesiv, Cristian Hoaghea este îndreptat să niciun alt romancier român nu a abordat iubirea în complexitatea și profunzimea fețelor ei poliedrice. Este ceea ce justifică și titlul prezentei teze. Astfel, „ca forme distincte de manifestare, în *Maidanul cu dragoste* erosul este «ludic și inițiatic», «thanatic», «oniric și utopic», «erosul absolut», «erosul tarifat», «obscen» sau «lubric» până la «morbid», «ritualic», «orfic». De multe ori, ipostazele erosului sunt antagonice. Iubirii carnale i se opune iubirea filială și familială; iubirea pură, adolescentină, se află în opoziție cu iubirea scabroasă, patologică și animalică. Și, chiar dacă nu este o forță cosmogonică, iubirea este forța generatoare a energiei vieții. În absența ei, ființa umană se atrofiază existențial, rămâne un «chip cioplit în piatră, sur și orb»” (p. 183).

Cercetarea întreprinsă de Cristian Hoaghea în cadrul studiului *Eros, Thanatos și Fatum în mahala. Incursiune în proza lui G. M. Zamfirescu* este reușită atât la proporțiile viziunii de ansamblu, cât și în privința fineții nuanțelor, deschizându-ne interesul înspre tema abordată.

• Tatiana Palamarciuc (Chișinău) – *Multithreading*

ZIGZAGURI

Între breviar și jurnal (7)

• „Îl recunoști după talanca.“ Vorba am auzit-o înainte de a pleca din sat. Talanca e un mic clopot pe care ciobanii îl leagă de gîtul berbecilor de frunte, puternici. Sunetul ei e simplu, monoton, tanga-linga, însă, cînd e scuturată, devine mobilizator, are înțelesul de avertisment. Intensitatea lui variază după mărimea și calitatea talăncilor. Bacii vechi știu unde le pasc turmele ascultînd talanca principală, care e un fel de marcă a identității lor. La Anul Nou, talăncile sînt prinse de picioarele urșilor, care-s cu atît mai fioroși cu cît acestea zdrăngăne mai nervos. Nu o dată, ultimul argument în apropierea secretului măștilor e talanca: „Sînt sigur că-i cutare – îți poate replica cel cu care discuți –, îl recunosc după talancă!“ Chiar dacă îmi evocă scene din trecut, azi, pentru mine, aceasta are mai mult un înțeles figurat, de discurs repetitiv, clișeu lîngă clișeu, prelung. Numele oratorului (conferențiar, politician, „moderator“) nu mai contează. E de-ajuns să-l ascult de două ori, ca a treia oară să pot spune fără să-l privesc: „Îl recunosc după talancă!“ Sau să-l previn pe cel care ar părea totuși interesat: „Ai să recunoști imediat cine-i, după talancă (marotă)!“...

• Mediocritatea faptelor proprii și firea modestă îmi interzic să fac declarații orgolioase. Poate de aceea le remarc cu un sentiment de aprobare la alții. E drept însă, nu la toți, de pildă la cei care mai mult cotcodăcesc decît muncesc. Deși nu-s sigur că, sub aspectul cronologiei, lucrurile stau într-adevăr așa, nu mă pot abține să nu transcriu, ca pe o bornă, următoarea afirmație a lui H. Sanielevici din cartea sa *În slujba Satanei*: „Sînt primul român care a refuzat să rămînă iobagul culturii apusene“. Merită reținută și pentru faptul că un „român mîndru“ e, mai cu seamă acum, o raritate și, din perspectiva onora, ceva ridicol. Întrebarea serioasă e care sînt ceilalți, după el, care „au refuzat să fie iobagii culturii apusene“?

• „Mergi drept!“ îmi strigă, de la o vreme, nevastă-mea aproape la fiecare plecare. Neîndoielnic, are dreptate: simt eu însumi o ușoară îndo-

ire a coloanei și a umerilor. Mergînd, privesc mai des în jos decît pe sus. Sînt atent mai mult la denivelările trotuarelor decît dacă sînt nori pe cer. Nu neglijez totuși sfatul ce mi s-a dat și, din loc în loc, mă scutur de greutatea invizibilă ce-mi apasă spatele. Însă, vrînd-nevrînd, principala preocupare, fie că mă plimb, fie că stau în casă, e îndreptarea interioară. Nevoia permanentă de verticalitate e vitală. Împovărările morale strîmbă mai rău decît poliartrita, cîteodată iremediabil, iar rezistența față de ele scade dramatic odată cu vîrsta. Brusc, îți dai seama că acest lucru scapă ochiului celorlalți, că n-au existat și nu prea există prevenții. De aceea, multora le crește o ditamai cocoșa în suflet fără să aibă habar de ea. S-ar putea, îmi zic uneori, ca insul ce trece semeț pe lîngă mine să fie unul dintre ei!

• E de schimbat ceva, oare, în aceste afirmații ale lui Alexis Carrel? „Savanții și artiștii, care dau tuturor prosperitatea, sănătatea și frumusețea, trăiesc și mor săraci. În același timp cei ce au furat se bucură în tihnă de banul altora. Gangsterii sînt protejați de politicieni și respectați de poliție. Ei sînt eroii pe care copiii îi imită în jocurile lor și-i admiră la cinema“ (v. *Omul, acest necunoscut*, ed. fr., pp. 180-181). Dimpotrivă, ele au devenit azi, și la noi, mai intense, mai dureroase. Gangsterii români care petrec, ca nababii, în țări exotice sînt duium. N-am auzit însă de academicieni, de pictori, de scriitori.

• „Lealitate contra lealitate“ cerea, într-un discurs, un șef de partid interbelic. Lealitatea trebuia să constituie baza unui contract politic. Era o ofertă, dar și, totodată, o condiție. Aceeași problemă se pune și între persoane, dar nu în aceiași termeni. În relațiile dintre doi inși, lealitatea se subînțelege ca obligatorie. N-o pretindem direct, căci ne-am ofensa partenerii, ar părea că

ne îndoim de caracterul lor. Nu-mi amintesc s-o fi cerut vreodată cuiva, în chip expres sau aluziv, și nici să ameninț că mi-o retrag pe a mea în cutare situații. În destule cazuri, am rămas leal și celor care m-au dezamăgit, justificîndu-i, iar onora și după moartea lor. Și – e locul să subliniez – n-am cules numai beneficii de pe urma lealității, ci, poate mai des, ponoase. Principiul contează...

• Am verificat și eu asta! „*Odium*: Se poate spune că și ura are oroare de goluri. Cînd dușmanii noștri încetează a ne mai urî, prietenii noștri îi înlocuiesc“ (Robert de Montesquiou). Unul dintre ei m-a făcut personaj (bineînțeles, satiric) într-un roman de-al său, atribuindu-mi slăbiciuni care să mă ridiculizeze. Aștepta să mă uimesc de ingeniozitatea lui și să mă indignez. Reacția mea a fost însă de indiferență.

• De ce tocmai azi murmur, involuntar, aceste două versuri ale lui Apollinaire, traduse de Argintescu-Amza: „Doar amintirea corn de vînătoare / Cu zvon purtat de vînt prin frunze moarte?“ Niciodată n-am priceput cum revin, spontan, nechemate, anumite refrene și anumite vorbe – unele plăcute, altele agasante. „Corn de vînătoare“ e o poezie a toamnei, melancolică. Acum e primăvară, iar ziua, inundată de lumină, e exuberantă!

• Într-un moment de exaltare, Tudor, personajul titular al piesei *Tudor Ardeleanu* de G. Magheru, exclamă: „O concesie! Smulge o stea din cer! Ai stricat tot echilibrul ceresc. Cu o concesie prăbu-

șești cerul și pămîntul“. Cineva cu o asemenea gîndire n-ar putea trăi în societatea contemporană, în care aproape totul e „negociere“!

• La vîrsta mea, principalul manual pentru înțelegerea lucrurilor e propriul corp: de la el pornesc amintirile, comparațiile cu contemporanii, analogiile cu cei „trecuți dincolo“.

• Femeile care duc un copil în brațe sau în cărucior îmi par mai dispuse să lupte pentru viață decît restul lor.

• Nu toate repetițiile plac și nu toate repetițiile plictisesc.

• Cunoașterea limitelor proprii mă face mai puțin nefericit.

• Dacă ar trăi Apostolul Neamurilor, azi ar fi, pentru el, un moment prielnic de a împărtăși învățăturile despre Hristos? Nu! Toate „cetățile“ prin care ar trece sînt pline de noi „idoli“. În spatele lor există industrii, care înseamnă locuri de muncă, „temă sensibilă“. Vrea, Pavel, pierderea acestora, vrea să crească șomajul? Vrea să submineze ramuri ale economiei, care pretutindeni „duduie“? Mîna în mîna de astă dată, patronatele și sindicatele se vor opune la așa ceva. Unii îl vor șicana, cercetînd în registre dacă și-a plătit taxele și impozitele ca făcător de corturi. Negreșit, prezența sa va constitui subiectul mai multor „știri negative“, în „presa de toate culorile“ și la televiziuni, în meniul cărora scandalul e aliment zilnic. Moderatorii l-ar trata cu superioritatea cunoscută și l-ar oferi bucuroși criticilor unor „experti“ care, ironizîndu-l, îl vor numi „palavragiu“, la fel ca filozofii greci. Cel mai sever îl vor judeca însă

„analistii politici“, mai rău decît evreei săi, întrucît acțiunile lui afectează interesele strategice ale anumitor puteri, în diferite zone. O primă sancțiune: interdicția de a mai călători. E lesne de presupus, apoi, că în „social media“ vor apărea legiuni de impostori și semidocti care, urmînd „trendul“ oficial, să-l batjocorească grosolan, iar unii, mai radicali, să ceară arestarea și condamnarea sa. Conformîndu-se „regulilor cele mai democratice“, justiția se va „sesiza“, va prelua de îndată învinuirile și, după un „proces echitabil“, va da satisfacție mulțimilor.

• Ceasul modern nu te incită să meditezi grav asupra timpului. Nu-ți dă imaginea scurgerii și epuizării. Sub acest aspect, clepsidra era mai evocatoare decît Rolexul.

• Deși uneori, momentan, are un efect puternic, patetismul se uzează mai repede decît umorul. Eu nu-l practic, iar la ceilalți mă oripilează.

• „Problema cea mare – se întreba Francisc Rainer, în *Jurnal* – e: Cum facem ca să umplem viața noastră cu lumină și căldură?“ (v. *Revista Fundațiilor Regale*, 12, nr.[?], 1945, p. 497). Întrebarea doctorului ar trebui să fie a noastră, a tuturor, în toate etapele vieții. E de observat că pînă și el, om de o voință excepțională, cu un program fizic și intelectual ferm, în permanent autocontrol, are – cum de altminteri notează – atît „zile bine întrebuințate“ (*ib.*, p. 501), cît și „zile fără conținut“ (*ib.*, p. 494). În acestea din urmă se simte acut nevoia de „lumină și căldură“, care nu se obțin gratuit, ca în natură. Soluția problemei e lupta: „Deoarece trăiesc, nu-mi rămîne altceva de făcut decît să lupt pentru biruință“ (*ib.*, p. 495). Dar, oare, viața ca luptă mai e o teză actuală?

Constantin CĂLIN

ateneu 60

Multe voci autentice!

Pentru prima dată am aflat mai multe despre Revista *Ateneu* de la poetul Ioanid Romanescu. El fusese corector la această publicație, după 1965. Mi-a vorbit cu respect și dezinvoltură referitor la munca lui de „salahor“ al cuvintelor. *Ateneul* a fost, îmi spunea autorul „Singurătății în doi“, „planorul“ trimiterii lui în lume... Apoi, Ioanid Romanescu, venind la Iași, după 1969, ca redactor la „Convorbiri literare“, mi-a girat „zborul“, debutîndu-mă în 1972.

În 1967, l-am cunoscut și pe George Bălăiță (era pe atunci redactor la *Ateneu*), la Festivalul Național de Poezie „Nicolae Labiș“, unde romancierul „Lumii în două zile“, în calitate de președinte al juriului, mi-a acordat Premiul Uniunii Scriitorilor din România. Iată, așadar, doi admirabili redactori ai *Ateneului* băcăuan care mi-au fost nași literari. Revista a susținut, prin textele publicate în paginile sale, multe voci autentice ale literaturii de acum, lucru pe care și astăzi îl face cu aceeași atenție, ca și odinioară, pentru cei care vin.

Ateneul – înființat în 1925 de George Bacovia și Grigore Tabacaru, la care de-a lungul timpului au mai lucrat remarcabili scriitori: Radu Cârneli, Ovidiu Genaru, Mihai Sabin, Sergiu Adam, Eugen Uricaru –, astăzi, prin pasiunea, strategia și viziunea doamnei Carmen Mihalache, face parte din rândul distinctivelor și distinselor reviste de la noi ce au influențat cultura românească.

La împlinirea a 60 de ani de serie nouă, felicit Revista *Ateneu* și echipa redacțională, avînd la timonă pe doamna Carmen Mihalache, pentru standardul înalt al conținerii și tipăririi ei. Rolul acestei publicații culturale a fost și rămîne unul esențial.

La mulți și buni ani editoriali!

Nicolae PANAITTE

Director al Revistei *Expres cultural*, Iași

• În redacție: Constantin Călin, Sergiu Adam, Dan Perșa, Adrian Jicu

A repeta formula bine știută a lui Jan Kott, „Shakespeare, contemporanul nostru”, riscă să coboare argumentația în clișeu. Încerc să evit un loc comun. Evidențele nu pot fi totuși eludate. Un *jam session* prezentat la Centrul de Cultură „George Apostu” din Bacău, la sfârșit de iunie, sub titlul *Sonete de Shakespeare, file de poveste*, scoate la iveală un *vibe* mereu contemporan probabil al sensibilității celui Will care, patru secole de la moartea lui, s-a preschimbant intimidant în statuie. O claviatură sufletească și mentală surprinzătoare, așa se lasă întrevăzut Shakespeare în acest spectacol: mucalit și tragic, frivol și sublim, melancolic și caustic, genial și atât de omeneste firesc în complexitatea lui enigmatică, nu o dată. Proiectul a fost inițiat de Liviu Dospinescu, profesor de studii teatrale la Departamentul de literatură, teatru și cinema al Universității Laval din Québec, Canada, și dus la capăt împreună cu echipa sa – actrița Luiza Cupceac, dansatorii Gabriel Scalschi, Andrada Costin, Andrei Tcaciuc, iar la sunet și lumini, Andrei Marici.

În cazul dramaturgului Shakespeare, provocarea pentru publicul de azi este aceea de a mai putea face încă „legătura între operele lui și existența noastră”. Este remarcă lui Peter Brook, în preambulul ediției engleze a monografiei lui Kott. Provocarea se menține, desigur, în privința sonețistului Shakespeare, iar protagoniștii acestui *jam session* și-au asumat-o ca atare. Un Shakespeare aparent colbit și anacronic, prins în vultele demodate ale poeziei cu formă fixă de la sfârșitul Renașterii. Un Shakespeare pe care reali-

Nicoleta POPA BLANARIU

Tot (un) contemporan – Shakespeare

zatorii spectacolului încearcă să-l descopere însă viu și autentic în propriile lui poeme. Un Shakespeare cu omenestile lui pătimiri, cu vorbele lui în doi peri, între insolentă și galanterie, între tușa apăsător realistă, ireverențioasă a *fabliau*-ului și suavității de *fin'amors* din tradiția curtenească europeană, care străbate patru secole de literatură, de la poezii provenșali până la irepetabilul Will, trecând prin Dante, *dolce stilnovism* și sonetele lui Petrarca. Din cele din urmă, mai cu seamă, s-a inspirat sonetul elisabetan.

Pe de o parte, spectacolul se sustrage impresiei de vetuste prin rostirea scenică a versurilor. Fără a altera mlădierea muzicală a textului, ea recuperează totuși dicția naturală, cotidiană a limbii vorbite. În interpretarea actorilor, versu-

rile curg natural și melodios. Pe de altă parte, spectacolul valorifică o serie de sonete care ilustrează, mai aproape poate de sensibilitatea publicului actual, filonul realist, pe alocuri goliard, al sonetelor shakespeareiene și mai puțin ecurile suave ale corteziei. Poemele alese sunt, cele mai multe, din secțiunea dedicată unei misterioase Dark Lady, doamna întunecată la suflet, la chip, la apucături. Au fost mai degrabă lăsate deoparte sonetele din secțiunea elogiindu-l pe tânărul blond, a cărui frumusețe ideală rivalizează cu boticelliana *donna angelicata*.

E un *performance* deschis, interactiv, flexibil, oricând apt să integreze intervențiile *ad-hoc* ale specta(c)torilor. Aceștia sunt invitați să contribuie, împreună cu actorii, la precizarea sensului poemelor

prezentate pe scenă. De fapt, acest format de spectacol se dezvoltă pe două paliere și propune o dublă interpretare. Mai întâi ca rostire a textului, acompaniată coregrafic și muzical cu sonorități medievale, de curte senorială la care poposesc menestrelii gata să-și facă remarcă și prețuită măiestria poetică. Apoi ca hermeneutică a textului, explicare și delimitare a unor nuclee critice de semnificație, nu o dată capcane stilistice, licențe poetice și ambiguități. Pentru a fi descoperite și lămurite, acestea mobilizează spiritul de observație și ingeniozitatea spectatorului. Construcția jucăușă a textului se prelungește prin dimensiunea ludică a spectacolului care adnotează fiecare poem. Textele sunt proiectate bilingv pe ecran și rostite în fața publicului (în original, de către Liviu Dospinescu, iar în românește, de Luiza Cupceac, urmând traducerea lui Adrian Vasiliu). Participând la performarea înțelegerii poemelor, spectatorii pot completa astfel și pot intra în dialog cu echipa de pe scenă. În esență, acest *jam session* se sprijină pe un dublu aspect al interpretării: ca performare scenică, teatrală a textului și, respectiv, ca demontare analitică, explicativă a acestuia.

Împletire a mai multor medii de expresie – poezie, muzică, teatru, dans, proiecții video –,

spectacolul are de câștigat, de asemenea, din prezentarea lui în spațiul versatil al Muzeului de artă contemporană, care funcționează în cadrul Centrului de Cultură „George Apostu”. Lucrările lui Ioan Burlacu din expoziția *Incinta*, găzduită atunci de muzeu – sculpturi de mici dimensiuni și instalații, piese din lemn și metal –, au o teatralitate latentă, pe care un astfel de *jam session* o dezvăluie și o integrează surprinzător, ca pe un strat adiacent (și nu mai puțin coerent) de semnificație.

Acest *jam session* vine ca o completare și o transpunere în practica artistică a unor principii, observații, concluzii formulate în cadrul unei conferințe pe care profesorul Liviu Dospinescu a susținut-o pe 20 mai la Facultatea de Litere a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău, sub genericul *Vocea, ochiul și privirea: despre teatralitatea Sonetelor lui Shakespeare dincolo de cuvinte*. Așa cum preciza cu acea ocazie invitatul, intenția sa a fost aceea de a aduce în atenție felul în care „vocea poate găsi în *Sonete* un univers care își depășește condiția *a priori* lirică, pentru a-l descărca, magic, ca expresie teatrală pe scena imaginarii”. Potențialul dramatic al *Sonetelor*, pe care încearcă să-l pună în evidență spectacolul, este confirmat, între altele, de construcția piesei *Romeo și Julieta*. Într-o asemenea privință, o demonstrație convingătoare ne oferă unul dintre volumele seriei *Shakespeare interpretat de Adrian Papahagi* (Polirom, 2020). Piesa *Romeo și Julieta* are evidente afinități cu sonetele shakespeareiene, încorporând elemente tematice și retorice specifice acestora.

• Vladimir Palamarciuc (Chișinău) – *Compoziție*

Saloanele Moldovei 2024

Vernisajul Expoziției-concurs „Saloanele Moldovei” – a XXXIV-a ediție – a avut loc pe 18 iulie 2024, la Galeriile „Alfa” din Bacău. A fost prezent un public format din artiști plastici din România și Republica Moldova, membri ai juriului, reprezentanți ai instituțiilor partenere din țară și din străinătate, iubitori de artă și de frumos de toate vârstele. În deschidere au luat cuvântul dr. Alin-Sebastian Popa, manager al Complexului Muzeal „Iulian Antonescu”, și doamna Florina Breazu, președinta Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova. A urmat momentul mult așteptat al acordării celor 12 premii ale Expoziției-concurs:

- Vervega Beți (București) – Premiul Ministerului Culturii al Republicii Moldova;
- Svernei Igor (Chișinău) – Premiul Consiliului Județean Bacău, România;
- Buză Sveatoslav (Chișinău) – Premiul Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău;
- Albu Elena-Nicoleta (București) – Premiul Muzeului Național de Artă al Moldovei, Republica Moldova;
- Bulat Corneliu (Chișinău) – Premiul Centrului de Cultură „George Apostu” Bacău;

- Nicodim Sorin (Timișoara) – Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din România;
- Zărnescu Gheorghe (Bacău) – Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova;
- Crăiță-Mândră Marius (Bacău) – Premiul Direcției de Cultură a Primăriei municipiului Chișinău, Republica Moldova;
- Bolboceanu Dumitru (Chișinău) – Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din România, filiala Bacău;
- Damian Mihai (Chișinău) – Premiul Taberei Internaționale Rezidența Tescani – Bacău;
- Otânjac Sorin (Iași) – Premiul „Nicu Enea”, Bacău;
- Ionescu Ovidiu (București) – Premiul Primăriei municipiului Chișinău, Republica Moldova.

Prin dimensiunea sa internațională, prin numărul mare de participanți – peste 300 de artiști –, prin calitatea lucrărilor înscrise la concurs, prin tradiție, totodată prin ancorarea în contemporaneitate, „Saloanele Moldovei” continuă să fie o veritabilă sărbătoare a artei și creativității românești. (A)

Dramaturgia autohtonă nu prea se bucură, în general, de atenția criticilor literari, mulți dintre ei considerând că, oricum, ea nu este la nivelul poeziei și prozei actuale. Și nici teatrele nu prea au încredere în dramaturgia originală, preferând în repertoriu piese străine. Textele noi se joacă mai ales în sectorul de teatru independent, unde s-au afirmat nume noi, provenind, cel mai adesea, din rândul regizorilor și actorilor preocupați și de scrisul dramatic. Există concursuri de dramaturgie românească actuală, organizate de festivaluri, de UNITER, sunt rezidențe, ateliere de scriere dramatică. Și s-a vorbit mult despre proiectul „DramaAcum” și chiar despre o generație care-l animă și-l reprezintă, tineri artiști care nu mai suportă pasivitatea, nu mai acceptă ce se întâmplă în jurul lor și vor să schimbe cursul lucrurilor. Sunt tinerii furioși ai zilelor noastre, revoltați de nedreptate, cu simț justițiar, războindu-se cu realitățile dure, urâte, care strivesc omul.

Alexandra Felseghi face parte dintre acești creatori de teatru care nu se dau bătuți și acționează în felul lor, scriind și jucând un teatru profund empatic (indiferența pentru ei este un adevărat păcat capital), implicat în viața socială, cu subiecte inspirate din situații, cazuri reale. Cu o formație de regizor, cu o sensibilitate de muziciană (a făcut pian mulți ani și chiar a început studii la conservator, până când și-a descoperit pasiunea pentru teatru), cu un masterat în arte performative și film, Alexandra are o personalitate polivalentă și inițiative care-i pun în valoare neastâmpărul, spiritul ei creativ. Astfel, în 2011, ea a înființat Asociația Create.Act.Enjoy (împreună cu actrițele Diana Buluga și Raluca Lupan), „scopul acesteia fiind contribuția la definirea culturii independente din România, folosindu-se de modalități de exprimare inedite, racordate contemporaneității”. Desfășoară o foarte bogată activitate artistică, semnând multe producții pe texte proprii, în cea mai mare parte având-o colaboratoare apropiată pe regizoarea Adina Lazăr. Are succese notabile și câștigă premii și, după ce a participat la numeroase workshopuri, în prezent este ea însăși trainer și organizator de ateliere de scriere creativă, cercetător și lector universitar doctor la Facultatea de Teatru și Film – Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca.

Recent, în acest lung șir de reușite, a adăugat una: apariția în volum a patru dintre textele sale dramatice. Volumul a ieșit la Editura Presa Universitară

Cartea de teatru

O voce puternică a dramaturgiei românești de azi

Clujeană și poartă titlul simplu: *Patru piese de teatru*. Primele două, „Verde tăiat” și „Nu mai ține linia ocupată”, au ca punct de pornire două cazuri din stricta realitate, care au fost viu discutate, dezbătute pe toate canalele media, fiindcă au îngrozit și au revoltat pe oamenii simpli, onești, de bună-credință. „Verde tăiat” spune povestea tragică a unui pădurar care, apărând pădurea, cade victimă mafiei lemnelui, condusă, în comuna în care trăia, chiar de primar și de fiul său, aflați în căldășie cu șeful Ocolului Silvic. Savin (numele pădurarului din Stejerei de Sus) iubea pădurea și suferea pentru fiecare copac sănătos care era tăiat fără milă de slujbașii unor afaceriști verosi, care-l și omoară, aruncându-l într-o râpă. Ca o Vitoria Lipan, Ioana, soția lui, se zbate să se facă dreptate, să fie găsiți asasinii și să fie condamnați. Dar toată ancheta va fi mușamalizată, iar femeia, care trebuie să-și apere pruncii, începe să se teamă pentru viața ei și a lor, așa că va pleca la oraș cu ei, deși se simte străină acolo. Ca și omul ei, care-i apare mereu în vis (vorbindu-i despre draga lor pădure, de brazii înalți, de floricele și de fagul bătrân după care s-au sărutat ei prima oară, în adolescență), Ioana se simte legată de pădure ca de o ființă vie și suferă când ea este ciuită, așa că pleacă departe, ca să nu mai vadă „atâta verde tăiet”. Personajele sunt bine, veridic conturate, în cadrul lor natural, și vorbesc în graiul maramureșean. Piesa este una de „teatru documentat”, fictionalizat prin prelucrarea artistică a materialului brut. Scrisă excelent, cu multă tensi-

une conținută, cu suflu de tragedie și un plan oniric revelând sensuri de adâncime, piesa a fost transpusă scenic într-o producție Pro Teatru, nominalizată la Premiul UNITER pentru „Cel mai bun spectacol în 2021”.

Cea mai amplă piesă din volum, și cea mai interesantă, complexă ca modalități de expresie este „Nu mai ține linia ocupată”, în care un caz de crimă, de trafic de persoane care a oripilat o țară întreagă (este vorba despre adolescența victimă a unui monstru din Caracal), este tratat în forma unei tragedii antice. Un cor de femei expune și comentează mai multe fapte și cere dreptate. Pentru că în România, din păcate, violența împotriva femeilor, cea domestică în primul rând, apoi diferitele forme de abuzuri sunt o tristă realitate, foarte răspândită, perpetuată de prejudecăți, de machism, de o mentalitate primitivă, de fapt, privind relația femeilor cu bărbații. Ele, care trebuie să asculte de bărbați, să li se supună și să-i urmeze, devin ușor victime ale brutalității, ale animalității acestora. „Tradițiile noastre-s dușmanii femeii!” Bătute, violente, trafi-

cate ca marfă sexuală, omorâte, aceste victime fără apărare sunt găsite, tot ele, vinovate că au instigat, au provocat anumite gesturi, fapte etc. Sunt ținute în captivitate, suportând tratamente inimaginabile prin cruzime, șantaj emoțional, rămânând traumatizate pe viață, când nu și-o pierd, ucise de bărbați: soți, iubiți, concubini, proxeneți. În „Nu mai ține linia ocupată” (sunt amintite cele trei apeluri disperate la 112 ale fetei răpite), auzi parcă acel strigăt de ajutor și te înfiorezi văzând câte enorme, uluitoare greșeli s-au putut face din partea organelor în drept să intervină și să scape victima. Te izbesc direct în plex durerea și furia celor patru femei care alcătuiesc corul, țipând, într-un pustiu, din nefericire, după dreptate. Concluzia fiind că trăim într-un „stat democratic, pe-un fond feudal”.

În cele două piese pe care le-am prezentat pe scurt, Alexandra Felseghi e foarte combativă, e inflexibilă în acțiunea ei justițiară, ca o Antigona contemporană.

Drame de familie, ratate, traume vechi și noi, dar și un strop de lumină

Celelalte două piese din volum sunt „Nu vorbim despre asta” și „Acasă”. În cea dintâi, adunarea unor tineri la înmormântarea unuia dintre prieteni, Ovidiu, este declanșatoare de confesiuni, de explicații, de răfuieli verbale. Se dezleagă limbile, se fac mărturisiri, se rostesc adevăruri ascunse, neplăcute, dureroase, năvă-

lesc amintiri, în fine, se scot rufele murdare. Ovidiu, mort într-un accident de motocicletă, fusese vedeta grupului de copii și adolescenți de odinioară, cel mai popular, un tip strălucit, narcisic, iubit și invidiat deopotrivă. Relațiile dintre foștii colegi de școală și prieteni sunt încurcate, pentru că au existat rivalități, frustrări, iubiri nerostite, adulții de acum, neimpliniți, triști, repetând, în mare, istoria părinților. Oameni simpli, cu existențe terne, banale, cu vicii, agresivitate, cu neputințe. Învinși de viață și de noile realități ale capitalismului românesc de cumetrie, de după anii '90. Așa cum, simetric, noua generație va cădea în conformism, în lașitate, refuzând să-și recunoască cinstit, sincer, greșelile, vulnerabilitatea. Nu sunt altceva decât oglinda, peste timp, a genitorilor. În piesă se vorbește, într-un limbaj urban, împeștrițat de romgleză, despre rutină, înstrăinare, renunțare la visuri, dialogul fiind alert și nu lipsit de note de umor, uneori cinic. Și totul se sfârșește cum a început, într-un gol de iubire, de empatie, cu refugiul cald în spatele aparențelor salvatoare. Cu „Acasă” ne bucurăm și de un strop de lumină. Devenim mai „chill”, cuvânt care se repetă în piesă, la modul comic, atunci când doi bărbați se înfruntă ca doi cocoși.

Trei femei înrudite se întorc acasă din străinătate, unde emigraseră, ca să scape de sărăcie, de un trecut nefericit, ca să sărbătorească împreună Paștele. Și după cum se știe, sărbătorile noastre sunt ocazii în care se reunește familia, se bea și se mănâncă din plin și se mai produc și turbulențe, ciondăneli. Într-un dialog cu criticul de teatru Oana Cristea-Grigorescu, autoarea recunoaște că s-a gândit la universul cehovian, reluând, desigur, în alt fel, foarte personal, actualizat și cu umor, tema din „Trei surori”. Personajul principal, Irina, va vinde casa părintească, renunță la programata căsătorie cu un italian și se avântă într-un inedit proiect de suflet, unul gastronomic: pentru că-i place să gătească, își va face un food truck, numit Moskau (e străvezie trimiteră la Cehov și directă cea la o piesă de Rammstein) și va colinda festivalurile, bucurând papilele gustative ale oamenilor. Pentru că are formație de muziciană, de fapt e visătoare și ludică. Și de Paști, de Înviere, va începe o viață nouă și va vinde „mâncarea copilăriei”. Acasă e cel mai frumos, acolo e grădina cu miros de meri în floare, de păpădii. „Un miros... galben, solar.”

Carmen MIHALACHE

• Elena Nicoleta Albu (București) – *Variații pentru orchestră*

Nu atât interesantă, cât mai ales generoasă este tema, care de altfel dă și titlul antologiei de proză scurtă *Garderoba*, coordonată de Diana Iepure. Publicată la Editura Paralela 45, antologia a fost lansată anul acesta, la Târgul de Carte Bookfest. 24 de autori semnează fiecare câte o proză scurtă, unele foarte concentrate (mi-au reținut atenția *Cine merită să fie iubit și cine nu*, de Cătălina Bălan; *Șoșonii*, de Cristina Hermeziu; *Geaca de fâș*, de Anda Vahnovan; *Scurte de piele și pufoaice*, de Paula Erizanu). Deși nu depășește șapte pagini, proza cu care se deschide antologia este complexă: *Somer pe timpul lui Ion Iliescu* e construită de Dumitru Crudu, în stilul său inconfundabil, cu mult umor, autoironie, cu aluzii la viața socială, afectată în mod negativ de angrenajele politice. *Cămașa fără guler* a naratorului-personaj nu e doar purtată până la refuz, ci pare că ea îl poartă, într-un instrumentar oniric, în diverse locuri.

Un articol de îmbrăcăminte poate prinde viață, să cunoască emoții puternice, luminoase sau agonice, așa cum se întâmplă cu rochia de mireasă devenită protagonistă, prin personificare, în proza cu substrat psihologic a Ștefaniei Mihalache *One dress show*. În *Discotecă*, Diana Iepure conduce abil atât narațiunea, cât și dialogurile. Pe la începutul anilor '90, două prietene studente se duc într-o sâmbătă seară la discotecă, încărcate de speranțe și iluzii, alegându-și atent, în pofida posibilităților materiale destul de reduse, ținutele. Piesa de rezistență – introdusă cu un accent de

Violeta SAVU

Vestiarul prozatorilor

dulce ironie – este un „set de chiloți Nedelka“. Tensiunea crește pe măsură ce se dezvoltă un simț al hazardului, odată ce apar conflictele între cele două studente și o afurisită portăreasă.

Aproape lipsit de dialog (când apare, e mai mult interior), excelentul thriller al lui Mircea Pricăjan, *Pe traseu*, relatează o expediție pe munte, organizată pentru un grup de turiști, contra-cost, de un bărbat singuratic, Ștefan. Tip alambicat, cam mizantrop pentru misiunea de ghid, e totuși foarte atent la detaliile ce pot dezvălui la drum trăsături de caracter. Va fi luat prin surprindere atunci când copilul unei familii din grup se va fâli în fața lui scoțând din ghiozdan... un pistol. Ștefan nu este un insensibil; e impresionat puternic de războiul din Ucraina, condamnă conflictele sângeroase din orice parte a lumii, ceea ce-l face să urască chiar și un pistol de jucărie. Spre final, ca o ironică răsturnare a convingerilor sale sănătoase, comite el însuși un gest radical față de copilul căruia îi pune viața în pericol, iar deznodământul tragic este evitat prin forța unei... cârpe (mâneca unei haine vechi).

Cu unele excepții, aș spune că cele mai reușite texte ale antologiei sunt prozele mai lungi. Una dintre cele mai emoționante este proza Doinei Gecse-Borgovan, *Rochia cu floricele*, în care

nici floricelele nu sunt unele romantice, de câmp, nici sarcina protagonistei Claudia nu este reală, ci maschează o boală gravă. Proza lui Adrian Jicu, *Misericorde*, debutează în forță, cu o altfel de traumatică experiență, cea a unui incendiu. Eroul, Alex, specialist în programare, intoxicat cu monoxid de carbon, reușește să iasă din casă înainte de sosirea pompierilor, pe care îi va ruga ca dintre toate obiectele sale să-i salveze o pereche de pantofi stiletto, rămași pe o policioară. Pantofii sunt simbolul unei iubiri din trecut, o iubire parțial împărțită, dar neîmplinită, femeia iubită rămânând învăluită în mister. Suspansul e de scurtă durată, fiind înlocuit de evocări și pasaje reflexive ce conturează caracterul introvertit al personajului principal, capabil de a-și depăși inhibițiile și de a ține în

public discursuri strălucitoare. Rămâne însă cu inima frântă, cu amintirea inefabilului unei frumoase povești de dragoste și a dureroasei ei stingeri în efemer... Adrian Jicu introduce ambiguitatea, reușind o redare minunată a misterului feminin.

Cea mai elaborată intrigă o întâlnim în proza lui Marius Chivu, *După cutremur*, în care patru turiști, Alexandru și Gabriel, doi bărbați tineri din România, și un cuplu tânăr din America, Emily și Tracy, supraviețuitori ai cutremurului din Nepal, se întâlnesc și se împrietenesc, conversațiile lor atingând teme profunde. Printr-o elipsă, se ajunge la un straniu triunghi erotic între cei doi americani și Alexandru. Experiența amoroasă va fi repetată din cauza unor banale... șosete. Remarcabilă este și proza Mariei Pilchin, *Cravata*, al cărei început este ușor tributar romanului rebrenian, dar, treptat, prin aspectele documentare introduse, narațiunea, care condamnă apăsător crimele comise recent împotriva umanității, îmbracă un stil modern. Proza are mult potențial dramatic și sper ca scriitoarea să ne fi oferit doar schița unui viitor roman. În *Capacochelarii*, Mihail Vakulovski combină

autobiografismul cu livrescul și satira socială, spiritul ironic fiind remarcabil încă din titlu. Atrage atenția și proza care închide antologia, *Pulovărul roșu*, în care Gelu Diaconu relevă cum uniformizarea nu era o regulă pentru toată lumea în anii comuniști.

Am parcurs antologia, de la o proză la alta, cu multă curiozitate, lăsându-mă surprins de articolele de îmbrăcăminte ce capătă roluri majore în legarea unor prietenii sau în desfășurarea unor ostilități. Antologia de față demonstrează că, la ora actuală, avem condeie sigure, unele de forță, în proza românească. În afară de cei deja pomeniți, din antologie mai fac parte Andrei Crăciun, Vasile Ernu, Iulian Frunțașu, Emanuela Iurkin, Ivan Pilchin, Bogdan Munteanu, Bogdan Răileanu, Georgiana Sârbu, Horea Sibîșteanu și Arcadia Solum. Firește, receptarea e o chestiune subiectivă, iar eu am ales câteva titluri asupra cărora am zăbovit. Un alt cititor va vibra cu siguranță la altele, dar măcar parțial sper ca gusturile să se intersecteze. Am convingerea că oricare dintre cele 24 de proze are șanse de a-și împlini idealul în mintea și sufletul unui cititor. Iar acest ideal ar putea fi concentrat și de cuvintele Virginiei Woolf, din romanul *Orlando*: „Îmbrăcăminte are roluri mult mai importante decât să ne țină de cald. [...] Schimbă modul în care privim lumea și viziunea lumii despre noi“.

Centenarele verii

- 10 iul. 1924 – Apare „Cuvântul Partidului Naționalist al poporului din orașul și județul Bacău“, coordonat de Panait Gh. Cantilli, cu redacția în strada Carei, nr. 6 (imprimat la Tipografia „Minerva“, din Strada Centrală, nr. 26). De la 21 iunie 1925, „Cuvântul. Organ al Partidului Național din orașul și județul Bacău“.
- 24 iul. 1924 – Este adoptată *Legea pentru învățământul primar al statului și [pentru] învățământul normal-primar*.
- 2 aug. 1924 – S-a născut, la Roșu (București), scriitorul Nicuță Tănase.
- 8 aug. 1924 – S-a născut actorul Mircea Crișan.
- 23 aug. 1924 – S-a născut, la București, dramaturgul Paul Everac (alias Petre Constantinescu).

Litere și cifre băcăuane

A-ul (n. 1818)... și B-ul (n. 1881) • Ilustrând dictonul latin „Ars longa, vita brevis est“, pictorul Mihai Nechita-Burculeț (1949-2024) a ținut să realizeze o comandă... proprie, mișcat de găselnița lui Gabriel Bacovia: „A-ul și B-ul literaturii române s-au ivit în Bacău“. La manifestările închinatelor celor doi scriitori, sunt expuse tablourile pe care artistul a scris în dreapta sus două perechi de cifre: 1818-1890, respectiv 1881-1957. (I.D.)

• Florența Bogdan (Bacău) – *Vânătoarea*

Dan PERȘA

Gânduri la începutul unei cărți

Oare și alții și-au pus problema: merită sau nu să citesc o anumite carte sau e pierdere de vreme? Iată că eu mi-am cumpărat „Interpretarea basmelor” de Marie-Louise von Franz. Când mă apuc să citesc prefața, mi se pare datată (adică „trecută”, expirată). După teoriile lui Jung nu am căzut în limbă. La fel Guénon mi s-a părut deraiat. Însă interpretările guénoniene ale lui Vasile Lovinescu le-am citit cu mare plăcere. Jocul intelectual, abstract, aplicat la simboluri are o anumită frumusețe și eleganță. Dar la von Franz citesc: „Basmele reprezintă expresia cea mai simplă și mai pură a proceselor psihice din inconștientul colectiv”. Ideea asta îmi dă deja fluturași prin stomac. Aș putea fi de acord că, la origine, fiecare simbol ia naștere prin procese psihice (imaginație, fantezie, fantasmare generate de teamă, admirație, uimire – există o școală cu asemenea teorie) și poate că o parte dintre simboluri să fi fost generate pe această cale. Ele reprezintă în acest caz psihicul nostru și procesele lui (care, zice Jung, sunt „matriceale” și predetermină gândirea și rezultatele ei – de unde ajungi la ideea unui arhetip al unui inconștient colectiv). Însă există altceva mult mai interesant și parcă mult mai adevărat. Pe mine m-a influențat Propp. Pentru mine basmele sunt repovestiri ale întâmplărilor unor ritualuri de inițiere. Într-un ritual inițiativ neofitul e nevoit să treacă anumite probe pentru a dobândi cunoașterea unor realități ce îi erau străine. Prin cunoașterea lor, intră în stăpânirea lor. Dacă inițial acest ritual ce se făcea după o narațiune (câci narațiunea e memoria) conținea sensul inițierii (ținta), acest sens s-a pierdut și a rămas narațiunea cu sens uitat. Acesta este basmul. Sensul primordial, primul cunoscut în istoria (sau intuit în preistoria) omenirii e cel legat de un act sacrificial. Sacrificiul Marelui Urs. Un pui de urs este luat în „sat” și e crescut de o familie ca membru al familiei și membru al comunității. Când face o anumită vârstă, este sacrificat. Înainte, i se oferă un mesaj către zeul suprem, care este Stăpânul Animalelor. Oamenii își cer iertare de la Stăpân că sunt nevoiți să ucidă animale pentru a se hrăni. Și îi sugerează să le ofere un mare belșug, ca să nu mai fie nevoiți să omoare ființele aflate în stăpânirea lui. Dacă va da belșug, animalele nu vor mai muri, iar oamenii nu vor mai fi pedepsiți prin moarte și vor deveni nemuritori. E destul de clar că e o perioadă a omenirii când oamenii erau vânători. Șamanismul funcționa deja de mult timp, de vreme ce oamenii cred că ființa ce moare are un suflet ce va călători după moartea fizică în lumea invizibilă și de asemenea cred că această lume de dincolo există și că există o zeitate tutelară. Gândul că belșugul oferă

nemurirea duce la schimbarea omenirii. Cum obții ușor belșugul? Luând agoniseala altora. Cum nimeni nu e dispus să-ți dea de bunăvoie ce-a adunat, trebuie să iei cu sila. Așa s-au născut războinicii. Ei nu mai cred într-un Stăpân al Animalelor, ci într-un Zeu al Războiului. Așa că mesajul lor nu-l mai poate duce sufletul unui animal, ci războinicul cel mai vrednic. În filmul „Dacii” scenaristul a nimerit-o bine. Dar grecii ce-au avut cu Ifigenia? Sensul ritualului sacrificării Marelui Urs a fost uitat. Ce se mai știe este că trebuie sacrificată o ființă pură. Tragicul grec știe povestea, iar Ifigenia este sacrificată pentru a îmblânzi vânturile mării. Când cercetezi basmele, poți observa că vântul este vehiculul între pământ și lumea cealaltă. Dar chiar și acest sens e uitat în tragedie, rămâne doar îmblânzirea vânturilor. Războinicii nu voiau să ajungă în cer, ci la cetatea condamnată să fie cucerită. „Basmul fantastic”, cum îi spune Propp este născut dintr-un strat cu mult mai vechi, cel din timpurile șamanismului și în ele se povestește despre peripețiile sufletului în lumea de dincolo. Dar există și altfel de ritualuri inițiatice. Unele dintre ele sunt legate de nevoi practice. Ritualuri de pubertate. Ritualuri meșteșugărești. Dar basmele se nasc mai ales din ritualuri ale morții și reînvierii (expresie a tainelor lumii de dincolo, a vieții și morții). Moartea ritualică are multe înfățișări. Poți fi închis într-o ladă unde e întuneric, poți fi băgat într-o groapă și acoperit cu pământ. Chiar și mortul urmează acest ritual când e

pus într-un sicriu și îngropat. Unii au interpretat, căci imaginația e jucăușă, că mortul în sicriu este o sămânță ce va rodi. Baba Vanga, dacă-i citești biografia, a trecut prin vreo trei inițieri întâmplătoare. În una a fost îngropată. Inițiată fiind, chiar dacă nu voit, a căpătat puterile unui șaman. Coșul poate substitui uneori, în reprezentări târzii, lada inițierii. Acel coș aruncat cu un prunc într-o apă curgătoare. Căci acea apă este una cu Apa Sâmbetei, care duce ambarcațiunile în lumea de dincolo. Și astfel pruncul e inițiat în călătoria sufletului și în lumea cealaltă și va deveni un mare erou. Așa cum a fost Moise. În jurul acestor întâmplări inițiatice gravitează basmul. Cum spuneam, există și inițieri „utilitare”. Toate aduc neofitul în comunitate ca membru cunosător și astfel cu drepturi depline. Capătă dreptul de a se căsători, de a vâna, de a procrea. Basmele păstrează în ele această cunoaștere și cred că de aceea sunt atât de atractive,

mai ales că, datorită pierderii sensului primordial, imaginația suplinește și face ca întâmplările (altfel inițiatice) să ne pară misterioase. Dar, desigur, cred așa deoarece mă aflu sub influența lui Propp, care este semiotician, materialist (crede în rădăcini istorice și în necesitate, nu în rădăcini divine ale lucrurilor și instituțiilor omenitești). Din pricina asta sunt dispus să accept și interpretări jungiene. Nu țin nici ele de hermeneutică, de sacru și hierofanii, ci de psihic, dar au preluat ceva din limbajul hermeneutic, cum ar fi cuvântul „arhetip” (care însă nu este explicat în sens sacru, ci doar ca provenind din „inconștientul colectiv”). În vreme ce în hermeneutică arhetipul este forma primordială (cum zice și Platon), originalul ceresc după matricea căruia iau naștere formele fizice în lumea reală (după cum acceptă și „teozofia” guénoniană. Am exemple anterioare în jurnal, cel puțin despre ritualurile sacrificiale. Prin moarte, sufletul decedatului este eliberat de trup și poate călători prin lumea cealaltă. Eroul basmului este sufletul care călătorește, dar în basm sufletul este personificat într-un erou (un Făt-frumos). Această călătorie a sufletului este povestită în basme.

Desigur, materialul de cercetare, basmele, este unul enorm. Dar motivele recurente ale basmelor par, în opinia mea, să aibă cea mai bună rezolvare dacă iei în calcul că basmul provine din povestea asociată unui ritual inițiativ. Povestea inițierii este gradul zero al basmului, este nucleul cu sens al basmului. Ca să

regăsești sensul primordial al unui basm, ar fi nevoie să reduci motivele recurente la povestea primordială. Pentru că basmul nu este decât o deformare a acestei prime povești.

Prima poveste nu s-a păstrat în formă scrisă, „oficială”. Ci s-a transmis pe cale orală, din povestitor în povestitor și fiecare dintre aceștia a adus noi elemente. Unele țin de imaginația sa, altele vin din dorința de adecvare a basmului la existența comunității contemporane povestitorului, altele țin de temperamentul povestitorului (basmul repovestit devine parțial opera estetică a povestitorului, așa cum se va întâmpla mai târziu cu proza). De aceea au fost posibile, de-a lungul timpului, interpretări diverse ale basmului. Aș pomeni una interesantă, ce aparține lui Ludwig Laistner, pomenit de Marie-Louise von Franz în cartea sa – „Motivele primare din basme și folclor provin din vise”, Laistner căutând „o legătură între visele recurente tipice și temele folclorice”. Însă acest nivel ține, pentru mine evident, de fabulațiile povestitorului de basme, nu de basmul însuși. Basmul nu este povestirea unui coșmar. Abia după ce cureți un basm de „zgura” aceasta „estetică”, de conștiința apartenenței la o contemporaneitate și o comunitate a povestitorului, reușești să te apropii de povestea originală, primordială.

Mă gândeam că n-am să am câștig să citesc „Interpretarea basmelor” de Marie-Louise von Franz, pentru că nu e potrivită încredințării mele. Totuși, văd că deja am două câștiguri. Von Franz atrage atenția că arhetipul are în compunere o stare emoțională (cf. Jung). E ceea ce spuneam despre romanele mele, că toate pornesc de la o stare emoțională ce mă leagă cu subiectul despre care scriu. Apoi, nu știu prin ce pași, am ajuns să-mi dau seama că eu am avut o credință puternică în Absolut. Toate romanele mele sunt scrise în această credință. Nu e nimic întâmplător în ele. Deși în toate cele omenitești găsești doar relativul, ca pe-o evidență a însăși existenței noastre limitate și a acțiunilor noastre arbitrare, eu am crezut că romanul este ceva absolut.

Faptul că arhetipul jungian este îmbibat cu afecte, că implică stări emoționale, face cartea scrisă de von Franz demnă de citit. Chiar dacă aserțiuni de genul „Basmele sunt niște abstractizări ale legendelor locale, aduse la o formă condensată” sunt parcă menite să te enerveze. Însă concluzia e clară: e bine să citești orice carte, chiar și pe acelea care te indignează, pentru că întotdeauna vei găsi în cuvintele ei ceva să te inspire la vreun gând, la o lărgire a conștiinței tale.

• Colocviile ATENEU 2015: Doina Ruști, Bianca Burța-Cernat, Gabriela Adameșteanu, Andreea Mironescu, Svetlana Cârștean, Florina Pîrjol

Lili CRĂCIUN

Alunecarea în fantasticul coșmaresc în proza lui Radu Țuculescu

Structurată în povești, *Luna Gheboasă* (București, Editura pentru Artă și Literatură, 2023) ne poartă, grație condeiului lui Radu Țuculescu, prin viețile – monotone, până intervine un declic – unor locatari care trăiesc într-un bloc cenușiu. Titlul cărții este dat de una dintre povestiri deși, la momentul primei apariții editoriale, la Editura Dacia, în 1995, cartea se numea *Cuptorul cu microunde*. Dacă autorul „alunecă” – cum el însuși spunea într-un interviu luat de Ioan Pavel-Azap („În timp ce scriu, realitatea asta începe să alunecă, fără voia mea dar într-o încântare mea, în fantastic la un moment dat”) – atât de firesc din lumea reală în lumea închisurilor coșmaresci, grotești chiar, care ies din sfera realității palpabile, de ce nu am face-o și noi, în încercarea de a descifra *Luna gheboasă* și personajele ei, precum și stilul ales de autor, mai ales că pare a fi un vrăjitor care alternează abil stilurile.

Pentru început, m-aș opri la cifra 11. Cartea cuprinde 11 povești sau capitole, iar personajele trăiesc într-un bloc cu 11 scări. Cifra 11 este asociată de numerologi cu intuiția, idealismul și viziunile mistice. Ca valoare negativă, simbolizează trădarea și prezența inamicilor secreți, iar vechii evrei îl considerau numărul lui Lillith, Luna Neagră, forța feminină șerpuitoare, cea care a împins-o pe Eva spre nesupunere în grădina Raiului. Se crede că asocierea biblică cu numărul 11 are legătură cu haosul și tulburarea din jurul sfârșitului timpului (În Geneza, cap. 11, omul s-a răzvrătit împotriva lui Dumnezeu și a construit Turnul din Babel. Ioan a înregistrat 11 promisiuni în Evanghelia sa, în timp ce în cartea *Apocalipsa* a văzut 11 lucruri care corespundeau judecății finale a lui Dumnezeu). Poate nu întâmplător Radu Țuculescu revine la acest 11, care apare și în povestirea „Ultima pagină” („Pentru Sfântul Augustin, 11 este numărul răului”, p. 13). Plauzibil, dacă urmărim destinul celor mai multe dintre personajele din *Luna Gheboasă*,

pândite îndeaproape de un rău ascuns, irațional, care se insinuează în viața lor reală.

Declicul, care face personajele din *Luna Gheboasă* să alunecă din viața reală în fantasm, este cel mai adesea frica. Iată câteva exemple: frica de a nu mai fi liber să spună adevărul îl face pe ziaristul Patrocle să se arunce pe geam împreună cu manuscrisul („Ultima pagină”), frica de a nu fi înșelat îl face pe Anton să se sinucidă („Visul”), teama că niciodată nu va avea frigiderul plin o face pe gurmănda Georgiana Vulturescu să se înece în propria-i poftă („Răzbunarea”). Găsim în proza lui Țuculescu o „estetizare a fricii”, un soi de pariu cu invizibilul, în sensul definit de Roger Caillois, unul dintre cei mai importanți teoreticieni ai literaturii fantastice. În proza fantastică apare un element inexplicabil, dincolo de rațiune, un moment absurd care se insinuează în ordinea naturală, în realitatea palpabilă. Această intruziune naște spaime în mintea personajelor. Ele vor să găsească o justificare, să înțeleagă evenimentele insolite, macabre adesea, în care sunt angrenate însă, de regulă, nu vor găsi explicații raționale. Personajele din literatura fantastică sunt prinse într-o plasă de incertitudini, sunt înconjurate de dubii și de echivoc, toate acestea deosebind proza fantastică de basm.

Regăsim toate elementele prozei fantastice în *Luna Gheboasă*? Da, dar nu în toate povestirile. Folosindu-se de acest procedeu, de a împleni

realul cu fantasticul, Radu Țuculescu face și o critică a societății în care trăiesc personajele sale, aceea reală, înainte cât și după 1990, accentuând adeseori tare umane cum sunt prostia, gelozia, îngâmfarea, egoismul. Descoperim de-a lungul celor 11 povestiri un sarcasm acid, perfect justificat de realitatea înconjurătoare: „Mi-am amintit de râsul care ne cuprindea pe vremuri când strecuram grosolane greșeli gramaticale în articole, iar cenzorul de serviciu [...] nu reușea să le descopere” (p. 11); „În mizeria de dinainte de Revoluție, ne iubeam strașnic. [...] în mizeria de după Revoluție am devenit brusc două personalități accentuale” (pp. 13-14); „După ce Revoluția îi oferise șansa să se lăbărțeze în voie” (p. 33); „La spital se servea o mâncare mizerabilă. Adevărate lături, exclama tata. Din lipsă de fon-

duri. Iar din puținul pe care îl aveam, se mai și fura” (p. 69); sau „Era în stare să meargă până în Capitală și să-i strângă de gât pe dictatorul pitic, pe hâda lui nevastă” (p. 118).

Lăsând cititorului plăcerea să descopere subiectele celor 11 povestiri, legate între ele prin prisma blocului (închipuind un microunivers) în care trăiesc personajele, dar și prin ultima povestire, nu pot să nu remarc faptul că fantasmul din *Luna Gheboasă* apare din lucruri, sentimente sau fapte banale: apa din trupul ziaristului se va revărsa – „Ultima pagină”; urâtenia sufletului unui infractor va renaște în trupul frumos al unui avocat – „Corp și suflet”; gelozia poate da naștere unui vis care trece în real – „Visul”; pofta unei gurmănde va da naștere unui ficat răzbunător – „Răzbunarea”; vocile se întrupează în firul unui telefon – „Trăim într-o fotografie”; bitumul turnat pe acoperișul blocului poate deveni un monstru – „Noli-metangere”; răzbunarea se poate transfera într-un banal aparat de filmat – „Luna gheboasă”. Transformarea banalului în supranatural îl singularizează pe Radu Țuculescu, proza fantastică a autorilor români bazându-se mai cu seamă pe idei, teme și motive din folclorul românesc sau pe gândirea mitico-magică.

Găsim și două povestiri, între cele 11, care nu se circumscriu prozei fantastice: „Cuptorul cu microunde” și „În lift”. Prima este o povestire de un realism atroce, fără niciun fir de fantasm. Un realism

macabru care pornește de la ce și cât înțelege un copil din certurile părinților, din lauda exagerată a unui aparat, dar și de la spaima că un nou frate i-ar lua locul în inima părinților. Proza denumită „În lift”, o poveste scurtă de doar două pagini, m-a dus cu gândul, mai mult decât la celelalte povestiri din „Luna Gheboasă”, la absurdul atât de bine descris de Franz Kafka în „Procesul”. Acel final „Nu e nimeni, absolut nimeni” reprezintă renunțarea, conștientizarea faptului că de cele mai multe ori bătăliile sunt inutile, că zbaterea nu are rost. Chiar dacă personajul lui Țuculescu nu se va arunca în gol – asemenea procuristului lui Kafka, rezultatul e tot unul care duce cu gândul la zădărnici, la absurdul din viață.

Luna Gheboasă cuprinde o proză a umbrei care se poate transforma într-un monstru, într-un coșmar care va înlocui realitatea, o umbră macabră sau absurdă a angosei individului care eșuează în viața de zi cu zi, în profesie, familie, în dragoste. Autorul se joacă abil cu personajele, folosește roluri diverse, poveștile lui au forța pe care o au piesele de teatru întrucât folosește epicul care se bazează pe ritm, pe dialog dar și pe fragmentarism (esență/aparență), pe conflicte aparent banale care se transformă în uragane. Este posibil ca umbrele înfricoșătoare din proza lui Radu Țuculescu, care modifică o realitate banală și o transformă într-o lume fantastică, chiar dacă morbidă, absurdă, să reprezinte și momentele de depresie ale autorului, rămas de-a lungul vremii într-un con de umbră din simplul motiv că a refuzat să se așeze cuminte pe vreunul dintre rafturile canonice ale literaturii, așa cum a refuzat constant, și să se plieze pe orizontul de așteptare al criticii. Cu alte cuvinte, a ieșit din rând, nu s-a conformat comandamentelor vremii.

Recomand *Luna Gheboasă*, o carte care rămâne tânără indiferent de trecerea anilor. Așa cum rămâne și autorul ei.

• Sorin Otînjac (Iași) – Amintiri albastre

ateneu 60

Înălțime, rigoare, continuitate

O veste, venită de la confrății din Bacău, pe care-i prețuiesc foarte mult, mă ia prin surprindere și-mi umple sufletul de încântare. Revista *Ateneu*, o emblemă cultural-literară a zonei central-moldovenești, împlinește admirabila vârstă de 60 de ani de serie nouă. Cu acest minunat prilej, de aici de la țarm de mare, și eu – primit cu brațele deschise, publicat cu proză, cu cărțile comentate în paginile ei, premiat cu premiul național pentru roman, ce ea îl acordă anual – simt bucuria și îndatorirea să-i transmit revistei un „La mulți ani, *Ateneu!*” și „Apariție cât mai lungă!” din toată inima și s-o asigur că are în mine un cititor pasionat, un susținător și un prieten de netăgăduit.

Revista *Ateneu*, în cele șase decenii de viață nouă, lipsită de excese, chibzuită, prudentă și răzbatătoare, s-a impus, între publicațiile românești de același gen, la vârf. Încă de la început s-a făcut remarcată prin fervoarea intelectuală din jurul ei și, mai ales, prin pro-

gramul său de promovare a performanțelor literare și cultural-artistice băcăuane într-un echilibru obiectiv cu cele naționale și internaționale. A creat și susținut un climat cultural-literar autentic, caracterizat prin cultivarea spiritului critic și a valorii, prin lipsa de inhibiții provinciale. S-a configurat în permanență, ca toate revistele care se respectă, într-o „baricadă” împotriva imposturii, diletantismului și veleitarismului. Nume remarcabile de oameni, scriitori, artiști ai scenei, artiști plastici și alți intelectuali experimentați și motivați i-au devenit în acești ani parteneri de încredere și i-au dat viață cu dăruire, învingând orice greutate apărută în calea demersului lor. Și trebuie să recunoaștem că nu le-a fost ușor și, datorită sacrificiului lor exemplar, *Ateneu* se poate mândri că a ajuns astăzi la o vârstă deosebită și atât de prețuit.

Ovidiu DUNĂREANU

Redactor-șef al Revistei *Ex Ponto* din Constanța

Desecretizarea, în 2014, de către CIA, a 99 de memorii și rapoarte cu privire la publicarea în străinătate a romanului *Doctor Jivago* de Boris Pasternak a constituit sursa de inspirație a Larei Prescott pentru a scrie *Secretele pe care nu le-am spus*, carte care a cunoscut imediat succesul, fiind tradusă în 29 de limbi. Este un captivant roman polițist despre care autoarea afirmă: „Vederea documentelor desecretizate – cu numele și detaliile înnegrite și cenzurate – m-a inspirat inițial să vreau să umplu golurile cu ficțiune. De-a lungul romanului sunt multe descrieri și citate directe, inclusiv conversații, așa cum sunt ele redactate în redactările unor martori direcți”.

Acțiunea este construită pe două planuri: Estul (Rusia lui Stalin și Hrușcirov) și Occidentul (văzut în încercarea de a pătrunde dincolo de Cortina de fier și de a da regimului sovietic o lovitură de imagine). La Washington funcționa o „agenție” care elaborase strategia de a învinge sistemul sovietic prin cultură. Același idee o adoptase o parte a Europei. La Milano, Feltrinelli, supranumit „Jaguarul”, a tipărit romanul *Doctor Jivago*, pe care Boris Pasternak i l-a încredințat unui trimis de-al editorului italian, conștient că o asemenea carte nu putea fi publicată nici în Rusia lui Stalin, nici în cea a lui Hrușcirov. Feltrinelli era convins că *literatura poate să*

Gabriela GÎRMACEA

Lara Prescott - Secretele pe care nu le-am spus

schimbe lumea, iar publicarea ediției italiene a romanului avea să demonstreze interesul Occidentului de a pătrunde în spațiul sovietic și de a transmite oamenilor un gând de speranță și de solidaritate.

Prin Boris Pasternak, autoarea aduce în discuție libertatea de exprimare și de conștiință. La Moscova, gestul de a publica un roman în afara granițelor nu a fost bine văzut, însă posibilitatea de a exercita măsuri represive asupra scriitorului și a familiei acestuia intră în atenția Occidentului, care urmărea atent orice mișcare a regimului sovietic. Familia Pasternak trăia cu spaima de gulag, iar autorul a fost sfătuit de amanta sa, Olga, să ceară scuze regimului. Excluderea din Uniunea Scriitorilor, trădarea unor apropiați, izolarea nu păreau pedepse foarte mari în comparație cu teama de a fi închis și anchetat. În plus, în Occident, se gândeau acțiuni de amploare. La New York, au fost pregătite spalurile cu versiunea rusească a romanului, care urma să fie tipărit în Olanda și expedit într-o casă conspirativă din Haga, de

unde avea să fie trimis, cu un transport special, la Expoziția Mondială de la Bruxelles. Aceasta urma să fie vizitată și de ruși, care puteau duce în bagajele lor romanul, pentru a fi citit și de cei care nu puteau ieși din țară. O surpriză a venit și de la Stockholm, unde autorului i s-a acordat Premiul Nobel pentru Literatură.

Sunt foarte interesante paginile despre gulag, văzut din perspectiva Olgăi, și despre modul în care autoarea conturează stilul de viață al

scriitorului rus, care apare prezentat îmbrăcat țărănește și muncind pământul. Activitățile agricole îi plac și el vede o legătură între acestea și numele lui care înseamnă „păstărnac”. Faptul că el este văzut în Rusia ca un scriitor *cu o natură subversivă* creează mister în jurul personajului ce făcuse imprudența de a critica Revoluția din Octombrie.

Lara Prescott îi creionează autorului rus un portret deosebit de interesant mai ales din perspectiva relației sale cu personajele pe care le creează și despre care afirmă: „Îmi sunt la fel de clare în minte ca o persoană în viață. Parcă ar fi existat cândva, iar acum îmi vorbesc nălucile lor”. Nu lipsesc nici frământările lui Boris Pasternak din timpul scrisului: „Am senzația că mi se pierd cuvintele undeva între momentul în care le aștern pe hârtie și momentul în care le văd tipărite”.

Dincolo de firul narativ din jurul destinului autorului și al cărții sale, romanul Larei Prescott atrage prin atmosfera conturată grație altor personaje, de data aceasta cu existență fictivă. Agenția ameri-

cană este locul unde sunt recrutate și pregătite personajele care urmează să întreprindă diferite misiuni. Oficial, acestea sunt dactilografe, au pe birou câte o mașină de scris și un telefon. Li se cere să dactilografieze corect și rapid diferite texte. Acestea nu au un cerc de prieteni în afara agenției. Ele participă doar la petrecerile organizate de firmă, merg la un film sau se întâlnesc acasă la una dintre ele. Își vizitează familiile doar de Crăciun sau de Ziua Recunoștinței. Dintre dactilografe se distinge Irina, o rusoaică născută la Washington și educată în America, care se pregătește să devină spion. Ea învață că „bărbații puternici oferă de bunăvoie informații, indiferent dacă le solicit sau nu”. Irina nu se gândise să devină spion, însă la una dintre petrecerile agenției i s-a părut tentantă schimbarea identității și micile misiuni încredințate și îndeplinite cu succes i-au oferit încrederea că poate fi „o rândunică: o femeie care-și folosește talentele lăsate de Dumnezeu ca să obțină informații”.

Romanul Larei Prescott este minunat prin densitatea acțiunii, prin aspirațiile personajelor spre diferite forme de libertate și este surprinzător prin atmosferă. Este o lectură de vacanță, pe care o recomand.

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

Revista presei, în post-scriptum

• „Nicolae Manolescu – marele critic «coagulant» al neomodernității autohtone și-al tranziției spre postmodernitate” (Ion Bogdan Lefter, în „*Viața Românească*”).

• „Văzând, ca profesoară la Universitate, cât de puțin se citește (și sunt totuși studenți/studente la Literel), mă întreb la ce bun îmi pierd eu vremea cu scrisul” (Simona Popescu, în „*Apostrof*”).

• Titlul lunii: „*În șatra lui nea Laie* (poeme patriotice scrise pe-o coajă de castană țepoasă”, volum anunțat de Ion Machidon („*Plumb*”).

• „*Icar 89* oferă o plăcere rafinată de lectură pentru amatorii de jocuri textuale” (Victor Cubleşan, despre Dan Perşa, în „*Steaua*”).

• „*Pantumierul* Ion Roşioru”, specializat în poezia cu formă fixă („*Helis*”).

• „*Monah*”, poezie de Marian Drăghici „pentru Cristina și George Calcan” („*România literară*”).

• „Daniela Frumuseanu – o sinteză valoroasă în artele textile”, portret de Roxana Păsculescu, în „*Tribuna*” (număr ilustrat cu 36 de lucrări ale artistei, fostă elevă a Elenei Pârlea, la Liceul de Artă din Bacău).

• „Știința s-a tot răzgândit de-a lungul istoriei, în vreme ce visul a oferit consecvent omului accesul neîngrădit la modalități de cunoaștere alternativă” (Petru Cimpoșu, în „*Făt-frumos din viitor*”, din „*Vatra*”).

• „*Nea Baraba*”, fragment dintr-un roman de Dan Perşa, aflat în lucru, publică „*Lucaefărul de dimineață*”. Cu două pagini mai înainte, poeme de Ion Tudor Iovian (un titlu: „*Dincolo de strigăt începe lumea*”).

• Nicolae Oprea „este un literat care are în

sine bucuria lecturii și darul așezării logice, cursive și inteligibile a gândurilor” (Mircea Pospai, în „*Scrisul Românesc*”).

• „La 5 decembrie 2023, în Cluj-Napoca se vernisa Muzeul Autografelelor, după o idee a poetului Marcel Mureșeanu. Cele 127 de exponate (manuscrite ale unor personalități din cultura românească) au început un periplu deschis la Baia Mare. Le așteptăm și în Bacău („*Nord literar*”).

• „Un roman de cultură generală, istorie și literatură” e volumul „*De la un gând la altul*”, de Dumitru Brăneanu (Petronela Apopei, în „*Expres cultural*”).

• „am un oftat lung cât o viață” (Cristina Cîmpeanu, în „*Răsunetul cultural*”).

• Un număr special alocă „*Jurnalul literar*” (fondator, G. Călinescu) memoriei lui Nicolae Florescu (redactor-șef) și Ilenei Corbea-Florescu (redactor), prin grija Danielei Dad și a Ruxandrei Mihăilă.

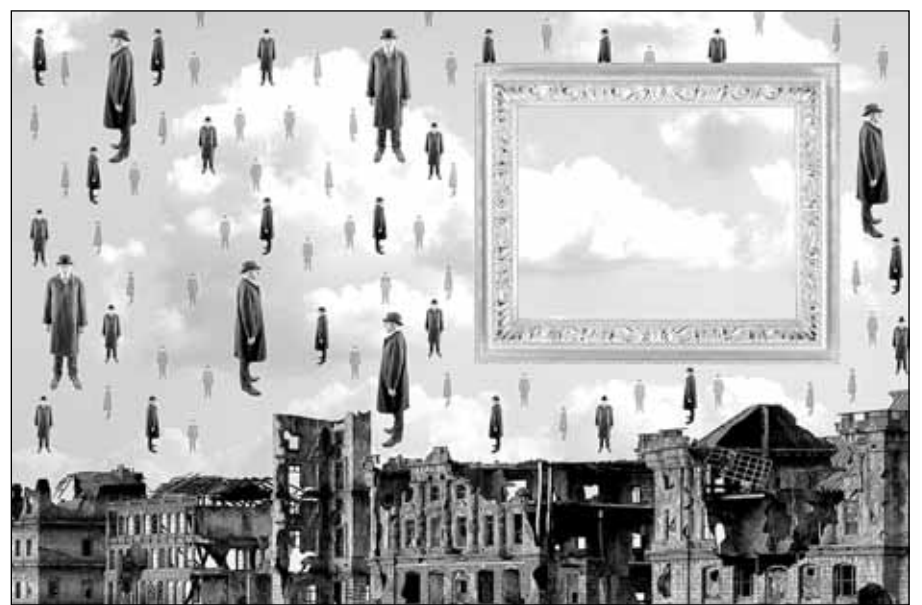
• „George Bălăiță redescoperă acea cuprindere în cuvânt a unui întreg univers și acea viață ascunsă a cuvântului căpătând trup, structură, devenind lume” (Ioan Holban, în „*Convorbiri literare*”).

• „Prin *Vladia* lui Eugen Uricaru, strănepotul cronicarului Axinte Uricar(i)ul” (Vasile Proca, în „*Actualitatea literară*”).

• „Plăcerea cărții nu face rău” (Silvia Strătilă, în „*Natura*”, Chișinău).

• „Descendenții români ai pictorilor Ademollo”, prezența de unul dintre ei, Radu-Negrescu Suțu, în „*Scriptor*”).

• „Euforia și luciditatea nu fac casă bună” (Vladimir Tismăneanu, în „*Orizont*”). (I.D.)

• Victor Eugen Mihai – VEM (Bacău) – *Happy Fake News!*

După plecare...

Născut în aceeași zi (14 iunie) cu Vasile Alecsandri – evident, în alt an –, **Spiridon Vangheli** (1932-2024) a fost declarat *Ion Creangă al Basarabiei*, Guguță al său fiind replica actuală a humuleșteanului universal Nică. Un distins dascăl de română și bun condeier oneștean, **Aristotel Pilipăuțeanu** (1948-2024), ne-a lăsat câteva fraze despre un 1822 alecsandrian. Este a cincea variantă (după 1818, cu document, 1819, 1820, 1821) a anului de naștere al bardului de la Mircești. Prietenul său, bărlădeanul **Serghei Coloșenco** (1941-2024), a realizat un serial enigmatic despre viața și opera lui Vasile Alecsandri, oferit celor ce i-au călcat pragul *Casei rebusiștilor* de la Oituz de Bacău. Despre trebuința unei case-muzeu în Bacăul natal al pașoptistului ne-a vorbit **Dan Zamfirescu** (1933-2024), în urmă cu ceva ani. De la **Vasile Fanache** (1934-2024) avem bune lecturi din Bacovia, de la **Alexandru Dobrescu** (1947-2024; profesor asociat la Universitatea „George Bacovia” Bacău), o „Istorie ilustrată a plagiatului la români”, iar de la **Constantin Frâncu** (1941-2024), „Geneza limbii române și a poporului român”. (I.D.)

„Dacă o poezie admite o explicație, rațional admite o infinitate. O exegeză nu poate fi deci în niciun caz absolută.“

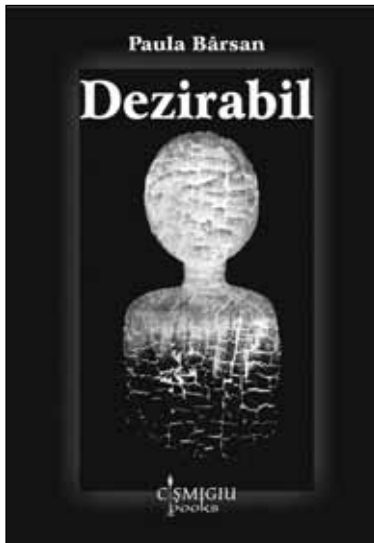
Ion BARBU

Cititorii volumelor de poezie – prin metafizica lor, niște frumoși nebuni ai artei lecturii și ai științelor oculte, care fac parte din familia de spirite a zeului grec Hermes Trismegistul sau a celui egiptean Thot, zeu lunar – *Adorație*, 2020, *Entropia*, 2021, *Aspirație*, 2021, *Sui-generis*, 2022, *Catharsis*, 2022, *Semiotica*, 2023 știu că titlul unei cărți ne arată/sugerează printr-un „semn“ ceea ce crede autorul că a scris. Aceiași frați ai noștri, ai scriitorilor, cititorii (funcționează și aici/acum motivul Cain – Abel) au constatat fascinația poetei Paula Bârsan pentru esența inefabilă, ascunsă, impenetrabilă și intractabilă a Lumii. De aici, probabil, limbajul poetic criptic al poetei bacăuane, excesiv intelectualizat, cerebral, încifrat/codificat în expresie poetică și închis până la obscuritate, greu de înțeles pentru cititorii comozi, uneori ininteligibil, întotdeauna însă persuasiv stănesciano-barbian și tangent blagian: „Liniștea cosmică a libertăților noastre / Miroase a umbră de cal, a coamă de vis. / Imuabil, inocența lovește“ (*Persuasiune*); „Opt cuiburi de rândunici / Deschid răsăritul / Le număr apoi / Când întind fruntea spre soare și vânturi / În toate diminețile noastre / Orange“ (*Tangenta*). Ermetismul programat estetic – „metodă de gândire prin simboluri“, spunea G. Călinescu studentilor săi în *Curs de poezie* – din volumul *Dezirabil*, asemenea celui din cărțile anterioare publicate, începe chiar din titlu. Sinonimul neologismului dezirabil = *de dorit*, mod supin, nepersonal, nepredicativ, care exprimă acțiunea într-un chip general, abstract (ca infinitivul *a dori*), însă ca un deziderat. Trăim, ne sugerează sisific poeta, sub dictatura dezideratului. Faptul că este alcătuit din participiul verbului precedat de prepoziția *de*, că are în propoziție aproape toate funcțiile sintactice: subiect, nume predicativ, atribut, complement direct, indirect, circumstanțial de mod, de scop, de relație etc. ne confirmă teza că scriitoarea din Bacăul încă bacovian stăpânește știința comunicării și a titlurilor ce păstrează și perpetuează cheia ascunsă a lecturilor, interpretărilor. Cuvântul francez *hermetisme* (derivat de la numele zeului grec Hermes) se identifică în literalele românești cu ermetismul – stil obscur, „joc secund“, greu de înțeles, ilogic, poetic vorbind – impus după unii exegeți de Mallarmé, în Franța, și de Ion Barbu, în România – „nadir latent, o oglindire a zenitului în apă, o sublimare a vieții prin retorsiune“, în traducerea lui G. Călinescu. În lirica Paulei Bârsan, inspirată „din ceas dedus = ieșire din contingent în gratuitate“, ermetismul este nativ, consubstanțial esenței

Petre ISACHI

Tornadele lirismului sau maximum de gând poetic, în minimum de expresie criptică*

misterioase a vieții. Poeta intuiește neoexpressionist fluxul și refluxul sufletesc al propriilor trăiri, al muzicii sufletului, al stărilor poetice plutitoare în derivă estetică (post)modernă, în jocul aleatoriu al interogațiilor, mirărilor, gnozelor impersonale, criptice, parțial orifice, oraculare: „Centrul clipei căuta în compas / Pirueta de vis a miezului tău“ (*Poezia*). Există în tornadele lirice ale poetei din cetatea lui Bacovia, cum ar fi spus criticul și istoricul literar G. Călinescu, „un mare procent de ireductibil și muzical“. În opinia noastră, scriitura este dominată de „ireductibil“, de expresia concentrată și muțenia blagiană: „Inertă, vânăta tăcere. / Suprapun ceruri / Calde nădufuri pe o uimire, / Stele în sonde și colturi / Dor“ (*Înainte Lumini*); „O Vineri neagră / Ca o gură de aer, discretă, / Te cheamă-n oglinda / Din lacrima ta absentă“ (*Sinceritatea*). Observăm în scriitură cum ermetismul nativ coexistă cu gândirea poetică, metaforico-simbolică, ce cultivă programat expresia meandrică, evazivă, echivocă, criptic-dubativă. Cu sau fără intenționalitate artistică, prin ermetism, limbaj criptic atipic, Paula Bârsan se include într-o familie de spirite de referință din lirica europeană: Ion Barbu, Dan Botta, Nichita Stănescu, G. Ungaretti, Eugenio Montale, Mallarmé etc.: „Obscur / Frigul așteaptă să vadă / Invizibilitatea exilatului / Păierea cuvântului / Într-o creponată zorea“ (*Adevăr*); „Avea nevoie de ceață / Deasă și grea, / Să-i îndulcească setea“ (*Porțelan*); „Fumegă zorii tămâii nerostite, / În stingeri. / Aprind clipe / Scufundă vise plâpânde, /

Incandescențe nocturne. / Aidoma curg hiperbolice, / Arzând ziua din toate / Cartografiind răsărituri / În flămuri de șoapte“ (*Sacralitate*).

Ermetismul/hermetismul și expresia programat obscură a poeziei Paulei Bârsan sunt realități estetice, care trebuie corelate cu noțiunea de *deschidere* a operei poetice, teoretizată de Umberto Eco (*Opera aperta*, Milano, 1962). Altfel spus, în sfera ontologică a poeziei scriitoarei bacăuane coexistă univocitatea mesajului – conținutistic hermetic – cu plurivocitatea de mesaje ce decurge din polisemia limbajului aflat la dispoziția liberului arbitru al fratelui nostru, cititorul, încât un poem poate fi interpretat ad infinitum: „Lacrima Soarelui, / O criptă / Strâmte sertare, / Bibliotecă în mirare / Spălând seva noroaielor“ (*Ecuatie*). Hermetismul este deschis ca univocitate, iar obscuritatea este închisă prin pluralitatea polifonică. Se înțelege, hermetismul impune o inițiere în

• Miruna Cărăușu (Galați) – *Tempesta polare*

decodificarea simbolurilor originale / arhetipurilor (soarele, bibliotecă, cripta – în *Ecuatie*), pe când obscuritatea poeziei (post)moderne este configurată de polisemia limbajului, de potențarea stărilor de spirit și a intuițiilor, de metafizica cerebral-apolinică a scriitoarei: „Oglinda trucatul păcat, / Fericirea spârgea spre afară. / Îmbutelia vise în flacoane turcoaz. / Apă de ploaie toropită în dor uneori. / Coapsă de gând / Înșurubată în ziua, / Alături de roua târzie [...] / Absentă, curenta lăcrimând o diodă / Mezanul din clipă“ (*Epifanie*).

Imanența poeziei/lirismului oracular scapă oricărei metodologii critice, grile procustian estetice sau paradigme epigonice. Poeta transfigurează, sub o splendidă gratuitate, o infra-realitate latentă în care coexistă incantații, epifanii, chemări, spovedanii, sincretisme, venerații, iubiri, uragane de tăceri, amintiri, disipări, introspecții, levitații, vise, iertări, conexiuni, premoniții, incongruențe, inocențe, oglindiri, angoase, tornade de idei, stingeri, smerenii, stări blurate, mirări, interogații, „faraonice simțuri“, într-o sintagmă, bârsănisme poetic criptate. Cităm chiar din ars poetica, care dă titlul volumului: „Valuri de seninătate / Infuzate / Te ascund / Plonjezi pe culmi în furtună / O mare albastră de cer clipește / Filocalie, secunda. / E amiază, te scuturi. / Oglinzi sparte alungă strigoii, / Vin albatroșii la mare. / Asceți“ (*Dezirabil*). Scriitura – un act poetic inspirat și conspirat – urmărește doar aparent liniștea apolinică, suficientă sieși, sintetizatoare și individualizantă. Obscuritatea sa în direcția *operei aperte* vine în primul rând din profunzimea textelor și apoi din limbajul criptic metaforizat, prin folosirea expresiei sintetice, concentrate, sugestive: „Năluci în perdele, întrebările mele, / Ticsite mironosițe-n fior. / Rup tăcerea din iz indigo, / Dorință visurilor / O armură“ (*Conexiuni*). Prin urmare, în tornadele lirismului din *Dezirabil*, ermetismul de substanță coexistă cu cel de poietică. Modelul pare să fie Ion Barbu, cel din *Joc secund*, în care predomină procedeul algebric al substituiri, solilocviu interior, construcțiile concise, unele eliptice de predicat, încât lectura devine o acțiune de interpretare nu tocmai comodă, dar seducătoare, promițătoare estetic-filosofic. Dau un singur exemplu – „Noaptea, viața mea e o rulotă cu stele“ (*Love Story*) – aflat în pandant ezoteric cu *Petalizări*: „Fără de nori te

acoperi cu mine. / Sunt zile senine în cugetul tău“. Poeta nu se adresează cuiva anume, nu comunică, ci se comunică ascunzându-se. Maxima intransitivitate a limbajului, maximum de comunicare: „Piei șerpuitoare de rouă / Străpung efemeridul cuvânt. / Măsurăm absența. / Iubim clipa / Fără de scuză, cucerim în abis / Lujeri de cer“ (*Familiaritate*).

Multum in parvo este principiul poetico-estetic preferat al scriitoarei bacăuane, eficient până în anul 2024. Persistă, din nefericire, în acest principiu cu rădăcini multimilenare în poietica și poietica poeziei, pericolul manierismului, al autopastășării, al epigonismului. Indiferent de autor, timp și loc, epigonismul este revolut. Pentru a se salva de poezia „vis al drepte simple“, un Ion Barbu s-a reinventat ca poet de cel puțin trei-patru ori de-a lungul vieții. Este, probabil, singurul mod eficient al tinerilor poeți din această paradigmă estetică, sau din alta, de a urma un asemenea model și de a asimila spiritul barbian, nu doar cel din *Joc secund* / *Din ceas dedus*, ci și cel din *După melci*, *Nastratin Hogeia la Isarlâk*, *Uvedenrode*, *Oul dogmatic*, *Ritmuri pentru nunțile necesare...*

Poeta Paula Bârsan s-a salvat de căderea în autopastășă, deocamdată, adică de adorații, aspirații, entropii, catharsis aristotelic, de tirania procesului de semiotizare, fie prin dorul „fără sațiu“ de (auto)cunoaștere, de abstractizare, de viziune apolinică, fie prin limbajul „din ceas dedus“, prin congruența interioară a propriului univers poetic, chiar în poeme, precum *Răvășire*: „Un miez de noapte pornește vârtejul / Diamantat / Sufală cărămizi în catarge. / Adulmecă o corabie depărta-rea, / Vaier nestins în prăpastie / Spre / Centrul Pământului“. Haloul existențial, neoavangardist, inconfundabil și intractabil al poeziei din volumul *Dezirabil* reconfirmă teza, aparent accesibilă, a lui Fernando Pessoa: *E destul să exiști pentru a fi complet*. Dar oare reușim noi, scriitorii, să existăm, să fim compleți, adică să trăim poetic lumea, conform unei gândiri plurale? Prin urmare, să gândim poetic existența și să o comunicăm fără complexe și fără prejudecăți, simultan, în fața lui Dumnezeu, în fața Celuilalt și în fața propriului Eu.

Volumul ne oferă și un admirabil autoportret în palimpsest al autoarei sub care redescoperi ideea: practic, nu există un scriitor înțeles...

*Paula Bârsan, *Dezirabil*, București, Editura Cișmigiu, copertă de Gheorghe Zărnescu, 2024

Cu ocazia împlinirii a 131 de ani de la înființarea primei bibliotecii publice din Bacău, Biblioteca Județeană „Costache Sturdza” a organizat, cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Bacău și cu ajutorul a numeroși parteneri și prieteni, o nouă ediție a *Zilelor Bibliotecii*, care a cuprins: lansări de carte, dialoguri, conferințe, expoziții, vernisaje, întâlniri profesionale și un concert de gală.

Seria evenimentelor a debutat joi, 27 iunie, cu o lansare de carte pentru copii, *Max și pisica înțeleaptă*, unde invitați speciali au fost autoarea cărții, Roxana Neculcea, și poeta Mădălina Rotaru, cea care a dat glas personajelor din volum. Moderatorul întâlnirii a fost bibliotecara Noemi Munteanu. Ediția din acest an a *Zilelor Bibliotecii Județene „Costache Sturdza”* a stat sub semnul dorului. Dorul de carte, de muzică, de frumos și, mai ales, de oameni. În această paradigmă a dorului, în spațiul expozițional al Bibliotecii, a fost vernisată Expoziția „la – patrimoniu românesc și european”, în parteneriat cu Ansamblul Folcloric „Busuiocul” Bacău. Seara a fost rezervată *Galei Bibliotecii*, unde ne-a onorat cu prezența eseistul, poetul și traducătorul Dinu Flămând, în cadrul conferinței „Dor și saudade. Afinități româno-portugheze”, desfășurată pe scena Teatrului Bacovia. A fost un dialog viu, fascinant prin bogăția ideilor și subtilitatea cu

Zilele Bibliotecii „Costache Sturdza” Bacău 27-28 iunie 2024

care invitatul a surprins legăturile dintre cele două culturi aflate la capetele latinității. După această inspirată și succintă punere în temă, pe aceeași scenă ne-am întâlnit cu artiști remarcabili, care au dat glas Dorului: Ricardo Caria, Monica Opra & MoniAustique, Paul Edeleni, Cristina Dăscălescu și Teodor Avram, într-un dialog muzical divers, care a inclus doine, cântece populare, cântece de lume,

folk, jazz și, firește, fado. Prima seară s-a încheiat, în foaietul Teatrului Bacovia, cu expoziția de artă plastică „De dor”, unde și-au expus lucrările băcăuancele Ștefana Derveș, Denisa Maria-Spătaru, Daria-Maria Teriș și Mara-Teodora Lămășanu. *Gala Bibliotecii* a fost realizată în parteneriat cu Asociația „Simfonii florale”.

Vineri, 28 iunie 2024, s-au derulat alte trei activități. În prima parte a zilei, a avut loc o

întâlnire profesională, „Biblioteca – hub cultural”, un schimb de bune practici, la care au participat bibliotecarii din întreg județul, veniți pentru a învăța din experiența colegilor oneșteni, recent mutați într-un spațiu reamenajat, probabil cel mai modern din România, la Biblioteca Municipală „Radu Rosetti” din Onești. Au urmat două lansări de carte, sub egida „Cărțile Bibliotecii”. La prânz, a fost lansat, în sala

multimedia a bibliotecii băcăuane, volumul bibliotecarei Lenuța Neacșu, *Dumnezeu, om al lui Dumnezeu – povestiri duhovnicești pentru copii*, prezentată de editorul Ionel Rusei. Ediția din acest an a *Zilelor Bibliotecii* s-a încheiat cu o altă lansare de carte: volumul semnat de Ion Fercu, *Nietzsche, sihastrul din noi*. O carte solidă, dedicată uneia dintre marile personalități ale filosofiei universale. Despre carte au vorbit Carmen Mihalache, Petre Isachi și Marius Manta, într-un eveniment al cărui amfitrion a fost Adrian Jicu. Evenimentul a fost întregit printr-un frumos recital la pian, susținut de tânăra și talentata băcăuancă Theodora Epuran, elevă a Colegiului Național de Artă „George Apostu” din Bacău.

În tot, a fost o nouă ediție reușită, prin care Biblioteca Județeană „Costache Sturdza” a căutat să le ofere băcăuanilor evenimente culturale de calitate, diverse, menite a acoperi așteptările unui public iubitor de frumos. O ediție realizată cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Bacău și cu ajutorul a numeroși parteneri (instituții de cultură și educaționale, ONG-uri, mass-media etc.).

Noemi MUNTEANU

Regal de folclor și meșteșuguri populare, la Slănic-Moldova

S-a desfășurat, în zilele de 13 și 14 iulie, la Slănic-Moldova, încă o ediție, a XXXII-a, a Festivalului Județean de Folclor, combinat cu Târgul Meșteșugurilor Artistice Tradiționale din județul Bacău. Au evoluat pe scena din parcul orașului-stațiune artiști amatori reprezentând 21 de grupuri folclorice: „Păunașii” (Poduri), „Moineșteanca” (Moinești), „Dorulețul” (Sascut-

Sat), „Mugurelul” (Pâncești, com. Sascut), „Trandafir de la Sărata” (Sărata), „Bereșteanca” (Berești-Tazlău), „Florile din Cucuieți” (Solonț), „Spic de grâu” (Orbeni), „Valea Dunavățului” (Filipeni), „Siminocul” (Sănduleni), „Hora Siretului” (Săucești), „Dor străbun” (Brusturoasa), „Roua Precistei” (Filipești), „Plaiuri băcăuane” (Bacău), „Vatra satului” (Parincea), „Mugurașii” (Agăș), „Șerpoaica” (Gioseni), „Măndre trotușene” (Cașin), „Izvoaraș cu apă rece” (Izvoru Berheciului), „Zdrăbuleanca” (Cleja) și „Brădățelul” (Asău). Lor li s-a alăturat rapsodul popular Gheorghe Dumitrache (la muzicuță).

În ziua a doua s-a desfășurat tradiționalul târg al meșteșugurilor populare. În chioșcul din Parc ori în fața acestuia, și-au prezentat meșteșugul cei din Oituz (țesătoarele Mara și Alexia Fichios, Elena Voase, Veronica Covaciu, Antoaneta Opria, Iliana Balint, Anișoara Adam, Adriana Butucaru; împletitorul din nuiiele Ioan Anoca; olarul Ionuț Budău), din Bacău (meșterii de costume populare Niculina Mardare, Marilena Enășoae; cusătorii de goblenuri Silvia și Constantin Borulea; sculptorii în lemn Mihai Popa, Dimitrie Tofan și Alexandru Ciobanu), Faraoani (Farcaș Lohan Felicitas) și Sănduleni (Marian Lungu), ambii confecționeri de costume populare.

Organizatorii manifestării au fost Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău, instituție aflată sub egida Consiliului Județean, și Primăria orașului Slănic-Moldova.

Adrian-Florin MOISĂ

• Gabriel Dimisianu și Ioan Beldeanu, oaspeți, în 2003, la Colocviile ATENEU

ateneu 60

Un spațiu al cuvântului întregitor

Printre cuvintele care, în Antichitate, până să ajungă înaripate, au mers, pedestru, la grădinița viitoarelor adagii celebre, la nașterea *Ateneului* băcăuan-panromănesc s-ar fi potrivit și, poate, chiar s-au și rostit inclusiv acestea: *Vivat, crescat, floreat!* A fost un trio profetic – așa s-a și întâmplat: *trăiește, crește, înflorește* Revista *Ateneu!*

Urări de inspirație și de izbândă, dragi prieteni, colegi! Mă bucur să ne reîntâlnim mereu în *Ateneu!* În acest spațiu al cuvântului ales, întregitor și înălțător de spirit românesc.

Leo BUTNARU
Chișinău

Dan PETRUȘCĂ

Fragilitatea limbajului

„Toate cuvintele sunt obosite“...

tomul cel mai ciudat din ultimele două decenii: migrația lumii concrete în lumea digitală, ultima fiind o lume cu reguli flotante, unde libertatea de acțiune este aproape totală. Gianfranco Ravasi, un cardinal catolic, în „Biblia după Borges“ amintea că iudeocreștinismul a privilegiat originar cuvântul, iar nu imaginea, având în vedere, poate, una dintre poruncile Decalogului (*Exodul* 20:4), în legătură cu „chipul cioplit“. Civilizația imaginii, precizăm mai înainte, cu totul „democratică“, a înlocuit în timp civilizația cuvântului, care este elitistă... Într-o altă carte, „Barbarii“, pe care același Baricco o publica spre sfârșitul primului deceniu al noului mileniu, el observa că noile „instrumente“ (jocurile electronice, computerul, internetul, miile de „aplicații“, rețelele de socializare etc.) îi fac pe tineri (și nu numai) să intre într-un aparent inexplicabil „marșarier genetic“. Sintagma „marșarier genetic“ pare cam dură. Altfel spus, lumea, sub semnul globalizării, al progresismului și, mai ales, al digitalizării, se degradează, adică devine mai „proastă“ pe zi ce trece: ignoră trecutul (sau nu mai este interesată de el), ignoră sau tinde să distrugă Valorile confirmate/validate de istorie, plutind astfel într-o mare de superficialitate. Într-un interviu, Andrei Pleșu deplânge dispariția, în prezent, a efortului de a căuta, de a găsi o „cale“ în dorința de a cunoaște: pe Google, ești la un click distanță de informație (informații), însă nu de cunoaștere. „Unchiul“ Google nu știe de fapt nimic, dar adună, grație „programului“, toate informațiile disponibile pe un anumit subiect. Celui care caută pe Google îi trebuie totuși discernământ ca să navigheze prin/printre informații, iar după aceea să facă o legătură între ele, fiindcă discernământul se capătă greu și după mulți ani, prin învățare...

• Corneliu Bulat (Chișinău) – Sărutul fluturelui

Încercând să vorbesc despre fragilitatea limbajului, mă gândesc în primul rând la fragilitatea cuvântului. Nu sunt dintre aceia care cred nesmintit că o imagine face mai mult decât o mie de cuvinte. Un învățat contemporan, Giovanni Sartori, într-o carte a sa, „Homo videns. Imbecilizarea prin televiziune sau post-gândirea“, publicată înainte de apariția platformelor de socializare, preciza că „civilizația imaginii“ (democratică prin excelență) tocmai înlocuia „civilizația cuvântului“, care este elitistă. Omul cu cartea în mână va fi înlocuit, odată cu 2004, când apare Facebook, cu omul în fața computerului (tabletei, smartphone-ului). Marea mașină a comunicării de pe rețele, violența limbajului, like-urile și emoticoanele care însoțesc chiar și mesajele imbecile demonstrează lipsa de discernământ a utilizatorilor, iar comunicarea defectuoasă trece astăzi din lumea virtuală în lumea concretă...

Sunt convins totuși că solemnitatea cuvântului lui Dumnezeu, prin gura lui Moise, a *Ecclesiastului*, a „poetului“ (sau poetei) din *Cântarea cântărilor*, cât și a altora din *Vechiul și Noul Testament*, nu are legătură mai deloc cu „vorbăria“ noastră de milenii. Când mă gândesc la responsabilitatea față de cuvânt, fie și tacită, pot să-l adaug pe necunoscutul creator al *Epopiei lui Gilgames*. Sau pe Homer. Nu voi insista cu enumerarea... Cuvântul folosit de om e diluat de marea noastră „flecăreală“ în ceea ce privește (in)capacitatea de a exprima „adevărul“. Din *Ecclesiastul* 12:12, aflăm că „scrisul de cărți este fără sfârșit“, cum sună versetul în *Biblia* ortodoxă a Institutului Biblic, din 1994. Sau, același verset, în *Biblia* lui Valeriu Anania: „A face cărți multe e o treabă fără sfârșit“. Voi consenma și traducerea din *Biblia ebraică* a aceluiași verset, realizată de rabinul Șlomo Sorin Rosen: „A face cărți multe n-are sfârșit“. Iar în traducerea lui Petru Creția din *Septuaginta*, versetul sună astfel: „Lungă este truda celui care scrie cărți“... Până la urmă, traducere, fie din greaca comună (*koinè*, un fel de „engleză“ a aceluși timp), fie din latină și chiar din ebraică, demonstrează, dacă mai era nevoie, că traducătorii pot fi și „trădători“ ai textului pe care îl traduc. Pot spune însă că mulțimea cărților susține încercarea noastră de a înțelege sensul lumii, fiindcă nuantăm mereu, dar fără să prindem în cuvinte adevărul...

Observ totuși, împreună cu alții care se pricep mai mult decât mine la mersul lumii, că viteza cu care lumea noastră se degradează pare să fie astăzi mai mare decât oricând. E drept că degradarea a început – nu-i așa? – odată cu alungarea strămoșilor noștri mitici din rai. Fenomenul nu e nou... Alessandro Baricco, în cartea sa „The Game“, observa simp-

1:8, că sensul încifrat ni se refuză. Și nu e singurul din *Biblie*, desigur...

Dar nota de subsol a rabinului a stârnit o amintire, confuză la început, dintr-o carte a cardinalului Gianfranco Ravasi, „Biblia după Borges“, frunzărită cu câțiva ani în urmă. Reluând lectura, am observat repetarea, în diferite formulări, a unei idei care are legătură cu limbajul comun, degradat prin folosirea cuvintelor în mod iresponsabil. Este, de asemenea, adevărat că prezentul nostru nu mai e o „Lume ce gândea în basme și vorbea în poezii“. Revelația divină a fost și ea încredințată fragilității cuvântului omenesc, incapabil, se pare, să exprime Adevărul. Intellectul de mare anvergură, cardinalul, pe lângă cele câteva limbi moderne, cunoaște latina, greaca veche și ebraica. Într-un colț al memoriei mele rămăsese traducerea sa a versetului abia amintit: „Toate cuvintele sunt obosite, iar omul nu mai poate să le folosească“. În comentariu, cardinalul Ravasi ne spune că ebraicul *devarim* – în funcție de context, desigur, și de intenția mai mult sau mai puțin explicită a celui care îl folosea – însemna fie *lucruri*, fie *cuvinte* sau *fapte*. Logosul divin făptuiește, generează lucrurile. Dumnezeu „spune“, iar universul și lumea noastră se nasc. Și cuvintele folosite de cei care au avut revelații, de la Moise încoace, au avut demnitatea lor. Comentând *Ecclesiastul*, Gianfranco Ravasi identifică șapte maladii care subminează ființa noastră, între care prima are legătură cu limbajul uman. Această boală s-ar manifesta plenar în comunicarea din zilele noastre, crede cardinalul, care, cu tot arsenalul digital și nu numai, diluează cuvintele, folosite adesea iresponsabil. Trăim inundați de fluvii de cuvinte „zadarnice, goale, superficiale, sărace, slabe, obosite, lipsite de orice acuitate în ordinea adevăratei transmiteri a unui sens. Suntem învăluți în flecăreală ca într-o pânză de păianjen“... O spune și *Qohélet/Ecclesiastul* 10:14, ca să ne între în cap că atât nebunul, cât și prostul sporesc vorbele, că acela lipsit de minte flecărește întruna. Și cum scrisul de cărți, editarea ziarelor și revistelor sunt „fără sfârșit“, e foarte posibil ca eu și mulți alții să fi intrat deja în marea flecăreală. Iar lumea digitală a creat singurătatea omului aflat cu smartphone-ul în mână.

Mă gândesc la faptul că și alte boli ne pândesc, precum narcisismul și nevoia neostoită de a fi cunoscuți. Așa că mă întreb dacă nu cumva ar trebui să-mi postez pe Facebook cele scrise aici, în revistă... Sper să mă abțin (iarăși!), fiindcă – nu-i așa? – toate sunt deșertăciune, cum spune *Ecclesiastul*... Aș spune că doar poezii adevărate, iar aceștia sunt foarte puțini, pot salubritza marea flecăreală a obștei, conferind iarăși cuvântului demnitatea dintâi. Dar asta-i o altă poveste...

Aristotel PILIPĂUȚEANU

„Vecinicul“ Alecsandri

Într-o vreme mai puțin prielnică pentru cultură, merită întreaga prețuire cei decizi să apere valorile autentice ale literaturii române, de marginalizare și uitare. Un asemenea generos gest face Antoaneta Macovei, decenii bune titulara Catedrei de literatură premodernă a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, care consideră necesar și oportun să reia rezultatele unor cercetări mai vechi. „Un ultim cântec de lebădă istorico-literar”, notează aproape nongenera profesoară într-un autograf, „un geamăt împotriva indiferenței colective față de valorile noastre culturale. Un fir de nisip... care totuși poate nu va fi luat de talazurile mării”. Volumul „Vecinicul” Alecsandri”, Editura Vasiliana, Iași, 2023, atrage inițial atenția prin ilustrația copertilor. Prima reproduce „Lunca de la Mircești”, tablou realizat de pictorița ieșeană-bacăuană-vranceană Viorica Toporaș, o cristalizare de culori sugerând sincretic parcă toate anotimpurile. Ultima copertă include o definiție sintetică a personalității poetului care, aproape un secol, a „stăpânit” procesul de edificare a liricii moderne, a prozei și dramaturgiei românești. Are dreptate autoarea. Dacă Văcăreștilor și lui Conachi li se pot reproșa tatonările inerente începutului sau lui Budai-Deleanu lamentarea privind „neajungerea limbii”, Vasile Alecsandri reprezintă într-adevăr primul mare poet român. Cât privește titlul, care unora li se poate părea desuet, el este concurat de înrădăcinatul eminescian „veselul Alecsandri”. Epitetul ales de autoare presupune însă o intrare sobră în lectură, având în vedere că Alecsandri nu a fost doar umorist. O comparație cu Topîrceanu sau chiar cu Caragiale, scriitori oarecum monocorzi, îl arată mai complex, în pofida clasării lui cronologice drept antecesor.

Actuala carte editată de Antoaneta Macovei este o reluare a unei consistente prefețe,

de fapt un studiu solid însumând aproape 100 de pagini, la volumul de „Poezii”, Seria „Scrieri esențiale”, a Editurii Junimea din 1997, cu actualizări și completări. Autoarea își motivează gestul: „Factorul determinant l-au constituit o succintă consultare a curriculei liceale vizavi de literatura secolului al XIX-lea și discuțiile cu unii profesori de limba și literatură română. Am constatat cu stupeoare că nu se mai studiază Alexandrescu, Bălcescu, I. Heliade-Rădulescu, Hasdeu, Alecu Russo, iar din opera lui Alecsandri, câte un pastel; în orice caz, până la Eminescu totul apare fie la *și alții*, fie *uitați* cu desăvârșire”. Semnalul este destul de grav, căci pașoptiștii au pus bazele modernității în literatura națională, iar Alecsandri a fost reprezentantul cel mai editat, cunoscut și asimilat în epocă, dar și în posteritate. Detractorii săi au fost puțini, iar personalitatea poetului i-a expedit în uitare. Posteritatea omului și a operei s-a dovedit constantă.

Demonstrația Antoanetei Macovei privind valoarea scriitorului începe cu o formulă sintetizatoare: „Alecsandri scapă încadrării în tipare prestabilite. Poezia lui debutează sub antetul romantismului, trece, cu pastelurile, printr-o inedită formulă de impresionism *avant la lettre* și se încheie cu o viguroasă percepere a vieții ce-l propulsează într-un realism frust”. Sub valul influențelor externe, atras de vidul unei culturi tinere, coexistau curente, genuri, specii, forme de toate culorile. Alecsandri a sintetizat ce s-a realizat până la el și a impus sensul eforturilor care au dus la nașterea creației eminesciene. Rolul său este

compatibil cu cel al lui Victor Hugo în literatura franceză. De altfel a mai fost etichetat „Lamartine al românilor” sau „Mistralul Mirceștilor”.

Alecsandri a prețuit folclorul, arhivă ce probează vechimea, individualitatea și drepturile unui popor, dar și răsfrângerea sufletească. Esențial este sentimentul apartenenței: „Eu, de câte ori aud doina, îmi pare că aud Moldova plângând după slava cea veche”. Emergentul folcloric i-a încărcat fondul poetic, a conferit unicitate, vibrație afectivă și farmecul unor sunuri unice. Alecsandri a marcat punctul incipient al utilizării folclorului drept sursă de inspirație, fenomen ilustrat ulterior de Coșbuc, Iosif și alții, dar fără depășirea modelului.

Bardul de la Mircești a intuit că recunoașterea națiunii sale în plan european se poate realiza și prin intermediul unei literaturi evocatoare. Multe dintre poemele sale dezvoltă legende clasice pe care le

îmbogățește cu viziune proprie, invenție narativă, atmosferă, vocabular poetic, conferindu-le strălucire și consistență. Unele versuri au rămas memorabile, precum cele despre magnitudinea lui Ștefan: „Ființă de-o natură gigantică, divină, / El e de-acei la care istoria se-nchină”.

Cultura, influențele, structura psihică au determinat la V. Alecsandri o altfel de poezie a iubirii, vizibil modernă față de înaintași. Un lirism învăluit într-o nobilă tandrețe, adeseori juvenil, dar niciodată exacerbant. Apelând la jurnalul venețian al poetului, Antoaneta Macovei îi corelează versurile inspirate de frumoasa și nefericita Elena Negri, punând în evidență dominantele în limitele cărora pitorescul și fascinația pentru peisajul însoțit au constituit datele exotismului. Descoperim un Alecsandri cald, îndrăgostit și fericit, uneori trist, dar niciodată dezamăgit. Echilibrul proverbial propriu poetului nu se dezmente: „Fondul său optimist, robustețea unei personalități trăitoare în liniștea naturii, în aerul înmiresmat al mării au constituit dominantele traiectoriei sale poetice”.

Pastelurile le au fost ocolite de fenomenul potrivit căruia cotele de receptivitate ale unei creații pot scădea sau urca în funcție de gustul epocilor parcurse. Pentru unii dintre noi poate fi surprinzătoare precizarea Antoanetei Macovei că vocabula „natură” este un neologism care a substituit arhaicul „fire”, utilizat până la Conachi inclusiv. Specific la Alecsandri este că percepe natura din afară și prin filtrul structurii sale temperamentale. Din rezonatoare la alții, devine

la el subiect. E o percepție la modul clasic, consecință a unei predispoziții spre ordine, echilibru și perfecțiune. Preferințele se orientează spre peisajul diurn, solar, căutând apogeul luminii: „Natura a cântat în creator, iar acesta la rândul său a celebrat-o. El a investit-o cu forța de reverberare a propriilor efuziuni, pe care le-a convertit în împerecheri de cuvinte și sunete capabile să emoționeze”.

Antoaneta Macovei nu ignoră nici poezia contemporaneității, politică sau ocazională, a unei personalități care a făcut istorie și a scris despre ea. O conștiință artistică dublată uneori de un civism romantic, alteori de un ferm gest politic. Versul scurt, de o limpezime semantică spontană, țâșnită dintr-o sinceritate pură, transferă trăirea poetică în cânt.

Dulcea tiranie lamartiană, posibilitatea exprimării scriptice în franceză, conștiința romanității, succesul de la Montpellier (primul premiu internațional dobândit de un român) i-au asigurat lui Alecsandri deschiderea spre universalitate. Ibrăileanu a procedat just numind perioada pașoptistă „epoca Alecsandri”, poetul fiind fermentul care a coagulat eforturile contemporanilor săi. Criticul ieșean postula că intrarea unui scriitor în literatura lumii este condiționată prioritar de nota particulară. De aici și aparentul paradox conform căruia un scriitor cu cât este mai național, cu atât este mai universal. Comunicarea directă cu lumea culturală pariziană, dar și devoțiunea ce a marcat un spirit lucid dublat de o nesfârșită dragoste pentru poporul român o conduc pe Antoaneta Macovei spre o concluzie marcată de fermitate: „Cu Alecsandri și prin Alecsandri, poezia românească a intrat în lume”.

• Radu Cârneli și Eugen Uricaru, prezenți, în 2014, la Jubileul Revistei ATENEU

ateneu 60

Ateneu, la aniversare. Continuitate și valoare

Revista *Ateneu*, fondată la Bacău în 1925 de George Bacovia și Grigore Tabacaru, reînființată în serie nouă în 1964 de câțiva tineri scriitori grupați în jurul lui Radu Cârneli, e o publicație de cultură dinamică și echilibrată, din perspectiva colaboratorilor, articolelor și temelor ilustrate, cu un orizont al cunoașterii divers și credibil. Originalitatea, respectul față de adevăr, recursul la valoare mi se par trăsături distinctive ale unei reviste care păstrează vii echilibrul și percepția adecvată a vieții literare, într-o emblematică echitate a asocierilor și disocierilor. În același timp, ancorarea în actualitate se asociază dialogului dintre tradiție și modernitate, dintre identitate și alteritate, într-o comprehensivă receptivitate

față de valoare și exigență artistică, în spiritul respectului suveran față de cititori. Doar astfel o revistă poate deveni cale de acces spre reperele autentice ale literaturii, doar așa ea își poate legitima prezența într-o lume în care se regăsesc pluralismul, globalizarea, schimbul fructuos de idei, relevanța estetică.

La aniversare, felicit călduros redacția Revistei *Ateneu* pentru amplitudine, pasiune și dăruire, calități demonstrate de continuitatea celor 60 de ani de existență a seriei noi. La cât mai mulți ani rodnici și la cât mai mulți cititori!

Prof. univ. dr. **Iulian BOLDEA**
Redactor-șef, Revista „Vatra”,
Târgu Mureș

O piele rece, fină

Băieții, nici chiar cei mai micuți, puiții,
nu au ce căuta în camera mamei.
După ce mama lor a trecut pe la ei,
grijulie,

i-a mângâiat, i-a sărutat, i-a culcat,
le-a urat noapte bună.

– Ce cauți tu
aici, Alexandru? E dincolo
de miezul nopții.

Noaptea e prea neagră
îmi amintesc că i-am spus.

M-am apropiat de ea. Era în pat,
sub baldachin.
Am strâns-o cu toată puterea
pe după gât.
Se ridicase să mă ia în brațe.
N-a apucat.

Am fugit de lângă ea.
M-am ascuns în partea de jos a patului,
sub plapuma ei foarte moale,
de mătase.

Unde am simțit pielea
rece, fină,
ca de șarpe.

Ochiul albastru

Nu poți să-l încalceci. Nu se lasă.
Nu se lasă. Te aruncă
iute cât colo. Și poți să-ți rupi gâtul
dacă încerci a doua oară să-l încalceci.

Așa mi-au spus toți. Eu totuși
voi încerca. Acum, când e liniște
deplină
și se îngână zorii.

Toată lumea doarme.

*Calule cu roba neagră, lasă-te suit
de mine.*

*Crupa-ți freamătă-n galop,
nările ți se deschid.
Hipodromul gol răsună. Uite-mă suit
pe tine.*

*Jos, câmpia ni se-așterne
ca imperiul Sasanid.*

Nu-i adevărat că tata m-a aruncat
într-o groapă cu lei. Era tot așa,
dimineată,
și eu am coborât acolo singur,
în marginea
cea mai îndepărtată a școlii
de gladiatori de la Pella.

Am tras zăvorul ușii arenei.
Un leu a ieșit din țarc. S-a apropiat
mârâind și pufnind.
I-am trecut mâna prin coamă,
peste gard.

Mi-a lins mâna. Așa ne-a găsit
paznicul gropii de lei. Intrasem
în arenă.

El – așezat pe labele din față,
eu – mângâindu-l.

*Bucefal, ce robă neagră ai!
Te lași mânat de mine!
Eu te țin de hături tare, frâiele în pumni
le prind.
Nimeni n-a putut să urce pe spinare
sus, pe tine:
ochii-ți furiei, cumplite, dintr-odată
ți se-aprind.*

Acum o să coboare și tata. Dimineata
e deplină.
Generalii lui se văd așezați deja în linie.

Liviu FRANGA

Alte poeme kavafice

din Ciclul lui Alexandru

De bună seamă, ca să-l întâmpine.
leșim acum din boxă și noi, în arenă,
Cap de Bour. Ai ajuns. Ești în fața
Regelui.
Poți să-i faci o reverență.

Ne-am oprit. Nu se auzea decât
foșnetul nărilor destupate
de plămâni uriași.
Din când în când, boncăluitul copitelor,
ca un clopot izbit de stânci;
și, întretăiat,
nechezatul tău furios, Cap uriaș
de Bour.
Care totul nu vrei, și te zbați.

A venit ceasul tău. A venit
și ceasul meu.
Generalii sunt aici ca să vadă minunea
– spun ei.
Cum dă Cap de Bour cu toții
de pământ,
cu cel care îndrăznește să se apropie
de dânsul
și să pună mâna pe crupa
cu mușchii jucând.

*Calule cu stea în frunte, numai eu
te-oi domoli.*

*Nici chiar tata, care-i Rege,
și nici generalii lui,
supunându-te-n căpăstru și-ncercând
a se sui,
n-au putut să-ți stea-n spinare.
Armăsar ca tine nu-i.*

M-am uitat apoi în ochiul tău albastru.
După aceea, în ochiul tău negru.
Zice-se că și eu am ochii la fel.
Unul albastru,
celălalt negru. În ochiul tău albastru,
am văzut cerul Persiei arse de soare,
scăldându-se-n Eufrat.

Te-am luat de căpăstru. Te-am întors
cu spatele la soare.
Atunci, nu l-ai mai văzut,
nu te-ai mai speriat de nicio umbră.

Nu de umbra ta, ci de a cuiva.
Un necunoscut, un nimeni,
care să se strecoare pe furiș,
pe lângă noi,
cu pumnulul persan ascuns la sân,
și să-l înfigă
în crupa calului cu cap de bour,

• Sveatoslav Buză (Chișinău) – Geneza

dărâmându-l pe Călărețul Lumii,
pe Alexandru.

*Calule cu ochi albastru,
tu nu vei muri vreodată.
Tot așa cum pe-Alexandru nimeni
nu-l va birui.
Ca un fulger ce izbește liniștea
din lumea toată,
universul zgudui-va, bezna o va risipi.*

Timokleia

Le-am spus gărzilor să-i dezlege
mâinile încrucișate la spate.
Ea să facă un pas – înainte.

– Theagenes mi-e frate. A condus
Batalionul Sacru al Tebei.

La Khaironeia
voi l-ați ucis. Voi, macedonenii aliați
cu traci.

Tatăl meu, Filip – i-am răspuns.

– Voi, macedonenii, și traci lui Sitalkes.
Barbarii aștia care-și spală săbiile
în sânge teban.
În sânge grecesc. Aliații voștri
și voi, împreună, l-ați omorât.

I-am spus să ia loc, față în față cu mine.
Este o doamnă. Are trei copii.
Acest lucru îl apreciez.
Grecia cea Mare, și Macedonia,
și toată elenitatea
asta înseamnă și de asta au nevoie:
copii, tineri. Soldați.

– Și chitonul nepătat. Soțul meu
a murit împreună cu fratele meu
la Khaironeia, apărând onoarea Tebei
pe câmpul de luptă. Onoarea Greciei.
Dezonorându-mă pe mine,
Sitalkes odrisul
a călcat în picioare onoarea Tebei.
Onoarea Greciei.
Pe care și tu, o Rege,

o calci în picioare,
ținându-mă sub pază.
Ca pe criminali și ca pe hoți.
Pe mine, o grecoaică tebană.

Le-am spus gărzilor să-i aducă
acestei doamne
o cupă de apă de izvor,
amestecată cu un strop de vin tare
și pur
și să pună în cupă câteva picături
de valeriană,
în sirop de cidru.

– Nu e nevoie. Onoarea pierdută
nu o ieși înapoi
cu nimic pe lume. Nu o cumperi
cu nimic.
Nici nu o vindeci. Decât dacă răzbuini
dezonoarea
cu o dezonoare altfel, nu pe potrivă.
Mai mare. Mult mai mare.
Bațjocura – cu dovada cinstei,
a nevinovăției
o răzbuini.

Timokleia tăcu. Paharnicul meu a lăsat
tava cu cupa și cu sticlutele aromate
în fața ei, pe masă. Nu s-a atins.
Așa a început să vorbească.

I-am spus că
sunt foarte atent. Aici este vorba
de libertate, de crimă, de pedeapsa
pe care o merită
întotdeauna făptașul.
După ce se limpezesc lucrurile.

Le-am ordonat gărzilor să părăsească
încăperea.
Să aștepte semnul meu în spatele ușii,
la intrarea în sala mare a Tronului,
unde înăuntru stau doar eu.
Eu și, în fața mea, în picioare,
Timokleia.

– Au dat năvală în casă
pe la miezul nopții.
M-au găsit în cea din urmă odaie,
în gineceu,
acoperindu-mi copiii ca pasărea
cu aripile cuibul plin.
De copii – nici că le-a păsat.

Pe mine mă voiau.
Mi-au sfâșiat chitonul. Mi-au smuls
și rupt stola.
M-au trântit pe jos și m-au palmuit.
Ca să nu mai urlu.

Am întrebat-o dacă mai știe
ce s-a întâmplat după aceea
cu copiii. A tăcut. A izbucnit în plâns.
Am tăcut și eu. Într-un târziu,
a privit prin mine, întinzând mâna
spre chipurile ei dragi, văzute aievea.

„Mai ai ceva prin casă, ceva de preț,
Timokleia?”
L-am dus în curte. Ne-am oprit
la fântână.

„Aici?” „Aici. În fântână.” A scos apă
din puț.
„Golește-l”, i-am zis. „Nu văd nimic.”
„Apleacă-te.” „Ce să văd?” „Bijuterii,
aur,
odoare ascunse pe fund, sub apa
cea puțină.”
„Nu văd nimic.” „Stai așa. Uită-te.
Acum ai să vezi mai bine.”

– Și l-am împins. În cădere,
Sitalkes odrisul s-a izbit tare
de ghizduri,
de pereții puțului. A urlat.
Apoi – tăcere.
Tăcere deplină. Până când
luna a început să scapete.
Au ajuns la mine acasă, în grădină,
macedonenii tăi, gărzile tale,
Alexandre.

Nu am găsit-o vinovată de nimic.
Poate de prea multă iubire de Grecia.
Dar
nu este Grecia patria tuturor celor
care vorbesc,
din mamă în fiu și din mamă în fiică,
limba greacă?

Cine o respinge, cine nu o vorbește,
din mamă în fiu și din mamă în fiică,
nu este fiu al Greciei, nu este fiică
a Greciei.
Este un barbar. Atât. Doar un barbar.

Eliberați-o pe această femeie.
Ea a pus mai presus de propria onoare
onoarea Tebei, onoarea Greciei.
Căreia și Alexandru, fiul lui Zeus,
discipolul lui Aristoteles din Stagira,
i se pleacă și i se închină.

iulie 2024

• urmare din pag. 32

Ajută-ne, Doamne, să ne construim
o casă
Cu ferestre de auroră
și cu pomi pe rod în grădină –
Iar în primăvară copacii să se umple
de flori
Și asfințiturile să fie cenușii ca hainele
pe spinarea pescarilor.

Așteptarea

Mereu zăresc un om la marginea
caselor,
Privindu-le drept în față,
ca pe niște persoane intime.
Pe lângă case îl văd trecând,
mângâindu-le pe cele mai sărăntoace.
Mulțumindu-se cu împăcarea
pe care i-o transmit ele.
Văd un om mărunțel pășind pe strada
ce n-are nume.
Pe înserate-l zăresc înfășat
în mantia lui de iod.
După care văd iarba îținându-se
dintre pietre, și văd, chiar în inimă,
lubirea germinând precum în furtună
un rapid fulger.

Omul ăsta nu știe
cum să-i mulțumească penumbrei
care-o ascunde.
Îl văd atingând cu degetele lui
obiecte uitate în înserare...
Îl văd apoi înaintând rătăcit
prin rătăciturile oraș
ca un vagabond câine
Să adoarmă într-un târziu pe pietre
la marginea mării.
(Din volumul *Poesias*,
1956)

Șase sau treisprezece lucruri pe care le-am învățat singur

5

Apa trece printr-o frază
și chiar prin mine.
Macerății ale silabelor, inflexiuni,
elipse, refuzuri.
La ora vorbitului gura împrăștie
vocabule ca gunoiul
Și le lasă-n zăpadă la marginea vocii.

8

Ploaia e intimă
O vede numai omul rezemat
de peretele umezit de muște;
Dacă printre frunze apar gândaci;
Sau dacă omizile se lipesc de oglinzi;
Sau dacă cicadele printre copaci
se pierd de iubire;
Înseamnă că în trupul nostru
se umezește întunecimea.

9

Pe vremea nopții păsăruica orfană este
de zbor. Nu poate vedea nimic
nici pe tatăl vacilor
nici adagioul izvoarelor.
Ochiul ei de ou stă încurcat
printre frunze.
Nu știe pe întuneric să se orienteze,
iar parii înfiți o înșală.
Păsăruica e poetul copacilor.

12

Iar cuvântul perete să nu fie simbol
de obstacole contra libertății

Manoel de Barros

(1916-2014)

nici pentru dorințele reprimite
nici pentru ceea ce-i interzis în copilărie
etc. (adică asemenea chestii găsite de
cei care explică arcanul minții)
Nu.

Peretele care mă seduce pe mine
e cărămidă, chirpici
bun de lipit pe burta unei case.
Simt în mine o târătoare poftă
să mă duc pe la re-intrări
și să mă descarc în fisurile din pereți
prin găuri și crăpături – ca iedera
de lasciv.

Iar pe cărămidă să fiu buză oarbă.
Ca un vierme luminiscent

VIII

În *Metamorfoze*, deci în cele
două sute patruzeci de fabule,
Ovidiu arată ființe umane
ce se transformă în
pietre, vegetale, gândăcii, lucruri.
La un nou stagiu ar însemna
ca entitățile deja transformate
să inventeze o vorbire lucrală,
larvală, pietrală etc.
S-ar naște astfel un limbaj dimineațial,
adamic, edenic, inaugural –
Pe care l-ar deprinde poezii – imediat
ce ar redeveni

copiii care fuseseră.
Broaștele care fuseseră
Pietrele care fuseseră.
Ca să poată reveni în copilărie, poezii
ar trebui de asemenea
să învețe din nou limba greșită.
E oare asta o invitație la ignoranță?
Sau la adoptarea
unui idiom de tântari?
Ar fi doar o nebulie în pelerinaj.

(Din volumul *O Guardador
de Águas*, 1989)

Cartea despre nimic

(Fragmente din a treia parte)

E mai ușor să faci un cadou din non-
sens decât din ceea ce are sens.

Tot ceea ce nu inventez e fals.

Poți să nu spui nimic în multe feluri
de seriozitate, însă adevărată
e doar poezia.

Este mult mai intens prezent în mine
ceea ce îmi lipsește.

Cea mai bună modalitate
găsită de mine să mă cunosc
a fost să fac contrariul.

Eu sunt foarte pregătit de conflicte.

Înserarea mea va veni de cu noapte.

Decât să numești, mai bine faci aluzii.
Nu-i treaba versului să dea noțiuni.

Ceea ce susține incantația într-un vers
(în afara ritmului) este ilogismul.

Înțelept e cel care ghicește.

Ca să am cât mai multe certitudini,
trebuie să mă cunosc în imperfecțiuni.

Actul meu principal este inerția.

Nu ies din mine nici măcar să mă duc
la pescuit.

Peștele nu are parte de onoruri
și nici de orizonturi.

Când vreau să povestesc ceva,
totdeauna nu fac nimic; însă
când nu vreau să povestesc nimic,
fac poezie.

Aș vrea să mă citească pietrele.

Acolo unde eu nu mă aflu, cuvintele
mă găsesc.

Copiii pădurii

I, 2

Nu din cărți ne dobândeam noi
cunoașterea.
Dar ne venea oare ea atingând
pipăind ascultând și tot așa
prin alte simțuri?

Era ceva primordial?
Cuvintele noastre se atașau
unele de altele prin iubire
nu prin sintaxă.

Era dorit arpeggiul. Cântecul. Ciripitul
cuvintelor.
Într-o zi chiar am dorit să ne reușească
o încrușare
între arbori și păsări.

Nu s-a putut.
Încă mai sperăm să reușim.
Dar am ajuns să înțelegem
că tot din percepțiile primare
se nasc și arpeggiile, și ciripitul.
Însă în acele vremuri oamenilor
le plăceau mai mult cuvintele
scăpate din ham.

De felul: *Aș vrea să prind vântul de cur.*
Tata ne-a zis că vântul nu are cur.

Am rămas cam bosumflați.
Însă tata era de acord cu felul nostru
de-a-nu-vedea lumea'

fiindcă era felul nostru de a evita
să ne plictisim.
Nu ne plăcea să explicăm imaginile
fiindcă

a explica îndepărtează vorbirile
de imaginație.

Ne dădeam în vânt după sensurile
dezarticulate

ca gânduritul păsăruicilor în colb
bătându-se pe bucăți de muște.
Anumite viziuni nu aveau niciun înțeles
însă erau plimbări verbale.

Voiam mereu să le atribuim fluturilor
blazoane.

Preferam vagabondajul cuvintelor
în locul temnițelor gramaticale.

Când declară copilul că el ar vrea
să-și comunice năzbâtiile
prin cuvinte până și melcii au fost

de acord.
Obişnuiam să ne rezemăm de înserare
ca de un lampadar.

Ne plăceau cuvintele când perturbau
sensurile normale ale vorbirii.

Puștiiăștia făceau și ei parte
din incendiul aurei
ca păsăruicile.

1. *maneira de desver o mundo*, în orig.

Prefăcutul

Deșertul pe care-l avea în ochi
acel băiețel era la el
un defect din naștere, cum ai avea
un picior mai scurt.

Din pricina acestui picior mai scurt
copilăria

copilului avu de suferit.
Nu-i reușea nimic niciodată.

Pe toate le făcea ca și cum.
Se prefăcea că o conservă era vapor
și călătorea cu vaporul ăsta.

Se comporta ca și cum vântul era
un cal și gonea cu el.

Când i-a venit vremea să fugă
de acasă, copilul

s-a urcat pe o șopârlă și o luă
prin pădure.

Dar deodată șopârla s-a transformat
în piatră.

Bag seama că deșertul
pe care-l moștenise cam încurcat
drumurile copilului.

Deci copilul atingea numai ceea ce
tatăl lui îi spusese că sunt iluzii.
(Din vol. *Menino do mato*, 2010)

Yasunari Kawabata și alții (1)¹

Ninsoarea japoneză

„Când ninge, flori necunoscute primăverii înfloresc în iarba și în copacii ce-au fost în stare latentă toată iarna.“ (KinoTsurayuki, *Kokinshu*, „Colecția de poeme waka de ieri și de azi“, apud Rodica Frențiu, *Yasunari Kawabata*, p. 287) Fulgii de nea sunt floarea de cireș risipită în văzduh a iernii.

Plutind între două nesfârșituri

„A trăi doar timpul prezent, a te dăruii contemplării lunii, zăpezii, florii de cireș și frunzei de arțar; a cânta cântece, a bea vin, a te distra lăsându-te să plutești, să plutești... ca o barcă pe râu este ceea ce se numește lumea plutitoare (*ukiyo*)...“ (Asai Ryoi, *Ukiyo monogatari*, „Povestea lumii plutitoare“, apud Rodica Frențiu, *ibid.*, p. 17) Plutind pe

Liviu FRANGA

vade mecum

Variațiuni pe teme japoneze

valurile lumii care plutește ea însăși, dinspre un nesfârșit spre un alt nesfârșit.

Întunericul suferinței

„De mic copil am crescut în umbra întunecată a suferinței și așa am ajuns un om cu sufletul scorjit.“ (Yasunari Kawabata, *Shonen*, „Jurnal de la șaisprezece ani. Adolescentul“, apud Rodica Frențiu, *ibid.*, pp. 23-24) *Din jale s-a intrat Electra...* Fiii ei nenăscuți au umplut, până azi, pământul.

Liniștea frunzelor

„Chiar pe lângă bancă trecu în zbor un stol de păsărele. Frunzele uscate de pe ramurile unde se opriseră se auziră

fremătând, atât de profundă era liniștea.“ (Yasunari Kawabata, *Izunoodoriko*, „Dansatoarea din Izu“, apud Rodica Frențiu, *ibid.*, p. 37) Kawabata a scris, în subtextul romanului, un *haiku* pe care, în curgerea firească a aceluia, l-a desfăcut în proză. Poemul îl pre-scriu și îl alcătuiesc 7 cuvinte-cheie, pe care le descoperim în ordinea prozei lui Kawabata. Aceste cuvinte, imaginar extrase din proză, se așază, în succesiunea lor versificată, perfect pe matricea celor 17 silabe, din care este alcătuit orice *haiku*:

bancă stol de păsărele
frunzele fremătând
liniște

Ceața mării

„Poate din cauză că cerul de toamnă era prea senin, înspre soare marea era

acoperită de-o ceață ușoară, ca primăvara.“ (Yasunari Kawabata, *Izunoodoriko*, „Dansatoarea din Izu“, apud Rodica Frențiu, *ibid.*, p. 38) Și acest pasaj în proză conține un sâmbure de *haiku*. Cuvintele-cheie sunt, aici, mai multe (10) decât în *haiku*-ul precedent (7). Topica, respectiv plasarea în enunț, se păstrează ca în proză. Este admisibilă o singură modificare de natură silabică, în raport cu forma cuvintelor din traducere:

cerul de toamnă prea senin
spre soare marea era
ceață

Corabie, ani, anotimpuri

„Lucruri care nu fac decât să treacă... Corabia cu pânzele sus. Anii omului. Primăvara,

vara, toamna și iarna.“ (Sei Shonagon, *Makura no Soshi*, „Însemnări de căpătâi“, apud Rodica Frențiu, *ibid.*, p. 53) Corabia face parte dintre lucrurile care aparțin doar omului. Anii aparțin – conștient – omului; inconștient – naturii. Anotimpurile sunt lucrul care aparține doar naturii.

1. Modestele mele rânduri se doresc un omagiu adus întregii culturi literare japoneze, emblematic reprezentate de Yasunari Kawabata (Premiul Nobel, 1968), precum și doamnei profesor Rodica Frențiu, fără nicio îndoială cel mai important ambasador al acestei culturi în România. Meditațiile noastre au pornit de la una dintre ultimele cărți ale autoarei: Rodica Frențiu, „Yasunari Kawabata: Visările lumii plutitoare“, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2023; de asemenea, ghid ne-a fost cea mai recentă apariție editorială a aceleiași autoare, „Unsprezece vederi de aproape asupra imaginarului japonez“, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2024.

Universul sever limitat din *Asta nu este viața mea* de o metaforică și grea cortină de fier este asimilat în volumul Martei Petreu celui de-al nouălea cerc al infernului, acolo unde „Dante l-a plasat pe Satan / talpă să-i fie și izvor de vise“ (*Se face frig*). Captivă în acest univers, ființa are conștiința că i-a fost destinată altă existență, o altă viață, pe care o simte agresivă și total străină. O cale de eliberare, o „soluție“ la care se apelează pentru ieșirea din ingrata condiție, rămâne marea, tocmai cea „soluție la orice“, cum o numește poeta în *Cerul s-a lăsat pe pământ*. În „obscenitatea“ prezentelor sale, marea contează prin atributele materne care-i promit ființei redobândirea condiției prenatale, un *regressus ad uterum*, și, de aici, posibilitatea unei noi nașteri ca intrare în existența autentică: „Iar pe mare / cât vezi cu ochii sunt numai pești argintii / obsceni / cu burta albă în sus – // Pentru că noi avem soluție la orice: marea / Ea ne primește oricând la orice vârstă / singuri / goi / ea ne leagă și ne ostioiește / cu burta-n sus și grei de schije / cum îi venim“ (*Cerul s-a lăsat pe pământ*). Predestinată în ultimă instanță, intrarea în mare este echivalentă unei previzibile mântuirii: „Nu-ți face griji: intrarea în mare n-ai cum s-o ratezi / Pe banda rulantă / – n-ai refuzat nașterea nici doctoratul – / tot mai aproape de vărsarea în mare“ (*Intrarea în mare*).

Ultimului cerc dantesc îi dă replica o stratificare a lumii imaginare, în jurul mării gravitând un cult al morților, totul transcris prin structuri cu nelipsite semnificații simbolice, ce marchează lirismul profund al unei poete al cărei univers, după cum remarcă Răzvan Voncu, „e dominat de mișcări sufletești și de stări de conștiință. De imaginație

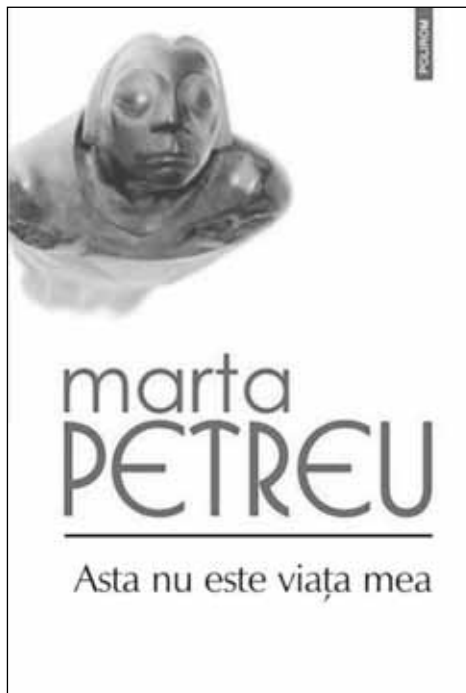
și de suferință, deci de lirism, nu de concepte“: „Știu – deasupra mării noastre se află o altă mare / Hrana din mâinile celor morți o primesc / merele celor morți le mănânc / apa cucului din căușul palmelor lor o beau / din trecut vorbele lor mă dezmiardă / și-asta-i tot ce am tot ce reușesc să adun // Sub marea voastră se află o altă mare / eu despre ea vorbesc / din ea trimit mesaje / Intrarea în mare n-am cum s-o ratez / asta îmi va reuși de minune“ (*Intrarea în mare*).

Ființa se simte amenințată nu doar de infernul dantesc în care este captivă, ci și de realitatea concretă, fie că este vorba de munte, fie că această realitate este reprezentată de oraș: „Muntele și orașul ne conțin ca o tîgaie / pusă pe gura vulcanului stins“ (*Noiembrie*). Tocmai de aceea intrarea în mare conțenează ca trecere într-un univers fluid, care încă nu a încremenit în formele supuse evanescenței: „Desculță cum se cuvine am intrat încă o dată în marea întunecată / și plină de pești“ (*Noiembrie*).

Marea Martei Petreu este obligatoriu o mare întunecată, cu sugestii spre momentul anterior Genezei, un întuneric opus oricum unei lumini simțite ca străină și artificială: „Lumina asta nu-i pentru mine / la sclipirea ei numai tu poți citi / telegrama ce tocmai ți-a sosit din trecut / dintr-o altă viață / una din care eu lipsesc“ (*Noiembrie*). Mai mult, lumina aceasta refuzată este dregra-

Marea, marea

Motto: „Noi avem soluție la orice: marea“
Marta Petreu

dată și degradantă la rândul ei: „Îți văd zâmbetul luminându-te de dinăuntru ca o feștilă în felinar“ (*Noiembrie*). Relația cu celălalt, cu un *tu*, este invocată în contextul luminii și, mai ales, al mării. Comunicarea este imposibilă câtă vreme acest *tu* este rob limitelor speciei și, cu siguranță, unui sugestiv alt mister: „Ceva – poate specia poate alt mister – te aspiră ca pe mine marea“ (*Noiembrie*).

La o poezie de profunzimea Martei Petreu simplitatea discursului liric este înșelătoare. Poeta camuflează semnificații ce trimit de multe ori la gesturi și

„scenarii“ mitice ușor de recunoscut: „Singură și neîncălțată cum lipăi pe mare / în clipa asta mă suspectez că poate și eu cânt / ca un bărbat singur bărbierindu-se în oglindă“ (*Noiembrie*). Și dacă tot am pomenit simplitatea și profunzimea, jocul subtil al acestora în ultimă instanță, nu cred că trebuie eludat un anumit timp predilect, un *noiembrie*, cu mișcarea lui amăgitoare între un „aur deasupra noastră“ și frigul lumii hibernale, poate sentiment și luciditate ca embleme ale unei autentice poezii.

Îmi place să amintesc crezul poetei: „Poate adierea asta de pâine și lapte / nu-mi vine din amintire / ci din marea care mi se sparge de șolduri în valuri roz / Iar delfinii care se zbunguesc pe creastă / nici nu-s delfini / poate că orbul cel tânăr cu care mă încrucșez uneori pe strada mea / nici nu e orb / poate că tot ce văd de-o vreme încoace înseamnă ceva / poate că totul e semn“. Într-adevăr, totul este un semn, „iar înțelesul care trece pe-aici și mi se uită în ochi / suflând din trâmbită asupra mea / nu cântec / ci aur / dens ca laserul / e într-adevăr vestitor / poate că după o vreme mersul pe pipăite sub apă o să-mi placă // poate că tu din cauza valurilor vuind nici nu mă poți auzi / când strig din răspuțeri după tine“ (*Psalm*). Sigur este că poeta nu rămâne atentă (doar) la realitatea imediată și la poezia acesteia, ci caută *dincolo*, stimulată de marea experiență a poeziei: „Vorbesc acum cu tine / doar doar o să inventezi tu ceva – o păcăleală de-a voastră / și-o să mă scoți la mal și de data asta / că uite – fluviul meu tocmai își varsă mîlul în mare / și de acolo nu mai ai cum să mă scoți / Eu nu sunt decât sora lui Lazăr iar tu nu ești ăla plin de puteri“ (*Psalm*).

Mircea MOT

N. 14 august 1944, în comuna Dărmănești, județul Bacău. *Preot, poet, prozator, eseist, publicist*. Fiul familiei Elena (n. Cămară) și Dumitru Ichim. De la tatăl său, un plugar autodidact, dar și un cojocar și cântăreț bisericesc iscusit, a învățat de timpuriu ce înseamnă dragostea de țară și cum trebuie să lupti pentru apărarea trecutului său istoric și a valorilor creștine românești. Studiile elementare le-a efectuat în satul natal, azi oraș, și le-a continuat la Liceul Moinești, dar prin cursuri fără frecvență. Simțind chemarea lui Dumnezeu, se îndreaptă spre Seminarul Teologic al Mănăstirii Neamț (1959-1964) și, după absolvire, este admis la Institutul Teologic de Grad Universitar din București (1964-1969), unde își începe și studiile de doctorat (1968-1970), secția Teologie sistematică, la Catedra Teologie dogmatică, sub coordonarea profesorului Dumitru Stăniloae. Studiază la Seabury-Western Theological Seminary, Garrett Methodist Seminary, ambele din Evanston, Illinois (SUA), și la McCormick Presbyterian Seminary, Chicago, Illinois (1970-1972). Primind o bursă a Consiliului Mondial al Bisericilor de la Geneva, se perfecționează în același scop la Princeton Presbyterian Seminary, Princeton, New Jersey (1972-1973), obținând titlul de doctor cu teza *The Orthodox Liturgy and the World*, sub coordonarea teologului american James McCord. În 1974 e hirotonit preot la Parohia „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Kitchener (Ontario, Canada), din 1978 și până azi fiind paroh la Biserica „Sfântul Ioan Botezătorul”, contribuind esențial la înființarea Centrului Cultural Românesc și la zidirea unei noi biserici ortodoxe române (sfântită la 14 august 1994). În așezarea care l-a adoptat își reia preocupările literare, înființând Editura

Personalități băcăuane

Dumitru Ichim

Romanian Canadian Herald și publicând frecvent în *Revista Scriitorilor Români*, *Limite*, *Drum* (unde deține rubrica permanentă „Solia”) și *Cuvântul Românesc*, publicații difuzate în Canada, în paginile cărora i-au apărut peste 500 de articole, de la știri și note pe teme culturale și recenzii de cărți, până la materiale teoretice de teologie, istorie, filozofie și literatură. După ce, în 1970, debutase în țară cu volumul de poezie *De unde începe omul*, apărut la București. La editura proprie sau la altele își va tipări, rând pe rând, volumele *Vinerea Mare* (1975), *Sub umbra Sfinxului* (Kitchener, Ontario, în colaborare cu Petru Rezuș, 1975), *Valea nisipului de aur și Urmele* (idem, poeme haiku, 1977), *Constantin Brâncoveanu* (poem istoric, idem, Romanian Canadian Herald, 1981), *Melcul* (șase scene în versuri, idem, 1981), *Agape* (versuri și proză, împreună cu Nicolae Novac și Florica Bațu, 1982; secțiunea sa, *Planeta Ichthys*), *Biserica și religia la români* (cu Horia Stamatu, Hamilton, Ontario, Ed. Cuvântul românesc, 1985), *Dar în silaba Luminii plângeam orfan și greier* (poeme tanka, München, Revista Scriitorilor Români, 1987), *Aparițiile Maicii Domnului la Medjugorje* (Kitchener, Ontario, Ed. Rădăcini, 1989), *Fântâna luminii. 100 plus poeme haiku* (București, Editura Apollo, 1993), *Pasărea cu șapte aripi* (poeme tanka, idem, 1993), *Cerșetorul porților de rouă* (București, Editura Albatros, 2001), *Poem imaginar dramatic în cinci tablouri* (Cluj-Napoca, Editura Limes, 2003), *Floarea fântânilor pierdute* (versuri, Vancouver, 2003),

Psaltirea apocrifă a dreptului Iov (prefată de Aurel Sasu, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2012; ediția a II-a, revizuită și adăugită, Editura Școala Ardeleană, 2015), *Nelogoditele tăceri / Heshtjet e pafejura* (Prishtina, Editura Rozafat, traducere în albaneză de Baky Imeri, 2013), *Le solitudini della Petra / Le poezie rumene in lingua italiana* (București, Editura Ginta Latina, ediție îngrijită de Danilo Tomasetti, traducerea în italiană de Maria Niculescu, 2013), *The Ideogram of My Soul / Ideograma sufletului meu* (New York, Editura Gracious Light, prefată de Theodor Damian, traducere în engleză de Muguraș Maria Petrescu, 2013), *Apa morților* (Editura Eikon, prefată de Valeriu Anania, 2013), *Heshtjet e pafejuara / Nelogoditele tăceri* (Prishtina, Editura Rozafa, traducere în albaneză de Baki Ymeri, 2013), *Le solitudini della pietra / Singurătățile pietrei* (București, Editura Ginta Latină, versiunea italiană: Maria Niculescu, post-fată: Dumitru Velea, 2013), *Jumătate de inel deasupra oceanului / Half of ring above the ocean* (Deva, Editura Călăuza v.b., Montreal, Editura

Destine literare, 2014), *Șarpele de aramă: sacerdoțiu liric* (București, Editura Sfântu Gheorghe Vechi, 2014), *Grădina Reginei Izvana* (Chișinău, Editura Cuvântul, 2014), *Cântece sumeriene* (Brașov, Editura Etnous; prefața, Anca Tănase, 2015), *Cireșe amare* (Târgoviște, Editura Singur, 2015), *Așa-i cânta îndrăgostitul din Sumer* (Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, prefete de Horia Ion Groza, Maria Daniela Pânăzan și Anca Tănase, 2016), *Tu știi că te iubesc* (București, Editura Cathisma, 2016), *Din poezia naivă a lumii* (Tel Aviv, Editura Saga, 2020, împreună cu Adrian Graufenfels), *Șarpele și înțepătura în călcâi* (idem, 2021) și *Micul Botezător – Finul lui Dumnezeu* (Sibiu, Editura CronoLogia, 2024).

Concomitent, începând din 1975 și până în 1985, a realizat, împreună cu scriitoarea Florica Bațu, soția sa, emisiunea *Romanian Kaleidoscope*, difuzată pe canalul 4 al Televiziunii GRC-TV din Kitchener, cu secvențe succesive în română, engleză și franceză. A colaborat, de asemenea, la *Agenda canadiană*, *Agora artelor*, *Algoritm literar*, *Alternanțe*, *Ardealul literar*, *Argeș*, *Amfiteatru*, *Ante portas*, *Banchetul*, *Bucureștiul literar și artistic*, *Cetatea lui Bucur*, *Citadela*, *Climate literare*, *Constelații diamantine*, *Conta*, *Credința ortodoxă*, *Cuvântul românesc*, *Faptul divers*, *Feed back*, *Gazeta literară*, *Glasul Transilvaniei*, *Hyperion – Caiete botoșăne*, *Învierea*, *Jurnal israelian*, *Leviathan*, *Literatorul*, *Lucefărul*, *Mărturii culturale*, *Negru pe alb*, *noua provincia*

corvina, *Onyx*, *Poesis*, *13 Plus*, *Renașterea*, *Salonul literar*, *Sintagme literare*, *Studii teologice*, *Telegraful român*, *Tribuna*, *Vatra veche*, *Vatra*, *Revista scriitorilor români* (ambele, Germania), *Comuniunea românească*, *Drum* (ambele, SUA), *Lucefărul* (Canada) etc. Din 1998 editează revista literară *Orpheus*, buletinul parohial *Rădăcini* și colecția *Vestitorul român canadian* (Romanian Canadian Herald) și *Ateneu*.

Valoroasa lui activitate pe tărâmul bisericii și al literaturii a fost apreciată atât de comunitatea românească din Canada și Statele Unite, cât și de realizatorii unor publicații și dicționare, fiind inclus în *The International Biographical Roll of Honor*, *Who's Who in Religion*, *Men of Achievement*, *Personalities of America*, *The International Book of Honor* și *Two Thousand Notable Americans*. De altfel, pentru meritele sale a fost ales membru al Academiei Româno-Americane și membru Life Fellow and National Adviser al American Biographical Institute din SUA, iar în 2000 a devenit membru al Uniunii Scriitorilor din România. În preajma aniversării a opt decenii, Mitropolia Ardealului i-a conferit Crucea Mitropolitană și Ordinul „Crucea Sfântului Andrei”, în vreme ce Patriarhia Română l-a răsplătit cu Crucea Patriarhală și Ordinul „Sfântul Ioan Gură de Aur”. Sărbătorit la Sibiu, București, Cluj-Napoca, Iași, cât și în alte localități din țară, aștepta poate un semn omagial și de la băcăuani, însă cum el nu a venit, nu ne rămâne decât să-i transmitem, din partea noastră, ani îndelungi, sănătate și noi creații inspirate de harul dumnezeiesc.

Cornel Simion GALBEN

La aniversarea Revistei „Ateneu”

Se împlinesc 60 (șaizeci) de ani de apariție a „Ateneu”-lui pe piața românească a revistelor de cultură. Se întâmplă când mai demult, în 1925, doi mari oameni de cultură: George Bacovia, poetul, și Grigore Tabacaru, pedagogul, au avut fericita idee de a scoate o revistă de cultură și în spațiul mioritic al ținutului Bacăului. Revista a crescut calitativ de la un număr la altul, fiind căutată în întreg spațiul cultural românesc din a doua jumătate a secolului XX. După o perioadă scurtă de circa zece ani de întrerupere, în perioada obsedantului deceniu, revista a apărut la jumătatea deceniului al VII-lea, fiind reluată de scriitorul Radu Cârneli în serie nouă. Au colaborat mereu aici nume ilustre ale literaturii și culturii românești, iar în redacția

revistei se aflau nume de prestigiu, ceea ce a ridicat nivelul calității și prestigiul publicației.

La ceas aniversar, filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor din România, prin conducerea sa, urează succes pe mai departe și colaboratori de prestigiu din țară și străinătate. De asemenea, îi dorim sănătate, inspirație și abilitate timonierului-șef Carmen Mihalache, împreună cu echipa de mateloți, pentru a conduce velierul „Ateneu” cu toate pânzele sus, prin apele uneori tulburi și involburate, alteori liniștite, în topul celor mai apreciate reviste din spațiul cultural românesc. La mulți ani și peste un secol de apariții neîntrerupte!

Dumitru BRĂNEANU

Președintele Filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România

ateneu 60

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

Coexistența unui puternic duh local/național

Spiritul proteic al Revistei de Cultură *Ateneu*, fondată acum 99 de ani de George Bacovia și Grigore Tabacaru, este unic, deschis-polemic și inimitabil prin spiritul critic comparativ, lovinesciano-călinescian – Gh. Iorga, Constantin Călin, Carmen Mihalache, Vasile Spiridon, Marius Manta, Adrian Jicu, Elena Ciobanu, Ștefan Radu, Daniel-Ștefan Pocovnicu etc. –, printr-o viziune sincretico-sincronizată asupra artelor, literaturii, secondată de verva asociativ-europeană a filosofilor kan-

tiano-nietzscheeni, eminescieni, pascaliano-spinoziști (Ion Fercu, Ștefan Munteanu, Ion Dinval etc.), prin poezii eliberați, în sfârșit, de bacovianism, dar căzuți, unii dintre ei, în epigonismul european, prin romancierii conduși eroico-estetic de scriitorul „total” Viorel Savin și de Dan Perșa, dar mai ales prin mulțimea de colaboratori apolinico-dionisiaci, neoexpresioniști, supra-realiști, postmoderniști, răspândiți pe întreg mapamondul și parcă mai legați empatic de publicație decât noi, băcăuani.

Paradoxul spectacolului personalității acestei reviste polifonice, programatic dialogice și interogative rezultă din coexistența unui puternic duh local/național, asociat în mod ferit estetic-cultural cu spiritul european/planetar. Felicitări redacției și tuturor colaboratorilor!

Petre ISACHI

Redactor-șef, Revista „13 Plus” Bacău

Motto: *Fiecare cuvânt este o prejudecată.*
Friedrich Nietzsche

„Cele cinci cuvinte” celebre ale lui Nietzsche

Cu Gianni Vattimo („Subiectul și masca”, Constanța, Editura Pontica, 2001) se deschide pentru eterna reîntoarcere un orizont al interpretării în care Nietzsche este locuit de ardoarea de a vedea un om a cărui fericire își va găsi resursele în etern reînnoșarea propria existență, pe care o va resimți ca o unitate între esență și semnificație. Eterna reîntoarcere ar putea fi astfel percepută ca o doctrină a mântuirii trecutului și a realizării visului Supraomului. Raportarea la transcendentul dispăre, ca și interpretarea asceto-stoică. Eterna reîntoarcere trebuie luminată de o întrebare nouă: cât de puternic ar trebui să fie omul pentru a accepta eternitatea clipei, oricum ar fi aceasta, cât de fericit ar trebui să fie pentru a dori veșnica reîntoarcere? „Cât ar trebui să te iubești pe tine și viața, ca să nu mai dorești nimic altceva decât repetarea eternă a momentului și a opțiunii aceluiași moment?” (op. cit., p. 236), întrebă Vattimo. În viziunea lui Nietzsche, eterna reîntoarcere ar trebui privită ca un experiment, ca o probă practică în care acest anunț profetic și alegoric îi va oferi individului posibilitatea de a-și elucida eficiența foamei sale de sens și semnificație. Acest test trebuie să aibă ca argument aura unei posibilități voite, nu doar acceptate, pentru că numai în acest fel poate fi instituită o nouă omenire. Filosoful italian crede că Nietzsche definește omul în termeni de întâmplare, devenire, mortalitate, de respect

Ion FERCU

Prejudecățile: infern și provocare eternă (50)

pentru cultul memoriei, pentru ceea ce a trăit și a lăsat urme, pentru cultură și valori, dar și pentru asigurarea continuității cu istoria umană și oferirea de sens evenimentelor din prezentul ființării sale.

În acest concert al fireștilor interpretări pluraliste, Eugen Fink, asistentul lui Husserl și admirator mai apoi al lui Heidegger, ne propune („La philosophie de Nietzsche”, 1960) un Nietzsche pentru care timpul este etern, perisabilul devine permanentizat, repetiția capătă unicitate, în vreme ce necesitatea aparține libertății și invers. Nu vom descoperi o ființare fără a fi locuită de repetiție. Timpul linear este spulberat, prezentul coincide cu viitorul și trecutul, Dumnezeu este substituit cu Pământul. Eterna reîntoarcere este, în opinia lui Fink, o doctrină ezoterică, inefabilă, o nouă experiență a lumii, o nouă știință a timpului și un concept cosmologic al problemei morale. Am putea găsi la Eugen Fink și oarece afinități cu interpretarea lui Karl Löwith („De la Hegel la Nietzsche...”), cel pentru care, la autorul „Științei voioase”, în corpul eternei reîntoarceri dimensiunea etică și demonstrația științifică sunt la fel de importante ca și voința de neant, inversată în voința de veșnică reîntoarcere, dezvoltând astfel parabola *reîntoarcerii aceluiași* și pe cea a lumii înțeleasă ca repetiție a identicului, o repetiție creatoare, dar și devoratoare de sine.

Când Martin Heidegger apare în orizontul decriptărilor nietzscheene, se simte același miros de dinamită care stă să explodeze, întrucât cei doi fac parte din selectul cerc al marilor *criptografi* metafizici. Nietzsche criptează împrietenit mai ales cu metafora, cu gustul pentru incertitudinea care oferă libertate interpretării, în vreme ce Heidegger, un ermetic deliberat, cel care ne mărturisește în „Ființă și timp” că este în căutarea „tăcerii în gând” sau chiar acceptă că face parte din controversatul front „invizibil al Germaniei spirituale secrete”, zămisind concepte metafizice cu licență de necontestat, ne propune un Nietzsche în care abisurile și piscurile, gestionate mai ales sub măștile purtate de Zarathustra, Dionysos sau Apollo, primesc prioritar doar oaspeți heideggerieni. În esență, Heidegger ne propune un Nietzsche care n-a reușit să depășească metafizica, întrucât a eșuat în încercarea de a înțelege ce anume fundamentează ființa și pentru că nu a depășit dualismul platonice ființă-devenire, identitate-diferență.

Încercând să cauți un tichet de intrare în universul imperiului ermetic al lui Martin Heidegger, cred că ar fi utile și câteva avertismente... Unul dintre acestea ar fi cel al lui Ștefan Augustin Doinaș, care ne spune că știutele, celebrele „cele cinci cuvinte” nietzscheene, despre care vorbește Heidegger

(asupra cărora vom poposi și noi) nu cuprind filosofia propriu-zisă a lui Nietzsche, ci reprezintă mai curând vocabularul lui Nietzsche prin care Heidegger vorbește despre metafizica epocii noastre dominată de tehnologie. Avertismentul filosofului american Aaron Dopf este și mai tranșant. El afirmă că, probabil intenționat, Heidegger oferă o interpretare eronată a gândirii lui Nietzsche și a conceptului de eternă reîntoarcere, analiza sa fiind o apropiere a gândirii lui Nietzsche de propriul său proiect ontologic, ignorând multe fațete nietzscheene, reducându-l la statutul de metafizician, fără a ține seama de virtuțile sale de psiholog. Traducător și interpret de referință al lui Nietzsche, Alexandru Boboc schimbă semnificativ avertismentele atunci când scrie că „interpretarea propusă de Heidegger rămâne una dintre cele mai bine susținute din istoria cercetării operei lui Nietzsche. Dincolo de orice obiecție, analizele heideggeriene constituie puncte de referință în dezbaterile în jurul controversatului Nietzsche” („Nietzsche. Între elenism și modernitate sau dincolo de actual și «inactual»”, Cluj-Napoca, Editura Grinta, 2003, p. 39).

În „Metafizica lui Nietzsche” (București, Editura Humanitas, 2005), Heidegger notează, încă din debutul *Introducerii*, că „gândirea lui Nietzsche este metafizică” (op. cit., p. 11),

aidoma întregii gândiri a Occidentului de la Platon încoace, precizând că „metafizica este adevărul ființării” (*ibid.*, p. 12). Pornind de la esența metafizicii în genere, Heidegger distinge în discursul nietzscheean „cinci cuvinte fundamentale”: *voința de putere, nihilismul, eterna reîntoarcere a aceluiași, supraomul și dreptatea*. Interesant, acestea nu sunt percepute cu statut de concepte, ci de cuvinte. Să fi gândit Heidegger, oare, că, în raport cu Nietzsche, numai el, ermeticul contemporan cu noi, este... proprietar de concepte? Riguros, definește (*ibid.*, p. 15) aceste *cuvinte*. *Voința de putere* „numește ființa ființării ca atare, *essentia* ființării”, în vreme ce *nihilismul* este „numele pentru istoria adevărului ființării astfel determinate”. *Eterna reîntoarcere a aceluiași* vizează modul în care „ființarea este în întregul ei, numește *existentia* ființării”, *Supraomul* desemnând „acea umanitate pe care o cere acest întreg al ființării”. *Dreptatea* este înțeleasă ca esență a „adevărului ființării ca voință de putere”. Pentru a oferi și mai multă substanță acestor definiții, el notează că fiecare dintre aceste cuvinte fundamentale „numește în același timp și ceea ce rostesc celelalte”. Astfel, cred, Heidegger ne trimite către *întregul* discursului lui Nietzsche, sugerându-ne ideea unui sistem filosofic (?), de vreme ce elementele acestea, *cele cinci cuvinte fundamentale*, trebuie privite într-o necesară interdependență. Întrucât în *Caietul* său de însemnări din anii 1881-1882 Nietzsche notează că va veni vremea când lupta pentru stăpânirea pământului va fi purtată în numele *doctrinelor filosofice fundamentale*, am putea înțelege că și Nietzsche ar fi aspirat la gândul că ideile sale formează un sistem filosofic?

Cutia cu surprize a lui Marius Manta

această lume bolnavă de flatulație scripturală, Marius Manta devine un exemplu bun pentru creatorul autentic. Nimic din ce a scris și a publicat nu este rodul unor ambiții, ci scrierile sale se nasc din mari pasiuni, susținute de o cultură cuprinzătoare din numeroase ramuri ale științelor umaniste. Ai putea să spui despre el: câte pasiuni, atâtea cărți. Astfel că în acest firesc al creației, unui cititor poate că vor fi uluiți de schimbarea permanentă a centrului său de atenție. Îl descoperi cronicar și eseist (*Literaturbahn* și *Cronofabile*), pentru ca mai apoi să ai surpriza că este și poet (*Tată și fiu*), în *Ucenic la iconari* descoperi un pasionat de arta icoanelor și de ortodoxie, pentru ca mai apoi spiritul său mânat de nesățioasă curiozitate să pună la cale descoaserea

unor creatori în *Interviuri* sau să țină isonul, dar mai degrabă să creeze osatura unui masiv volum erudit, cum este cel realizat împreună cu Ion Feru, *Cuvântul și carele de foc*.

Și acum? Iată-l pe urmele altei pasiuni: festivalurile de blues de la Dărmănești, din care iese cartea *Povestea unui festival* (Dărmănești, Ed. Print Shop, 2024). O carte aparte, surprinzătoare și ea ca temă abordată, dar cuprinsă în același spirit „mantian”. Că doar îi știm lui Marius Manta pasiunea pentru muzică și concertele. Îl găsim în acea mare aglomerație cu undire mioritică (pentru că oamenii se mișcă la unison) a fanilor și nu de puține ori pozat cu mari vocaliști ai unor trupe rock sau cu mari instrumentiști de jazz. Așa că nu a fost mare lucru pentru

el să ajungă la Dărmănești. Dar ce e la Dărmănești? Blues! Un festival cu deja cinci ediții, structurat și clădit de Marius Diaconescu. Iar Marius Manta a intrat în acest festival nu doar ca să se bucure de blues, ci a adunat povestea festivalului prin interviuri. Îi găsim aici pe Marius Diaconescu, Rareș Totu, Constantin Toma, Kyla Brox, Vali Răcilă și mulți alții. Prin poveștile lor conturează o istorie mai largă, a festivalului de la Dărmănești, dar mai mult decât atât, a iubirii pentru muzică („rugăciune pentru suflet” – cum o numește Constantin Toma), a pasiunii pentru frumosul armonicilor cu putere emoțională și taumaturgică. Tot aici descoperi fragmente din biografiile unor bluesmeni, destăinuri și momente speciale, cum ar fi „Operațiunea Big Daddy Wilson”. Ce să vă mai spun? Doar un îndemn. Puneți mâna pe carte, pe această carte, o lectură minunată pe caniculă și pentru oricând.

Dan PERȘA

Ionel SAVITESCU

Istoria unei biblioteci particulare

Motto: „S-a păstrat doar o mică parte din cărțile care alcătuiau odinioară această bibliotecă, dar această parte – alături de harta colecțiilor originale, care a supraviețuit în cataloage – este mai mult decât suficientă pentru ca viața acestui om ieșit din comun să poată fi reconstituită în cele mai mici detalii, lucru de neconceput în cazul majorității contemporanilor săi.“

Edward Wilson-Lee

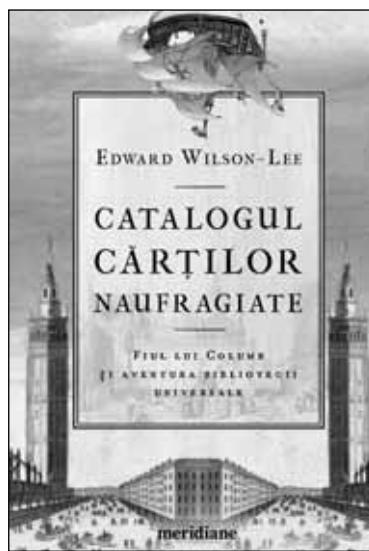
În istoria umanității există tradiția existenței unor biblioteci impresionante prin numărul de volume, cea mai renumită fiind cea din Alexandria; apoi biblioteci celebre au mai existat la Memphis, Babilon, Ninive, Pergam, iar biblioteci particulare ar fi avut Euripide și Aristotel. În ceea ce privește Biblioteca din Alexandria, întemeiată de Ptolemeu Filadelful, era alcătuită din suluri de papirus însumând la un moment dat aproximativ 700000 de suluri. Alexandria s-a dezvoltat după proiectul lui Dinocrates din Rodos, care a stabilit planul general al orașului, împărțit în patru cartiere. Ptolemeu Soter voia să facă din Alexandria o cetate a culturii, asemănătoare Ateni. Proiectul întemeierii Bibliotecii și Museionului îi este atribuit lui Demetrios, discipolul lui Teophrast. Din păcate, soarta bibliotecii a fost jalnică: câteva baloturi cu suluri de papirus sunt luate de Cezar pentru a forma o bibliotecă la Roma, dar ard pe cheul portului Alexandria. Mai târziu, în 273 d.H., Biblioteca, Museionul și Brucheionul sunt incendiate în timpul lui Aurelian, care purta război cu Zenobia, regina Palmyrei. În fine, în 641, arabii cuceresc orașul și distrug ceea ce rămăsese din bibliotecă.

Aici au activat mulți savanți, iar dintre filologi s-au remarcat Aristarh, Zenodot, Callimah. Ce conținea Biblioteca din Alexandria era, în genere, puțin cunoscut, dar „fragmente ale catalogului din Alexandria puteau fi încă găsite într-o mare enciclopedie medievală denumită Suda (pe care Fernando o avea în ediție princeps)“. După alte relatări, multe suluri de papirus ce conțineau documente neprețuite au fost folosite la încălzirea băilor de aburi. Evident, despre aceste biblioteci s-au păstrat informații, s-au scris cărți ce impresionează prin bogăția datelor. Bunăoară, în 2007, la Ed. Nemira apărea volumul lui Stuart Kelly *Cartea cărților pierdute* (v. „Ateneu“, februarie, 2012).

Recent, la Editura ART a fost publicată cartea lui Edward Wilson-Lee. Cartea în chestiune este segmentată în patru părți: *Ucenicul vrăjitorului*, *Un limbaj al imaginilor*, *Un atlas al lumii*, *Lucrurile sunt puse în ordine*, 17 capitole, precedate de un prolog și

urmate de mulțumiri și o notă despre viața lui Columb, note și legenda ilustrațiilor. Ca să rezumăm: cartea conține o descriere a celor patru călătorii ale lui Cristofor Columb (1492-1504) spre Lumea Nouă, soldate cu descoperirea unui nou continent, fără ca navigatorul Columb să intuiască acest lucru, și încercarea fiului acestuia, Fernando, de a alcătui o bibliotecă universală. Columb nu a fost conștient că descoperise un nou continent, dar Amerigo Vespucci intuise că acest continent este deosebit de Asia, iar continentul descoperit de Columb va fi numit *America* de Martin Waldseemüller în 1507 (după alte informații, de către Ringmann – v. Andrei Oțetea, *Renașterea*, 1964). Dintre țările Americii de Sud, denumirea statului Columbia provine de la numele lui Columb ale cărui călătorii au fost efectuate cu scopul de a descoperi o nouă rută maritimă spre India, Columb lăsând informații despre greutatea întâmpinate, descrierea băștinășilor, bogățiile insulelor întâlnite în traseul său, nemulțumirile marinarilor și, evident, bogățiile în aur ale acestor insule. Au fost observate animale marine necunoscute: diavolul de mare și lamantinul.

Fernando (fiul nelegitim al lui Columb) a început să-și alcătuiască biblioteca cu un număr limitat de cărți – 238 –, dar pentru vremea aceea era o bibliotecă bogată. Pentru a-și îmbogăți biblioteca, Fernando avea un plan de a face înconjurul Pământului, de a supune Arabia, Persia, India, gândind că va cuceri tot Pământul. Fernando călătorește în Italia, cumpără cărți tipărite în diferite orașe europene, ajunge astfel „în inima universului cărților tipărite, a umanismului și a artei renascentiste“, cât și în mijlocul creștinătății și al civilizației romane: „Dacă lumea putea fi înțeleasă printr-o singură călătorie sau printr-o singură limbă, putea fi înțeleasă și prin vizitarea unui singur oraș, Roma“ (p. 164). Roma era vizitată de numeroși pelerini, care aveau la dispoziție 1022 de hanuri înregistrate și ghidul monumentelor antice ale Romei, *Mirabilia urbis Romae*, pentru care Fernando a plătit un quattrino de cupru. În bisericile romane se găseau numeroase relicve antice și

creștine. Francisco Albertini era autorul a două ghiduri, iar bancherul Agostino Chigi din Siena și-a ridicat o vilă uriașă; în 1518, un francez, trecând prin Roma, este uimit de averea lui Chigi. Acesta oferea mese sardanapalice, banchetele sale erau transformate în spectacole, după modelul lui Trimalchio: „Frescele din palat, realizate de Rafael, Peruzzi și Sebastiano del Piombo, cu scene inspirate din scrierile lui Ovidiu, aveau să fie incluse în curând pe traseul principalelor atracții ale orașului“ (p. 170). În 1502, când se împlinise un deceniu de la prima expediție în Lumea Nouă și cucerirea Granadei, Bramante construiește *Tempietto*, la comanda lui Ferdinand și a Isabellei, templul fiind o obsesie a lui Fernando – „aspirația Coroanei spaniole către un imperiu universal cu centrul la Ierusalim, a cărui recucerire era reprezentată criptic în multe dintre detaliile capelei“ (p. 172). Sosind, așadar, la Roma în 1512, Fernando frecventase librăriile ce ofereau multe tentații și audia cursurile Universității *Studium Urbis*. Cumpăra cărțile profesorilor de la universitate, între care un studiu despre *Măgarul de aur* al lui Apuleius. Nu se poate preciza cu exactitate când a avut Fernando ideea întocmirii bibliotecii sale. Înaintea lui, Niccolo Niccoli a dispus de o bibliotecă, apoi Cosimo de Medici, care își ridicase la Florența un palat conceput de Michelozzo, după ce respinse planul lui Brunelleschi, ce adăpostea comori de artă. Papa Nicolae V a creat Biblioteca Palatina sau Biblioteca Palatului Apostolic de la Vatican. Papa Iulius II îl angajează pe Michelangelo să picteze Capela Sixtină. Lucrând la o statuie a papei,

Michelangelo îl întreabă: „Să pun o carte sau o sabie în mâinile Sanctității Voastre? – Pune o spadă; eu nu sunt un învățat“. Papa Iulius II este urmat de Leon X din familia Medici.

În capitolul al VIII-lea (*Arhitectura ordinii*) este relatată din Pliniu cel Bătrân întrecerea dintre Parrhasius și rivalul său nenumit, dar credem că este vorba de pictorul Zeuxis (p. 189). În afară de proiectul Bibliotecii, Fernando era preocupat de un atlas cosmografic intitulat *Descrierea Spaniei* și lucra la un dicționar al limbii latine. A înființat prima grădină botanică din Europa și a scris o biografie a lui Columb. Era preocupat să învețe limba ebraică. La Anvers, cumpără cărți nenumărate; la fel la Roma. De pildă, achiziționează „Gesta danorum“ (*Faptele danezilor*) de Saxo Grammaticus, unde este relatată povestea prințului Amleth (Hamlet). Dintre umaniștii epocii, Fernando l-a cunoscut pe Erasmus, apoi pe Thomas Morus și pe Dürer. Locuind la Veneția, timp de șapte luni, Fernando cumpără 1676 de cărți ce urmau să fie aduse în Spania de negustorul Octaviano Grimaldi, de la care împrumutase 200 de ducăți. Totodată, a cumpărat cărți apărute în Germania, Elveția, Țările de Jos. La Nürnberg cumpără alte 700 de cărți, la Köln, alte 200, iar la Mainz, 1000 de cărți. Citește *Utopia* lui Thomas Morus și *Elogiul nebuniei* al lui Erasmus. Din păcate, Fernando nu putea citi toate cărțile cumpărate, dar era preocupat de organizarea lor pe subiecte, luându-și în acest scop câteva ajutoare. Din nordul Europei (Germania, Țările de Jos, Anglia), cumpărase alte 4200 de cărți. Însă din cele 1674 de cărți (p. 263), Fernando i-a încredințat lui Grimaldi să-i aducă în Spania 1637 de cărți (p. 277), care s-au pierdut în naufragiul corabiei, evident o mare pierdere intelectuală nerecuperată.

După atâtea peregrinări prin Europa pentru căutarea de cărți necesare alcătuirii bibliotecii sale universale, Fernando simțea nevoia să se stabilească undeva ca să-și poată ordona biblioteca, dorindu-și ca reputația ei să iradiază în lume: „Dar dacă Fernando nu-și putea aminti nici măcar titlurile și autorii tuturor cărților sale, cum putea el să-și amintească

despre ce e vorba în fiecare?“ (p. 297). Chestiunea aceasta fusese observată și de Erasmus, care pretindea că numărul mare de cărți este un obstacol în calea învățării. Pentru a-și adăposti biblioteca uriașă, Fernando și-a construit la Sevilla o casă în mijlocul unei grădini imense. La începutul secolului al XVI-lea, Europa era zguduită de evenimente politice importante: Francisc I cade prizonier în bătălia de la Pavia (1525), iar în 1529, Soliman Magnificul asediază fără sorți de izbândă Viena. În pofida vicisitudinilor, Fernando era obsedat de a cumpăra continuu cărți și de a-și îmbogăți biblioteca. Subit, devine pasionat de cărțile de medicină: „Cu mai mult de 15000 de volume, biblioteca era de departe cea mai mare colecție particulară din Europa și dispunea, de asemenea, de cea mai mare colecție de stampe și partituri din lume“ (p. 365). Fernando dorea ca biblioteca sa să fie numită *Biblioteca Fernandina* și lăsase unele dispoziții și ce anume să fie gravat la intrarea în bibliotecă (p. 367). În fine, „Fernando afirma că în bibliotecă vor fi adunate toate cărțile, în toate limbile și despre toate subiectele, care pot fi găsite atât în lumea creștină, cât și în afara ei“ (p. 368). Evident, biblioteci renumite existau în epoca Renașterii în cetățile italiene, iar Michelangelo construise la Florența, pentru Papa Clement, *Biblioteca Laurenziana*. Înainte de a muri, Fernando și-a alcătuit un inventar al bunurilor sale (lăsate lui Luis, fiul lui Diego, fratele vitreg), între care se aflau 15370 de cărți și 3000 de stampe. Sfârșitul său s-a petrecut probabil în 12 iulie 1539, după ora 8 dimineata. Mult timp, biblioteca lui Fernando a căzut în uitare și interesul în jurul ei s-a rededeșteptat la sfârșitul secolului al XIX-lea și al XX-lea, când s-au împlinit 400, respectiv 500 de ani de la prima călătorie a lui Columb în America. Din numărul imens de cărți adunate de Fernando, astăzi se mai păstrează câteva mii în depozitele *Bibliotecii Colombina* din Sevilla. După Fernando, regele Filip II a conceput o bibliotecă grandioasă la Escorial.

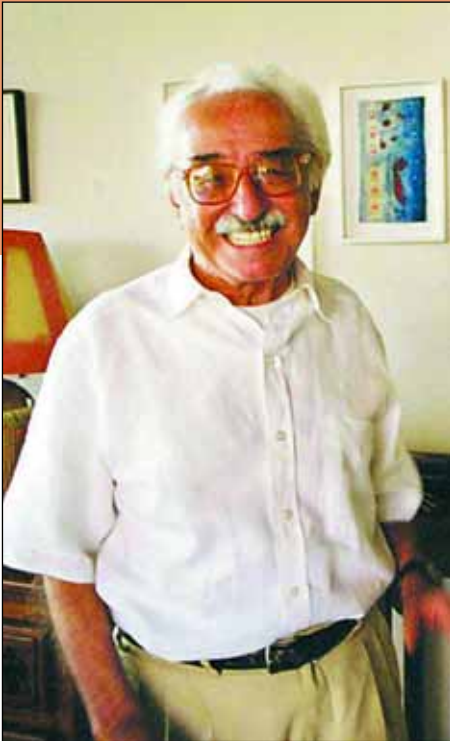
Notele furnizează amănunte prețioase de care ar trebui să se țină seama. Setul de hărți, stampe de epocă ale diferitelor localități și figuri de personaje, figuri mitologice prezente în carte completează o lucrare de excepție.

* Edward Wilson-Lee, *Catalogul cărților naufragiate. Fiul lui Columb și aventura Bibliotecii Universale*, București, Editura ART, traducere din engleză de Claudia Popa, 2023, 428 p.

BRAZILIA

Manoel de Barros

(1916-2014)

Carlos Drummond de Andrade, cel mai faimos poet al Braziliei, care a fost pur și simplu unul dintre cei mai originali poeți ai veacului trecut, solicitat în 1986 să spună cine era, în opinia lui, cel mai mare poet brazilian în viață, l-a indicat pe Manoel de Barros. Fericită literatură în care poezii se află în competiție pentru a-și ceda întâietatea! La drept vorbind, cam pe același palier putem situa peste zece poeți brazilieni, de la parnasieni-simboliști la diversele variante ale avangardismului, până în zilele noastre. Barros a fost printre cei mai longevivi, iar în cazul lui destinul a cântărit bine. Căci recunoașterea îi venise relativ târziu, la sfârșitul anilor optzeci, deși debutase în 1937. Iar el a continuat până în ultimii ani de viață să scrie poezie vie, cu o vigoare impresionantă, cu aceeași prospețime din perioada când fusese considerat un „primitiv”, cât și cu o densitate pe care „enor-

ma lui raționalitate” (expresia criticului Antonio Houaiss) continua să o îmbogățească. Șaptesprezece cărți de poezie publicate în timpul vieții, plus câteva cărți pentru copii alcătuiesc o operă care va rezista timpului. Plonjările sale în copilăria limbajului sunt o fermecătoare demonstrație despre resursele misterioase ale poeziei, pe care probabil numai ea le poate resuscita spre a le pierde în clipa următoare. S-a vorbit, în cazul lui, despre o energie telurică, de unde rezultă miracolul bogatelor sale asociații de imagini și idei, transformate într-o joacă subtilă. E un discurs complex, clădit pe armătura secretă a unei riguroase științe ce devine simplitate firească. Totdeauna cu mult umor și tandrete.

Prezentare și traducere
din portugheza braziliană,
de **Dinu FLĂMÂND**

Informații despre muză

M-a luat muza de braț. Apăsat.
Eram tare excitat de femeie.
Am condus-o spre un local gol
(unde eu aveam
de făcut o chestie lirică):

– Muză, te rog să-mi insuflă ușor
la ureche dulcea poezie
care iartă vina bărbaților, totuși...
vreau ceva select,
auzit-ai?

– Evident, suavă lăcustă,
dar ține-ți acasă mâinile
întrucât nu e chiar potrivit momentul,
pricepi?

Muza mea știe tot felul de măgării
Pe care n-ar trebui să le auzi
Nici din gura unui câine!
Într-o zi chiar m-am bătut cu Ea
Eram pe din jos de Lună
Iar eu am cerut un pic de inspirație:

– Luna asta care pe vremuri
avea în poezie rolul
principal eu nu i-o doresc
nici calului meu; iar până una alta
eu vreau să mă bucur de viață;

voi poezii sunteți niște intersexuali...
Iar ca o bonificare adăugă:
– Am o drăguță de colegă ce se implică
în sonete de durere
încornorată; de ce nu te duci la ea?

Singuratecul

Înfloratele ziduri pășeau pe lângă
un om singuratic
Ochii lui erau ațintiți
spre o anumită muzică foarte stranie
Extrasă de un copil din inima unui buhai
de baltă.

În acea după-amiază duminicală
inimii mele îi era poftă să sufere
Doar că pe sub copaci copiii
erau extrem de comunicativi
Încât mă făceau să uit chiar de toate
În timp ce priveam pe valuri departe
bărcile...

Numai că acel om înaintând
în mersul lui ștergea zidurile!
Iar eu n-am putut să descopăr
în privirile lui de mort
Nici cea mai mărunță dovadă
că el aștepta vreun dar!

Corpul lui da colțul străzii înfruntând
florile.

Zidul

Nu mai avea de mult zugrăveala
din alte vremuri.
Era un zid vechi dar cu suflet
de oameni.
Foarte înalt și țeapăn, de o nuditate
întunecată.

Unele flori din pământ ieșeau
de sub temelia lui
Și încercau să-și strecoare rădăcinile
în trupul său imbricat cu timpul.
Nu am ajuns să știu niciodată
ce se ascundea îndărătul lui.

Dintre prietenii mei de copilărie,
unul pretindea că trecuse
dincolo de secretul zidului
Și ne povestea despre o imensă livadă
cu mere misterioasă.

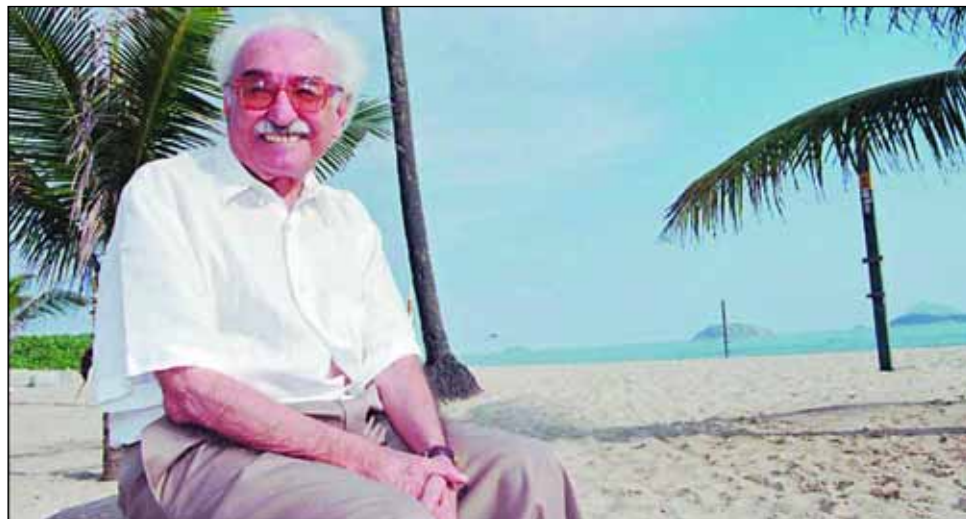
Numai că eu, eu totdeauna
am crezut că terenul din spatele
zidului era doar un maidan delăsat.

(Din volumul *Poemas
concebidos sem pecado*, 1937)

Odă răzbunătoare

Ea va da atunci peste mine pașnic,
de nevândut
De vândut, de venal și de automobil.
Și va da peste un mine grav,
lipsit de mistere, dur
Serios, limpede ca soarele
când arde pe zid.

Și va da peste mine brutal, burghez,
imoral,
Capabil chiar să-i iau apărarea
sau să o jignesc și s-o iert;
În stare să mor pentru ea (dacă nu
s-o omor)
Fără să las la jurnal vreun bilet literar.

Și va da peste mine sonor,
apolitic, antiapolitic
Antihristic sau, cine știe,
chiar campion de șah.
Și-o să mă întâlnească în plină putere,
primitiv, animal
Ca o plantă, și ca un cal, și ca apa
de mineral.

Cerere aproape rugăciune

Pentru Nelson Nassif

Doamne, ajută-ne să ne construim
o casă
Cu ferestre de auroră și cu pomi
pe rod în grădină –
Iar în primăvară copacii să se umple
cu flori
Și asfințiturile să fie cenușii ca hainele
pe spinarea pescarilor.

Tot ce-mi doresc e numai o casă.
Și adevărat este,
Nu-i obligatoriu să fie albastră,
nici cu perdele-n dantelă.
De fapt, de perdele nici n-am nevoie.
Vreau doar o simplă casă pe o stradă
ce n-are nume.

Da, fără nume, însă onorabilă,
bune Doamne. De copac însă
Nu m-aș lipsi, e cel mai frumos și
mai puțin amar din cele lăstate nouă.
Iar ferestrele mele să simtă vântul
mergând pe drum și să vadă soarele.
Când el aurește părul cel negru
și ochii iubitei mele.

Și nici de iubita mea nu mă pot lipsi,
Doamne bun.
În fapt, ea este partea
cea mai importantă-n poemul ăsta.
Adevăr zic eu, destul să încerce cineva
s-o constrângă,

Că eu nici nu mai vreau casă,
și din nou mă iau gândurile.

Fiindcă în gândurile mele, cel puțin,
eu am prieteni
Iar totdeauna doamna este
stăpâna casei și are o față veselă.
Eu o adorm pe acea față veselă,
iar de aici s-ar putea deduce
Just că păstrez pentru ele
răgazurile mele de bunătațe.

Iar în singurătățile mele de iubire
precum și în cele ale păcatului
Totdeauna spre ele fug, când nu fug
de ele, eu noaptea,
Când mă duc să caut prostituate.
O, Doamne bun, știi prea bine
Cât amărăsc viața unui bărbat
mângâierile curvelor!
Și câtă amărăciune este în rochiile
mototolite
De atâtea gălăgioase mâini
sau timide și mult păroase
Despre toate acestea prea bine știi,
și totuși îmi mai permiți
Să continui să visez la căsuța mea
cea albastră.

Lasă-mă așadar să continui să o visez
cu iubita mea, căci:
– La ce mi-ar fi bună o casă
fără iubita mea în lăuntru ei?
Și fie-mi îngăduit s-o visez cu o femeie
ce merge pe munți desculță
Iar când îmi vine poftă să o sărut
ea stă ca la cinema...

Ideală ar fi una ce compară nori
cu haine și pești și avioane;
Și dulce să-i fie păsăruica cu pricina,
sau să se dea pe balustrada scării
În jos, ea care la umbra înserării
ar veni apoi să aterizeze
Ca o adiere în verandele
larg deschise...

Bună ar fi una mai degrabă prostută:
să se uite cu drag cum cad frunzele
Pe-nserate, gândind la lucruri ușoare
ce nici nu sunt pe pământ
Și să se sperie destul la căderea nopții
când un bărbat
Începe să-i spună tot felul de lucruri
misterioase...

Ideală ar fi o copilă fără stăpân,
iar ea să apară precum un nor
Lipsit de destin și lipsit de un nume –
sau ca un surâs trist
În care surâs să se afle
oarecum ferecate deopotrivă
Și timiditatea, și toată sperietura
copilelor lipsite de-un drum al lor...

• continuare în pag. 27